PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
206
I85

Ismā, īl Safá
Muḥākemāt-ı edebīye

2278

16/61

B.

اسماعيل صفا

Ismaʿīl Ṣafā

محاكمات ادبيه

برنجی طبعی

Muḥākemat-ı edebīye

صاحب وناشرى :

باب عالى قارشوسنده ٧٣ نومرولى كائنات كتبخانه‌سى صاحبى

اوحانس

استانبول

كنه‌ثون بدروسيان مطبعه‌سى ـ خواجه پاشا جوارى نومرو ٢٣

١٣٢٩

PL
206
I85

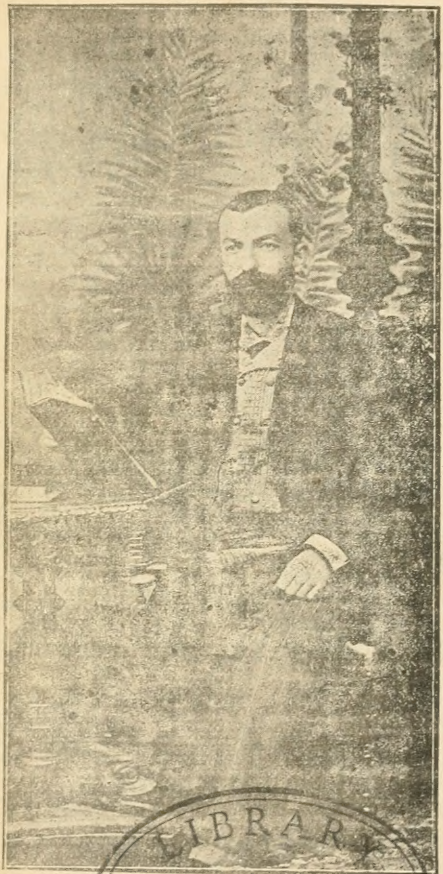

مرحوم اسماعيل صفا بك

LIBRARY
OCT 17 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

شعر حقنده

— ١ —

بر فنك، بر صنعتك كه مقياسى ذوقدر البته صور تلقيسى طبـاع وامزجه قدر متخالف اولمق لازم گلير . يالـكز اذواق عموميه دكل ذوق شخصى دخى حاله ، موقعـه ، زمانه كوره متبدل ومتغيردر:

بر بسـته اوقونوركن بن آغلارم . سز بونك ذهناً قصورلرينى انتقاد ايله مشـغول اولورسكز . او شرقينك بنى آغلاتماسى مثلا وفات ايتمش پدرمك خستەلغى صيرا‌سنده بو نوحەيى بعضـاً قيصيق بر سسله تغنى ايتـديكنى تخطرمدن منبعث اولابيلير . قيشـين هوا صوغوق ، يرلر چامور ، اورطەلق سيسلر ايچـنده ، آغاجلر قديد حالنده ايكن بر مرعا، بر قورولق . . بر طربزار سبزاسبز بهار گوسترن برلوحەنك تماشاسنه طويەمايز. ينه بو تابلو يازين بر صيفيەده احتمال كه خوشـمزه بيله گيتمز . رسـمدن آكليورسەق هر باقدقجه يالـكز نقصـانلرينى كورورز.

زمهریرك بارد ، جامد منظره‌لرینه قارشی تحسرلرله تخیل ایتدیکمز الواح ربیعدن برینك رسمنه باقمق مجسم بر نمو-نه‌سنی کورمك کبی اولیور . حال بوکه بهارك اولانجه طراوتیله ، اولانجه لطافتیله کوزمزك اوکنده جنتلردن نمونه کوستردیکی بر زمانده او تابلونك حکمی قالمیور! ینه مثلا سه‌ودیکنك ماتمکش غیبوبتی اولان بر بیچاره ایچین شیخ سعدینك

ایام بهار ست کل ولاله ونسرین
ازخاك برآیند.. تودرخاك چرایی؟
چون ابر بهاران بروم زار بگریم
درقبر تو چندان که تو ازخاك برایی.

قطعه‌سی بکا افزا . . بر سور شادمانیده کوشدار چنك وچغانه اولانلره

ساقی امان خرام ایت،
نافصلری تمام ایت،
رندانی مست کام ایت
دفع ایله‌یوب خماری!

ترانه‌سی رقص‌آور اولور .

مادامکه صنایع نفیسه آهنکلرنده ـ موسیقیدن ، رسمدن، شعردن کتیردیکم مثاللرده کورلدیکی‌وجه ایله ـ تأثیرجه مقتضای حاله توافق نسبتیله برتفاوت واردر، شو حالده براثری تنقیدده موضوعیله اولان علاقهٔ حسیه‌مزدن

تجرّد ایتمه‌مز اقتضا ایدرکه حکممزده یاکلمش اولمیه‌لم.

نظم ایله شعرك یك عیار اولمادیغنی اوگرندك، آری شیلر اولدیغنه شبهه‌مز قالمادی. ایی اما «کوکل کیمی سه‌ورسه کوزه‌ل اودر» دیدیکمز کبی «کوکل هانکی منظومه‌یه شعر دیرسه شعر اودر» می دیه‌جکز؟.. خایر! حسنك هرصنفده وجوه تجلّیسی علائمیله، خصائصیله تبیین اولوندیغی کبی شعرك‌ده صوڭ سنوحی بر درجه‌یه قدر تعیین اولونه‌بیلیر.

صائب تبریزی برغزلنه شو مطلعله باشلیور:

عشق هر چندکه در پرده بود مشهور است
حسن هر چندکه بی پرده بود مستور است

طوغرو دگلمی؟.. حکمت بدایعده حسنك تعریف مجملی شودر:

«محسوسات مادیه ومعنویه‌ده حیرتیزی موجب اولان . بزه بر اثر مهارت اولدیغنی حکم ایتدیرن کیفیت»

پك ایی اما کوزه‌للکك تقدیرنده مزاج ایله، زمان ومکان ایله واقع تخالفاته نه دیه‌جکز؟

بویوکلك. کوچکلك.. ایيلك، کوتولك.. کوزه‌للك، چرکینلك بوتون بوکبی اضداد نسبتله تعین ایدر. بر شیئه فوق العاده کوزه‌ل دیرسه‌ك شبهه یوق که او شیئك دها کوزه‌لنی کورمه‌مشزدر. کوررسه‌ك فوق‌العاده‌لکی ایکنجی

کوردیکمزه اسناد ایله رز . بو عبارده پك چوق محاسنه تصادف ایدرسه‌ك اولـكنك قباحتی تمییز ایدرز . او بزه چرکین کورونمه‌یه باشلار. اوکجه حیرت ایتدیکمز برشیئه صوکرا نفرتمز : صوکرا کوردیکمز کوزه‌للکلرك اوکجه کوردکلریمزه رجحانیله برابر قوهٔ ممیزه‌مزك آرتماسندندر.

شیمدی صدده کله‌لم : موضوع بحث شعر دکلمیدی؟

فصاحت و سلاست فرقندن صرف نظر ایدیلنجه برمعنی هانکی لساندن برکلمه ایله افاده اولونورسه اولونسون قیمت حقیقیهٔ ادبیه‌سی بردر . فرق یالکز « ادب کلام » اعتباریله فکرك طرز تبلیغنده اولور. کرك حقیقی اولسون، کرك مجازی ویا کنوی بولونسون سوزك کوزه‌للکی ترکجه، عجمجه، عربجه اولماسنده دکل فصیح وبلیغ بولونماسنده‌در.

فصاحتله بلاغت بر اثرك شعریتنی تأمینه کافیمیدر ؟

هیچ ظن ایتمه‌م !.. غایت حزین، غایت فاجع بر موضوع بولور، بونی کوردیکم، طویدیغم کبی نظم ایدرم. منظومه‌می اوقویان متأثر اولورسه تأثیر موضوعده‌در ، شعرده ایشته او موضوعدر . بن او فاجعه‌نك یالکز رسمنی ، بن او شعرك یالکز نظمنی یاپمش اولورم .

قدمای معاصرین شعرامزدن مرحوم رمزی بابانك احباسندن برینك وفاتنه سویله دیکی بر مرثیه ده شویله حزین بر بیت وار :

کورنجه قابض ارواحی ، یار و یاورینه
کورن بیلیرکه نه حسرتله برنگاه ایتدی

بو دلسوز بر نظمدر ، شعر دکل ! دمین اوقودیغمز «ساقی امان خرام ایت» قطعه‌سی رندانه . . «عشق هر چند که . .» بیتی حکیمانه برر نظمدر، شعردکل! چونکه حس ومشاهده اولونان شیلر بوبیتلرده عیناً افاده ایدیلیور. بر افادهٔ عینیه ایسه شعر اوله‌ماز . حقیقت باشقه، شعر باشقه‌در. سعدینك :

« بهار کونلریدر. یردن کللر، لاله‌لر ، نسرینلر بیتیشیور ده سن نیچون طوپراقده قالیورسك؟ . . برسحابهٔ ربیع کبی جوار قبریکه گیده‌یم، اوقدر کوز یاشی دوکه‌یم که طوپراق سنی‌ده او چیچکلر کبی بیتیشدیرسین! »

مألنده‌کی قطعه‌سنك ایکنجی بیتی شعردر، برنجیسی نظم. بونده باعث ذوق وتأثر اولان کیفیت یالکز موضوع دکل شاعرك تشبیه و خیالیدرکه بیتك مدار شعریتی‌ده او تشبیهدن، اوخیالدن عبارتدر. لدنیات طبیعت تشبیهسز، استعاره‌سز کائنلیق تصویر اولونه مادیغی ایچیندرکه شعرده بونلردن عاری اوله‌ماز.

درونندن حزمات شعاعیه کچوب تحلل ایدن بلور پاره‌لر منابع ضیانك حاوی اولدقلری معادن ایچین ناصل واسطهٔ استکشاف اولیورسه شعرده منشاء سنوحی اولان

طبایعك فكری، حسی، خیالی احوالنی كوسترمه‌لیدر . « بن پك مكدرم » یاخود « صوك درجه‌ده مسرورم » دیمكله سرور وكدرمی تعریف ایتمش اولمام؛ اندوه وشادی‌یه ترجمان اولاجق سوزلر سویله‌مه‌لی‌یم ، مسار واكدارم ادای تبلیغمدن استنباط اولونمالی . «دلنشین، نظر فریب، هوشربا، روح افزا ، نشاط بخشا » كبی سكسان وصف تركیبی بر منظره‌نك الك خفیف بركولكه‌سنی بیله تصویره یاراماز .

كدك پاشا — ١٠ نیسان ١٣١٤ —

قافیه حقنده

— ٢ —

بر صنعتك ترقیسی متخصصلرینك ابداع واختراعیله اولور . ایجادك ترقی یه خدمتی فائده‌سی نسبتنده‌در . هر فائده امثال و دلائل ارائه‌سندن مستغنی اوله‌ماز . اختراعات شخصیه‌نك ادلهٔ معقولیتی كوسترملیدر. صنایع نفیسه‌نك خصوصیله ادبیات كبی حسه ، فكره ، خیاله تعلق ایدن شعبه‌لرنده ابراز اولونه‌جق تجددك ناصل بر

فائده‌یه اساس اوله‌جغی تعیین اولونمالیدرکه مرغوبیتی مرور زمان احتیاجندن وارسته قالسین . غیر مأنوس بك چوق حقیقتلر واردر که انسان بو حقیقتلرك ضدینی، خلافنی التزامده حقسزلغنی، یالکز حقسزلغنی دکل حتی ضررلی چیقدیغنی بیلیرده صرف الجای اعتیاد ایله ینه فکرندن واز کچه‌مز. بو بر نقصان اخلاقدرکه ترقی‌یه ، تکمله مانع اولور .

«قافیه‌نك لطفی سامعه‌یه عائددر» سوزی ایشته بویله بر حقیقت ایدی :

«عبث» ایله «مقتبس» کلمه‌لرینك ترك شعرلرنده جواز تقفیه‌سی او حقیقتك مقتضاسندن ایکن محضا لسان عرب قواعد ادبیه‌سنه منافی اولماسی کبی بر سببله بو قافیه رد ایدیله‌مزدی.

دنیاده هانکی هنر ، هانکی معرفت ، هانکی صنعت مکمل اوله‌رق حدوث ایدر؟ بر فکرك مقرون حقیقت و موجب منفعت اولوب اولماماسنه بدل اسلافك اصول متخذه‌سنه موافق اولوب اولمادیغی نظر اعتباره آلنیرسه تکمل ناصل قابل اولور؟

*
* *

موسیقی آهنکلی سس، شعر آهنکلی سوز دیمکدر،

موسیقینك مدار آهنكی اصول و مقامات، شعرك مدار آهنكی اوزان وقوافیدر.

اوزان شعریهٔ ملل توافق ایتمز : کیمی هجالرك مختلف مقدارده برلشمه‌سندن حاصل اولان « فعلن ، فعولن ، مفاعلین، مفعول، فاعلات، مستفعلن، مستفعلاتن، متفاعلن، متفاعلاتن ، فاعلاتن » و دها بوکا مماثل اشکال کلماتدن بر قاچینك صور مختلفهٔ معینه‌ده طوپلانماسندن عبارت بولونان (بحر)لری مقیاس نظم اتخاذ ایتمش... کیمی یالکز هجالرك معین مقدارلرده اجتماعی دیمك اولان پارماقله صایمق اصولنه (حساب البنانه) رعایتله شعر سویله‌مش. حال بوکه قافیه‌یی هر قوم همان همان عین حسله تقدیر ایلر. حتی دقت اولونورسه اطفال و عوامك ترنماتده، شطحیات لعبیه‌ده وزندن زیاده قافیه کوزتدکلری آکلاشیلیر.

قافیه نه در؟ برکره شونی تعیین ایده‌لم: قافیه، ایکی ویا متعدد مصرعك صوکنده کلن موضوعی مختلف کلمه‌لرده عین صوتك متناسباً تکریدر. صوتك آلت تقدیری ایسه کوز دکل قولاقدر . قافیه‌نك باصره ایله دکل منحصراً سامعه ایله تقدیر اولونماسنه کوره کلماتك توافق املاسی اصلا نظر اعتباره آلنماسالی ، اصواتنك موافقتی کوش دقته آلنمالیدر:

ای ابر لطیف رنك سیار
بك شعشعه‌لی نمایشك وار

بیتنی اوقورکن یا « سیار »ك الفنی قیصالتمالی، یاخود «وار»ك الفنی اوزاتمالی‌که او ایکی کلمه‌ده توافق صوت حاصل اولسون. حال‌بوکه نه اونی قصر، نه‌ده بونی مد ایتمك ذوقه ملایم کلیر. بناءً علیه او بیتی بر ادبیات خواجه‌سی سویله‌دیکی حالده قافیه‌سی انسانه صوغوق، طوقوق کورونورده بر طوکدورماجینك «اون پاره‌یه بر طبق، ایناتمازسه‌ك یه‌ده باق!» سرود عامیانه‌سنده‌کی قافیه خوشه کیدر.

قافیه‌ده کلمه‌لرك حروف رویه‌سی بر جنسدن بولونمق نه‌دن شرط عد اولنمالیدر؟ بو شرطك عربلر طرفندن قوشولماسنه برشی دیه‌مه‌یز. هم اونلر ایچـین طبیعیدر، چونکه عرب مثلا (ث) حرفنی (س) کبی تلفظ ایتمز، ایتمه‌دیکی ایچین (اناث) ایله (ناس) ی‌ده تقفیه ایده‌مز. فقط بز اوحرفلری عین صوت ایله سویله‌میورمی‌یز؟

فضیلتدر شرف دنیاده ناسه
فضیلت بر کوزه‌للکدر اناثه

بیتنی حتی مقید قافیه‌لی عد ایتمه‌یه مانع بر صلاحیت تصور اولونورمی؟

حق — یکتا
هب — مذهب

فرات — صراط
اثاث — اساس
هيج — بهيج
راح — شهراه
تهزيز — لذيذ
اتعاظ — انقاض
سن — بيلسه‌ك
ن — قلباً

كلمه‌لری ايكيشر ايكيشر قوافیٔ مقيده‌دن باشقه شيلرميدر؛ بونلر هرحالده

همدم — اعظم
كدر — محقر
بوتون — افزون

كبی قافيه‌لره ترجيح اولونمالی ، دها طوغروسی اونلری قبول، بونلری ترك ايتمه‌ليدر. چونكه حركه‌لری يك نوع، فقط هم جنس دكل: بری خفيف، بری ثقيل.

قافيه‌يی برآز دها تقييد صورتنده تعريف ايچين « مصرعلر نهايتنده موضوعی مختلف لااقل برر حرفك صوتيله ايكی حركه‌نك متقابلاً توافقيدر » ديمك اقتضا ايدر. شيمدی بو تعريفی ايضاح ايده‌لم:

حرفلرك موضوعی متخالف اوله‌جق، يعنی عين ادات اولميه‌جق. بو تقديرجه

اولادم — اشمارم

كلمه‌لرنده «ميم» حرفلرى مشتركاً متكلم،

ايدر — گولر

كلمه‌لرنده «را» لر مضارع اداتلرى اولدقلرى ايچـين قافيه حكمنى ناصل حائز دكلسه «دلالت، صحابت، فطانت» كيبى صوك حرفلرى مصدر اداتى اولوب‌ده روبلرى يعنى نفس كلمه‌دن بولونان حروف اخيره‌سى مختلفة الاصوات اولان كلمات عربيه‌نك دخى قافيه اتخاذى جائز اولامامق لازم كله‌جكى ظن اولونور. آنجاق بومثللى مصدرلرده‌كى «تا» اداتلرى شكل ثلاثيلرينى تغيير صورتيله كلماته داخل اوليور. او كلمه‌لردن حذف اولونجه «دلال، صحاب، فطان» قالير، معنا چيقماز. بونك ايچين او ادات عادتا نفس كلمه‌دن صايله‌رق داخل بولونديغى كلماتك تقفيه‌سى‌ده تجويز اولونه كلمش. «جديت، شاعريت، صهريت» كلمه‌لرى اويله دكل: «يت» ادات مصدريتى بوسبوتون مستقل، تعبير ديكرله كلمه‌لردن آيرلماسى قابل، بناءً عليه داخل اولديغى كلماتى تقفيه‌ده اصلا جائز دكلدر.

قافيه‌نك معرّف اساس وماهيتى اولان بوتعريفه كوره «دلجو» ايله «مهرو»، «بقا» ايله «والا» كلمه‌لرينى ترددسز اولارق مقفى عد ايتديكمز كيبى بالفرض:

هاله — چاره

مالى — مانى

كلمه‌لرینی ده قافیه‌لی بولمامز اقتضـا ایدر. واقعا ینه مقفادر. لـكن مادامکه قفیه‌نك علت غائیه‌سی توافق اصوات وتخالف موضوعدر،

هاله ــ محله
مالی ــ همالی

قافیه‌لری هر حالده دها زیاده کافل آهنکدر. تخالف موضوع شریطه‌سـنه کوره ایکیشر ایکیشر عین صیغه‌دن اولان شو

ابعاد — اضداد
اصرار — اخطار
تدبیر — تحریر
موصول — محمول

قافیه‌لرینه،

ابعاد — ایجاد
اصرار — آثار
تدبیر — صریر
موصول — ملول

قافیه‌لرینی ترجیح لازمدر.

ینه تخالف موضوع اساسنه مبتنیدرکه بر مصراعك صوکنده «اصعاد» دینیلنجه ایکنجی مصرعده ینه بو اصل مشتقا- تندن اولان «استصعاد» کلمه‌سنه بدل مثلا «یاد» کلمه‌سینی کتیرمه‌یی هرشاعر آرزو ایلر. کذلك عین اساس مقتضیا- تندن اوله‌رق انسان مثنوی طرزنده‌کی اشعارك بر بیتنده

آلمش — قالمش

قافیه‌سنی كوردكدن صوكرا

آلیور — قالیور
آله‌جق — قاله‌جق
آلیر — قالیر
آلدی — قالدی

قافیه‌لرینی كورمكدن ممنون اولماز، صیقیلیر.

برده ـ بیلمه‌م دقت ایدلمشمیدر ؟ ـ بر بیتده كلمات اخیره‌نك توافق اصواتی نه قدر خوشه كیدرسه بربرینی تعقیب ایدن برقاچ بیت قافیه‌لرینك یكدیكره نسبتله اختلاف آهنكی‌ده اوقدر خوشه كیدر.

شو اوچ بیتك عین صوت ایله نهایت بولماسنده‌كی ناخوشلق بو نظریه‌یه بر مثالدر:

« نه كیبرسه آنی كی اقرانك
« اویسون اقرانكه طرز وشانك
« بكزه‌ـون ناسه بساطك آتك
« اعتدال اوزره كرك آلاتك
« اولسه سمور ایله‌ده مقدورك
« برنی نافه طونار سمورك»
[خیریهٔ نابیدن]

بو اوچ قافیه‌ده یالكز بر « ك » ادات خطابی تكرر ایدییور. حال بوكه صیرا ایله بر قاچ بیتده :

لال — ملال
ديدار — بيدار
ذات — لذات
جام — انجام
شان — نشان
صاف — مصاف

ياخود ينه متعاقباً :

تعديل — عديل
كريم — تحريم
سير — مسير
امين — زمين

وياخود بر بيتده «قبول» ايله «مجبول»، ديكرنده «نور» ايله «تنور»، صوكرا كنده «مبهوت» ايله «لاهوت»... حاصلی متوالياً بر قاچ بيتك صوكلرنده تلفظ و تصوتجه متقارب الفاظ بولونماسی‌ده عين هجنتی حصوله كتيرر.

ذاتاً الفاظ اخيره‌نك مشابهت اصواتنده‌كی هجنت نثرده بيله فرق اولونور: خصوصيله كوچك، قيصه قيصه جمله‌لرك بر جنسدن ادات ويا صيغه‌لرله نهايتلنمسی آهنك افاده‌يی نه قدر اخلال ايدر ....

*
* *

منسوب اولديغم صنعت شعره دائر ايلك مصاحبه‌مده [*]

[*] بومقاله «ثروت فنون» ده ديكر بعض امثالی كبی «مصاحبهٔ ادبيه» سرلوحه‌سيله نشر اولونمشيدی.

ابياتك صوك كلمه‌لرندن بحث آچيشم شاعرلكه قافيه مراـ قندن باشلاديغم ايچيندر . دها چوجوق ايكن ، دها وزنلى وزنسز ايكى سطر سوز بولوب يازه‌ميه‌جق بر عجز مبتديانه ايچنده ايكن:

« ديكله برادر .. اسمى حيدر .. بر چوجوق كيدر .. باباسنه
« دير .. افندى پدر .. نى مكدر .. بى دربدر .. ايدن قدر .. نه
« قدر .. انسانه كدر .. ايراث ايدر .. ايستر قلندر اول ، ايستر
« سمندر .. مطلق اولورسك هدر . — باباسى كولومسر .. ديركه
« اى پسر .. آدمه طالع كوسر .. رزقنى كسر .. باد قضا اكثر ..
« عالم حياتده سرتسر .. قيامتلر قوپارير ، سرت اسر . »

كبى قيدلى سوزلر ، مقيد لطيفه‌لر ترتيبيله اوغراشيره كويا او زماندن كندمى بوكون اوغراديغم شو تقييد قوافى مشكلاتنى اقتحامه حاضرلاردم . نى بندن زياده سه‌ون قارده‌شم فكرت بر آرالق:

دوشمك رواى حرص ايله بر قيد زائده
زنكين اولورسه قافيه رنكين اولور ديه؟
آزاده ايسته‌يور كوكل اشعارى طوغروسى
خوش كليور مزاجه تقييد قافيه!..

قطعه‌سيله طبيعتمى بو مشكلاتدن قورتارمق ايسته‌مشدى . هيهات! بن اوطاتلى ابتلادن ناصل قورتوله‌بيليرم‌كه صاحب

قطعه مثلا

تحصیلنه اولمیان مقید،
مکتبده ایکن قالان تهی ید،
هر حالده کافر نعمکدر،
بر نعمتی چونکه چیکنه‌مکدر.

بیتلریمك ـ صرف قافیه‌لرنده‌کی کوزه‌للکدن طولایی ـ کندی قطعه‌سندن خوش اولمادیغنی بکا تأمین ایده‌مز.

هم قافیه تقییدینی بن شعرك هر شکلنه تعمیمده مصر دکلم. ذاتاً هر بندی سکز اون مصرعدن متشکل منظومه‌لرده خصوصیله غیرمعین بر مسافه ایله التزام اولونان اسلوب تقفیه‌یی تأثیرجه قافیه‌سزلکدن پك آز فرقلی بولور، بویله اثرلری یالکز فصاحت و بلاغتندن لذتیاب اوله‌رق اوقورم؛ قافیه‌لرینه دقت بیله ایتمم. نجه قافیه کندی کندینه طوبولمالیدر، آرانمامالیدر. شیمدی تصادف ایتدیکم بر «همدم»ك آرقه‌داشنی بولمق ایچین کری‌یه دونوب‌ده اون بش مصراع اوّله برنظر قسری عطف ایتدکدن صوکرا «محرم»ه ملاقی اولمقدن نه آکلارم؟

مقصدم بویله منظومه‌لر یازمیه‌لم دیمك دکل، اکر یازه‌جغمز شی دارات مؤداسیله قافیه سوسنی ضعیف بر کولکه حکمنده براقه‌جق قدر پارلاق برشعر ایسه مسامحه‌مزی ایسته‌دیکمز درجه‌ده توسیع ایده‌بیلیرز. حتی

عاشقانه ـــ شاعرانه
کائنات ـــ مخلوقات

خندان — نالان

علیّین — سافلین

كبی كلماتی بیله تقفیه‌دن چكینمه‌یز. بوسبوتون قافیه‌سز دیمك اولان مفرد بیتلر یالكز معنالرینك كوزه‌للكی سایه‌سنده دكلمیدركه اوقویانه قافیه لزومنی حس ایتدیرمز؟

آنجاق بویله اثرلر ایچین قبولی ضروری اولان بو مسامحه ــ موضوعی هركسك بولابیله‌جكی بسیط كوزه‌للكلردن اولوب‌ده محضا تصویرنده‌كی مهارتله احراز قیمت ایدن شعرلره تعمیم درجه‌سنده ــ اسراف ایدلمك لایق دكلدر.

ئه‌وت.. بر بویوك شاعر قافیه‌لی فقط وزنسز یاخود وزنلی‌ده قافیه‌سز و یاخود هم وزنسز هم قافیه‌سز شیلر یازار، شعر اولور. صوكرا بن صنایع بدیعیه‌نك كافه‌سنی بربیته طوپلار، نهایتنی ناكفته، ناشنیده، نانوشته بر قافیهٔ مقیده ایله باغلارم‌ده ینه حیفا كه ... ئه‌وت حیفا كه شعر سویله‌مش اولمام.

٢٠ شباط ٣١٢

شعر حقنده

— ٣ —

بر قاچ سنه‌در شعر حقنده صیراسی دوشدکجه سویله‌مکده، وقت بولدقجه یازمقده اولدیغم فکر مخصوصمه دائر بوگون بر آز دها ایضاحاتده بولونمق ایسته‌رم:

شعر ایله نظمی بوسبوتون آیری گوردیگم ایچون بر منظومه‌یی تشکیل ایدن ابیاتدن، حتی مصارعدن بعضیسنه شعر، بعضیسنه نظم دییورم. شعری کیمسه بنم سویله‌دیگم کبی سویله‌مه‌دی؛ بنم آییردیغم کبی آییرمادی. بو تلقی، بو تفریق عندیدر.

هرکسك اختصاص ایتدیکی مسلکده کندینه کوره بر ذوقی؛ ذوقنه کوره بر ایجادی.. هرکسك رسوخ فکریسنه. محاکمهٔ عقلیه‌سنه کوره بر اجتهادی واردر. انسان یالکز اوقومقله قالمالی، اوقودیغنی دوشونمه‌لی، دوشوندیکنی یازمالیدر. ارباب اختصاص آثار صنعتی یا تقلید ایدر یاخود تجدید. بر اثر ایجاد، بر فکر اجتهاد یا بکنیلیر، مقبول اولور یاخود تصحیح ایدیلیر، رد اولونور. بونك ایکنجی صورتی بیله فائده‌دن خالی دکلدر. هیچ اولمازسه انسانه خطاسنی اوگره‌تیر، هیچ اولمازسه انسانه بیلمه‌دیکنی بیلدیرر.

برسوز فوق‌العاده بلیغ، صوك درجه روحه نافذ..
هله برده وزن ایله قافیه آهنگنی حائز بولونورسه بوكا
شعر دیمكده كیمسه تردد ایتمز.

بن ایدییورم: روحه نفوذ تأثیر بلیغی اثرك یا موضوعنده
یاخود متضمن اولدیغی خیالده اولور. بنم فكرمجه تقدیر
اوّله گوره اثرك شعریتنه حكم ایتمه‌ملیدر.

برشیئی اولدیغی گیبی ـ هله نظماً ـ تصویر البته بر
اقتدار، بر هنر، بر فضیلتدر. فقط صانیورم. شاعرلك بو
دكل. بنده‌كزه قطعیاً اویله كلیوركه برتصویر عینی نه قدر
بلیغ. نه قدر بدیع اولورسه اولسون شعر اولەمز. ذهنمده
بولدیغم ادّله مصادف اولدیغم اعتراضلردن قوتلی چیقیور.
فكرم كیتدكچه تأیید ایدییور.

روٰاج جهل مركب رسیده است بجایی
كه كرده هركسی خویش راخیال همایی

بیتی خاطرلره كله‌سین: بن كندیمی دكل دوشوندیكمی
برشی، دوشونه‌رك بولدیغم شیئی برحقیقت ادبیه صانیورم،
دییورم كه:

برتصویر عینی موضوعك. موضوع گوزه‌لسه دیمك كه
برشعرك ـ چیزكیسی. كولكه‌سی، بویاسی موافق دوشمش
بر رسمی... ـ وزنلی، قافیه‌لی ایسه ـ فصیح، بلیغ بر
نظمیدر؛ بالذات شعر دكلدر. تصویر بذاته شعر اولمق

ایچـین شاعر مشهودینك لطافت ویا دهشـتیله ، آهنك علویتیله. تأثیر فجاعتیله و الحاصل هرحال ومزیتیله متناسب و متوافق اولەرق بوکا کندیلکـندن ، سرمایهٔ شاعریتی اولان خیالنـدن برشی علاوه ایتمەلیدر ؛ شعریت یالـکز موضوعده ایسه شاعریت طبیعتده متجلی دیمکدر. طبیعتك یاپدیغی شعری سویلەمك باشقه، شعر سویلەمك باشقەدر.

الك عادی بر تشبیه، الك مبتذل براستعاره یاخود برمجاز مرسل بیله بنده‌کزجه براثرك شعریتنی تأمین ایدر. آنجاق بوکا پك خاییده ؛ پك بایغی بر شعر دیرم. شعری برکره قطعیاً نظمدن آییرمالی. صوکرا شعرك‌ده نظم کبی ایسنی، کوتوسنی سچمەلی . بر اثره « شـعر دکل » دیمك اونی بکنمەمك دکلـدر. گوزەل بر نظم چرکین بیك شعردن البته ایيدر .

نەدر اونوحه شو ویرانەنك جوارندە؟
طوتوندی خاطریمه حال انکسارندە .
دکل غریب، بولنـەم مدام مست خراب
مسافرم وطنك بر خرابه زارندە

بیتلری بلیغدر: بر ویرانەدن بر فریاد چیقمق فاجع، مؤثر بر حال. بر خرابەزارك زمیننده، بر نالەکارك انیننده البته طوقوناقلی برشعر مندمجدر. فقط «بو فاجع شی بنی متأثر ایتدی» سوزی شعر اولماز. « برخرابەزارده مسافر

قالانك مست مدام وخراب اولماسنی استغراب ایتمه‌ملیدر، سوزینی وزن، قافیه شعر ایده‌مز. معلم ناجی افندی مرحومك بومشهور غزلنده:

هواده یاپراغه دوندردی روزکار بنی
خزانه منتظرم عمرمك بهارنده

بیتنك مضمونی برآز مبتذل اولمغله برابر غایت بدیع، غایت کوزه‌ل افاده اولونمش برشعردر. «صاراردم صولدم. کنجلکمده اولومی کوزلیورم» سوزی نظم ایدلمش اوله‌یدی شعر اولمازدی. نظمدن باشقه برشی اولمیان:

ایدرسه دل بری واردر وداع ملك وجود،
غریبه بر بولنورمش عدم دیارنده.
قرار یاب اوله‌مام کرچه مست سرشارم،
حسداو رنده‌که آسوده‌در مزارنده.

بیتلرینك ایکنجی مصرعلرنده نه خوش، نه شاعرانه بر ظرافت وار، نه قدر سلیس؛

کوکل او نو سفر نور طلعتك ناجی
یانار قیامته‌دك نار انتظارنده

مقطعی ایسه ـ ولو ینه بسیار شنیده مضمونلردن اولسون ـ بر تشبیه واستعاره‌یی تضمن ایتدیکی ایچین شعریتی حائز اولمقدن زیاده طبیعی اوله‌رق ایکی اوچ صنعت بدیعی محتوی بولونمق حیثیتیله نفیسدر.

« مقبر »لڭ ـ اولاد و عیال ایله ، آسودگیٔ حال ایله مرور ایتمش حیات ماضی‌یی مصور . شاعرڭ او زمان معتاد ایفاسی اولدیغی وظائف سپاس آمیز معاشرتی مفسّر ـ ابیاتندن صوکرا کلن :

عالمده ایشم بنم او ایشدی
کوکلم اوکا الفت ایله‌مشدی
باق سویلر ایکن اونوتدم ایواه
صاندم که یانمده‌در او همراه
الفت دیدیکم اوت دکیشدی
تفریقه بزی اجل یتیشدی
کیتدك کویه بر بازار شباطده
کیم دیردی که آه او صوك کیدشدی

قطعه‌سنه بنده کز شعر دیه‌مم ؛ طبیعی ، حسی بر نظم دیرم . چله‌گذار قیرممات اولانلرڭ ـ بویله منظومه‌لری اوقورکن اوLجه کندیلرینی آغلاتمش اولان حاللری تکرار تجربه ایدییورمش کبی ـ متأثر اوللری طبیعیدر . شیمدی بوتأثیر بویله سوزلرڭ شعریتنی ناصل تأمین ایده‌بیلیر ؟ شعر ایچین « مؤثر ، بلیغ ، روحه نافذ سوزلردر » دیمك ناصل کافی اولابیلیر .

برده شو پارچه‌یی اوقویه‌لم :

هپ خاك دکل مزار دلبر ،
نسیان اولاجق ایکنجی مقبر

نسیان، او اسفل مقابر
نسیان، او مقتل اکابر
بر دیگری‌ده بو قلب مغبر
زیرا بوده خاك ایله برابر؛
اوچقده مزاردن مزاره
جانان اوفرشتۀ سفر بر.

ایشته «مقبر»ك سیاه لوحۀ مندرجاتی آراسنده فوسفور کبی پارلیان بوقطعه حامددن باشقه بر ترك شاعرینه سویله‌مك نصیب اولمیان شعرلردن! شاعر ـ حفرۀ تاریك فنایه ترك ایدین زادۀ حیاتنك ایکنجی مزار اوله‌رق مظلمۀ نسیانه دوشه‌جکنی . . صوك قرارکاه ولمق اوزره کندی محفظۀ قلب خاکسارنده قاله‌جغنی سویله‌دکدن صوکرا جانانۀ پریده روانی مزاردن مزاره اوچار بر فرشته حالنده ـ کوستریور . موضوعه برشی علاوه ایدییور. کندیلکندن برشی سویله‌یور. برشی یپیور. ایشته بوشی که بر تشبیه تمثیلدر، سمانك بر قطعۀ دورادور دیجورینی بر چوق زمانلر ترصدله نومید اولمش ایکن مرکز عدسۀ مرصادده ناگه‌پیدا برستارۀ نوفروغك لمعان خنده نظیرینی حیران وولهان تماشایه طالمش راصدلر کبی ـ هزار کفته مضمونلردن اوصانوب ده یکی بر نکته، پارلاق بر نقطه کورمك اشتیاقنده بولونانلری ـ ذوقیاب استکشاف ایده‌جك شعرلردندر.

مجنون عامرینك ـ هر اوقویشـمده قلبمه كوزلریمی یاشارتمق تأثیرنده بولونان

تعلقت ليلى وهى غر صغيرة :
ولم يبد للاتراب من ثديها حجم
صغيرين نرعى البهم.. يا ليت اننا
الى الآن لم نكبر ولم نكبر البهم.

قطعهٔ مشهورەسی بالذات شعر اولەماز.

« بن لیلایه علاقه ایشدیکم زمان کوکسنده هنوز مەمەلری بلیرمەمش نابالغ بر قیزجغزدی. ایکی صبی، قوزولری وتلاتیردق. آه کاشـکی بو آنه قدر بزده بویومەسەیدك ، او حیوانجغزلرده بویومەسەیدی ! »

افادەسنك موضوعی مؤثر بر شعردر : ایکی نورستهٔ نوتمایلك برمرعادەکورپه قوزولرله دمکذار انس ومؤالات اولماسی اشـعار علویهٔ طبیعتدندر. بو حالك کاوقع دوامنی اوزلەیش عشقك صاف، طبیعی، آجیقلی تمنیاتندندر. لکن او حالی، بو حسی، بویله اولدیغی کیبی تصویر هر حالده «شعر سویلەمك» دکل، « برشعری سویلەمك» در.

«الله لیلایی باشقەسنه، محبتنی بکا تقدیر ایتدی. مادامکه بویله اولەجقمش باری بنی لیلادن باشقه برینك سوداسنه مبتلا ایدەیدی!»

قضا هالغيرى وابتلانى بحبها
فهلا بشئ غير ليلى ابتلانيا

شو بيت ايله،

« هنوز طفل ايكن مألوف هوى اولدم . يكرمنجى سال حياتمده صاچم صاقالم آغاردى . بنم كنجلكم هانى ؟ قونداقدن قورتولمادن اول زمان بنمله اوغراشمه‌يه باشلامشدى . آرتق شيمدى بر ده شو بليه‌لرك هجرى نه اوليور؟ »

مؤداسنى تضمن ايدن:

الفت الهوى طفلاً فشابت عوارضى
لعشرين من عمرى. فاين شبابيا ؟
وحاربنى - من قبل رفع تمائمى -
زمانى، فما للنائبات وماليا؟

شو قطعه‌ده اوقبيلدندر. بونلرده حقيقتى كاهى سويله‌يور. تأثير اوحقيقتده‌در.

حال بوكه ينه عرب اشعارندن اولمق اوزره ناظمنى تخطر ايده‌مه‌ديكم :

اقول، فى خال خدٍ للحبيب - وقد
تفرق الناس فى تأويله فرقا -
هو الفراش راى خداً له فرمى
بنفسه فوق نارالخد فاحترقا.

بو قطعه كه :

« سه‌ودكمك خال خدينى تأويلده ناس فرقه‌لره آيرلدى. بن ديورم كه بو شامهٔ سودا بر شبتاب ايدى : عارض آتشينى كورر كورمز اوزرينه آتيلدى، ياندى، كومور اولدى. »

مفهومنده‌در ، اوتكى بيتلره ، قطعه‌لره نسبتله هيچ برتأثيرى يوقكن شعريتنه‌ده سوز يوقدر.

تفصيلاتمدن شو نتيجه البته استخراج ييوريلور:
شعر، تشبيه واستعاره اولمادقجه ـ فصاحتله، بلاغتله، بديع ايله، حكمتله، فلسفه ايله، تاريخ ايله ـ تجلى ايتمز. علم بيان كه ـ مجاز وانواعيله كنايه كبى طرق افادهنى بيلديرر ـ شعرك محكى، شعرك لازم غيرمنفكيدر. ديكر اقسام ادب كلامى عينيتدن قورتارماز. خيال شعرك منبع سنوح وصدورى، علم بيان ايسه خيالك دستوريدر.

* * *

ــ مادامكه عادى تشبيهلى، عادى استعارهلى بيتلرىده شعر عد ايدييورسلك، اوحالده نظم ايله شعرى بويله آييرمايه نه لزوم وار: «وزنلى قافيهلى سوزلرك هپسى بونلرك فرقى، دگرى بلاغتلرى نسبتنده متفاوت اولور» ديمك دها شمولللى بر تعريف اولمازمى؟

ــ افنديم! تشبيه واستعاره انسانك كندى بولديغى، كنديلكندن ياپديغى برشيدر. شاعرلك مشهودينى مشاهده ايتديكى كبى سويلهمكدن عبارت اولانجه بلبلك وديكر كوزهل سسلى برقوشك صوتنى تقليد ايدهنى. حتى هر شرقى سويلهينى بستهكار عد ايتمك لازم كلمزمى؟

١٣ حزيران ١٣١٤

مصاحبهٔ ادبیه

— ٤ —

«ثروت فنون» ه یازی یازمق بنم کبی عجزهٔ قلم ایچین گیتدکجه گوچلشیور. بو گوجلکك درجه‌سنی شیمدی آکلادم. چونکه ادبیات ایله آزچوق توغل ایدنلر ایچین «مصاحبهٔ ادبیه» سرلوحه‌سی آلتنه یازی یازمق قدر قولای شی اولامازکن دمیندن بری یازه‌جق پك چوق مطالعه‌لر وارد خاطر اولدیغی حالده باقکز دها اوچنجی سطرده‌یم. بر زمانلر بو کرسیٔ خطابته چیقانلر اوقدر طلاقت، اوقدر احاطه کوسترديلر.. اویله نطقلر، اویله مطالعه‌لر ایراد ایتدیلرکه بنم ایچین آرتق یاقین بر نقطه‌دن هفته‌ده برکره او مطالعه‌لری دیکه‌یوب استعدادم درجه‌سنده استفاده ایتمکدن باشقه یاپه‌جق شی قالمامشدی.

بر یرده‌می اوقومش، برندمی ایشیتمشدم بیلمه‌م: بر قادین زوجنه ایکیده برده «افندی، سن ادیب، عالم، فیلسوف بر ذاتسك. سنك کبیلر محافل ادبده نطقلر ایراد ایدر، آلقیشلانیر، شان، شهرت قازانیر. بن سنی نه زمان اویله برموقع خطابتده کوروب افتخار ایده‌جکم.» دیدکجه آدمجکز لساننده لکنت اولدیغندن، کندیسنده حرص شهرت

اولمادیغندن بحث ایله اعتذار ایدرمش . برکون قادینك صوك درجه اصرار وابرامی اوزرینه برمجمع ادباده خطابته مخصوص اولان کرسی‌یه چیقار. هرکس منتظر: باقه‌لم ، بو عالم آدم نه‌لر سویله‌یه‌جك؛ ادبیاته متعلق ، ناشنیده نه فکرلر بیان ایده‌جك؛ خطیبده سس یوق!.. نه سویله‌یه‌جکنی، نه‌ره‌دن طوتدوره‌جغنی بیلمه‌یور. حتی بیلدیکنی‌ده کرسی‌یه چیقار چیقماز. . خلق اطرافنده کندی نطقنه منتظر کورر کورمز بوسبوتون اونوتمش ، طوکه قالمش. دقیقه‌لر کچیور، بیکلرجه کوزلر اوضاعنه نکران، بیکلرجه قولاقلر حبال خنجریه‌سنك اهتزازندن چیقه‌جق اصواته مترقب. دیرکن بر سس، فونوغرافلی هیکلدن چیقار کیبی درینندن کلیر بر سس کرسی اوزوندن شویله عکس ایدر:

— قباحت بنده دکل بنی زورله بورایه چیقاران فاجره‌ده‌در . ای جماعت ! سز بوکون یالکز شو رذالتمه سبب اولان رفیقه‌مدن مفارقتمه شاهد اولمق اوزره بورایه طوپلانمش اولیورسکز، ایشته بو قدر!»

خطیب ، سورکلی قهقهه‌لرله آلقیشلانه‌رق ، آلیقلاشه‌رق چکیلیر کیدر.

بوهفته‌نك « مصاحبهٔ ادبیه » سنی بن کندی آرزوم ایله درعهده ایتدم . بکا بو کاری تکلیف ایدن اولمادی. لسانمده لکنت ده یوق. عاجز اولمق باشقه دیلسز اولمق

باشقه ، برآزده بن سويله‌يه‌جكم . چونكه استفاده يالكز ديكله‌مكله اولميور، سويلكده لازم. انسان فكرينی سويله‌مه‌لی‌كه خطاسنی آكلاسين .

«ثروت فنون» ك مندرجاتی حقنده برچوق اعتراضلر كوريورم، ايشيديورم، شيوه‌يه ، قاعده‌يه مخالف افاده‌لر نه‌ره‌ده اولورسه اولسون تخطئه اولونور . خطايه خطا ديمك خطا دكلدر. فقط بو اعتراضلر اوقدر يولسز ايراد ايديليوركه هپسنه بردن هيچ ديمك بنجه بو غزته‌نك مندرجات نفيسه‌سنه تعريض ايتمكدن يوز قات حقلی، بيك قات خيرليدر. انصاف ايده‌لم ؛ شيوه‌يه، قاعده‌يه موافق يازلمش بك چوق اثرلرك هيچ برشی اولمادقلرينی گوريورز. قصورسز چركينه قصورلی كوزه‌ل ـ هله ادبياتده ـ هر زمان ترجيح اولونور: نه‌اولورسه اولسون برينه چركين، برينه كوزه‌ل ديمك طبيعيدر.

اوت! حسين جاهد بكك:

«بزی قارشی‌يه بولوندوره‌جق، هرشيدن زياده قورقديغم، حتی فجيع بر نتيجه‌يی بيله اوكا ترجيح ايتديكم كولونج برتلاقی وجوده كتيره‌بيله‌جك تصادفدن چكينيورم.»

افاده‌سنده ضعف تأليف ياخود مخالفت شيوه اولمقله بو جمله‌نك داخل اولديغی مقاله‌يی هيچه صايمق غرضسز اولاماز . وقتيله مكتبده معلملكنی ايتديكم بو محررك

شیمدی اثرلرندن مستفید اولیورم. مثلا تصویر وتحکیه‌ده کوستردیکی اقتداره غبطه ایتدیکمی اعتراف ایله‌مزسه‌م بعضلر حقنده‌کی حکمم کندی حقمده‌ده لاحق اولق لازم کلیر. ایشته بزه کوزقماشمادن صفحهٔ نورانورینه باقیله‌ماز برنیر دها !

ای قاعده شناسان لسان ! ع. نادرك ، ع. ناظمك.. جنابك ، فکرتك . . سعادك ، سیرتك . . خالد ضیانك ، جاهدك.. حکمتك. نجدتك، رؤفك اثرلرینی تنقید ایده‌م. سایقهٔ مایه‌مزه . قواعد لسانیه‌مزه کوره فکری ، لفظی خطالرینی بولوب کوستره‌م. فقط انکار ایتمه‌یه‌م که بو اثرلرده تقییدی موجب ترقیمز اوله‌جق مزیتلر دها چوقدر هر یکی کوردیکمز موضوعك، تشبیهك، ترکیبك جف القلم فنالغنه حکمده عجله ایتمه‌یه‌لم ، دوشونه‌لم : بویکیلکلر نه‌دن نشأت ایدر ؟ هانکی اساسه راجعدر ؟ عجبا اسلوبلرك ترکیبلرك تنوعی خود بخود کیفی بر ایجاد داعیه‌سیله‌می اولیور؟ یوقسه بونلر بر عکس صوت کبی فکرلرك مختلف آهنکلرینه‌می توافق ایدییور ؟.. بونلری تدقیق ایده‌لم ، بو پك فائده‌لی برمطالعه‌در. ادبیاتمزك بوکونکی محصولاتی — منبعلرینه طوغرو چیقلمادقجه ، کندیلرینی تولید ایدن اصول و اسالیبه کوز اوجیله اولسون باقیلمادقجه — ای آکلاشیله‌ماز .

روحمزك خارجه منعکس خصائصی فلسفه‌دن بوسبوتون بی‌بهره اولانلرجه دخی معلومدر: طویغونك، دوشونمه‌نك.. قوهٔ ممیزه‌نك، قوهٔ حافظه‌نك عموم انسانلره شمولی اولدیغنی هرکس آکلار ؛ کیمسه بو خصائصك عمومندن محروم اولاماز. نسبتلرك تخالف وتفاوتندن صرف نظر ایلرسه‌ك دیرزکه بو خصیصه‌لر بزده عادتا جبلیدر. ایشته بو قوتلرك فعالیتندن متولد اوله‌رق درونمزده حصوله کلن تأثیراتی تبلیغ ایچون ایکی واسطه‌مز، ایکی آلت ناطقه‌مز وارکه بری عمومی، دیکری خصوصیدر: لسان، قلم.

لسان روحمزك او پر اسرار اولان آهنکنی درجات مختلفه سیله غایت کوزه‌ل صورتده تبلیغه مقتدر، سهل الاستعمال، عمومی بر آلت. قلم هرناطق ایچون اویله دکل، خصوصیدر. حسیاتمزدن بعضلری بسیط اشکال کلمات ایله افاده اولونه‌بیلیر ؛ بونلر حافظه‌یه تعلق ایدنلردر. بعضلری ایسه جانلی ، جاذبه‌لی، آغیر بر شکل آلتنده بولونمادقجه موضوعنی حقیله افهام ایده‌مز. بونلر حسه، خیاله، هوساته متعلق اولانلردرکه تحدیدی ممکن دکلدر . السنهٔ اجانبه اطلاع قوای حاسه‌یه مختلف استقامتلر ویرر . اسالیب افاده بو صورتله دکیشیر : ترك شاعرلری عجمجه ، عجم شاعرلری عربجه بیلمه‌سه‌یدیلر روم و ایران دیوانلری

بوسبوتون باشقه دورلو اولوردی . ایشته بزده امی ساز شاعرلری: کرملر، عاشق عمرلر.. دستانلر، فلانلر!

شیمدی بز آوروپا ادبیاتنی تتبع ایدیيورز . چونکه رهنمای ترقیمز آثار غربیه‌در . اوقویه‌لم‌ده اویله یازمیه‌لم: بو اولماز، بو قابل دکل. چوجوق آنا ، آتا لسانی دکل اوکرندیکی لسانی سویلر . بزده لسان ادبی اوکرندیکمز کیبی یازارز . اسلافمز مجمجه سویله‌مکده ناصل معذور ایسه‌لر بزده شیمدیکی یازدیغمز کیبی یازمقده معذورز. فضولی بوکون صاغ اولوب‌ده غربك آثار اخیرهٔ ادبیه‌سنی اوقومش وئه‌دن تیاتروسنی کورمش اولایدی بر « دانس سرپانتین » یازمازمیدی صانیرسکز؛ بن فکرتك بو اثرندن بر آنده رسم، شعر، موسیقی ذوقی آلیورم ؛ اونه لطیف رنکلر، نه پارلاق معنالر، نه مؤثر آهنکلردر!..

شیمدی شو دقیقه اوکمده آچیق طوران « ثروت فنون» صحیفه‌سنه کوز کزدیردم. حسین سعاد بکك «شاتو- کربیوله‌ده » عنوانلی نشیدهٔ لطیفه‌سنك بر ایکی پرنده‌کی غرابت خیالیه بو ایکنجی اوقویشمده ینه دقتمی جلب ایتدی :

شفق سوکنجه صانیردم‌که شهپر عشقك
خیال دلبری اوستنده مبتسم، لرزان،
آچار سمای سحر بر حدیقهٔ الوان.

صانیردم آه او زمان برکبوتر عشقك
پرمنوری طرزنده پنبه برکوچك ال
طوتارده قلبمی دیر ـ غرقهٔ ضیای امل ـ :
. . . .

عشق بر قوشه تشبیه ایدیله‌رك مشبه بهه بدل مابه التعلق اولان قاناد ذکر اولونیور . نم بیلدیکم استعارهٔ مکنیه ایشته بویله‌در. شیمدی بوشهپرك برده خیال دلبرینی فرض ایتمه‌یه آرتق لزوم یوق. «ال» ایچون «غرقهٔ ضیای امل اوله‌رق شویله سویلر» دییوب‌ده بوندن او الك صاحبنی قصد ایتمك ایسه بر مجاز اوله‌جق. مثلا « ذکر جزء ، ارادهٔ کل » نوعندن مجاز مرسل ؛ فقط قاعده‌سنه مطابق اولمادیغی کیبی ذوقه‌ده موافق دکل. «باشکز صاغ اولسون» دینیر . مقصد تکمیل وجوددر . لکن وجود لاقیردی سویله‌مز . بناءً علیه اله سوز سویلتمکده جزئیت ، کلیت علاقه‌سی یوقدر. شاعرك حساسیتنه، نزاهت فکریه‌سنه ؛ شعرك یکیلکنه ، اینجه‌لکنه قارشی بو ایکی قصور پك اهمیتسز قالیور. بونی تقدیر واعتراف ایتمك لسانك قابلیت ادبیه‌سنه تندویابس انتقادلردن زیاده خدمت ایتمزمی؟..

بن سیرتك « سکونت شبانه » سنی‌ده پك قولای تنقید و مؤاخذه ایدرم : « سکون ذاتاً مصدردر، سکونت نه اولیور ؟ » دیه تاسرنامه‌سندن طوتدوره‌رق آلابیلدیکمه

گیدر ؛ غرضکارلغم، هوسشکنلکم وارسه برچوق آلایلرده یاپارم. فقط تنظیرینه کلنجه چوق صیقیله‌جغمی بیلیرم، حتی بیلمه‌م‌که موفق اولورمی‌یم؟!..

شونی‌ده سویله‌یم : دەقادانتیزم، سنبولیزم دیه تعبیرات مبتذلهٔ مزیفه صیراسنه کچیریلن اصول انشاد حقنده جنابك وقوع بولان مدافعه‌لرینی کاملاً تصدیق ایتمکله برابر ترکجه اولسون، فرانسزجه اولسون اوقودیغم شیلرده بعض مبهمات خیالیه‌دن طوغروسی بر ذوق آلامیورم. مع‌مافیه تکرار ایدرم : بو اثرلرك چوغنی لذتله ، حیرتله اوقومقده، هپسندن آیری آیری استفاده‌لر ایتمکده‌یم.

٢٦ شباط ٣١٣

معلم ناجی‌یه دائر کوچك بر انتقاد

— ٥ —

ایکی اوچ هفته اوّل «ثروت فنون» ده «ایکی سوز دها» سرلوحه‌لی، جهدی (سلیمان نظیف) امضالی، بروسه‌دن یازیلوب کوندرلمش بر مصاحبهٔ ادبیه اوقومشدق. منظوم بر مصاحبه یازمق خاطریمه کلمه‌مش دکلدر. المدن کلمه‌یه‌جکی ایچون اولمالی‌که سراپا شعر اولمق اوزره اومقاله

گیبی بر مصاحبه وجوده گتیرمك خیالنده بولونمامشدم. شعر آهنك علویسنك اوزان وقوافی اصول معینه‌سیله قابل تحدید اولمیه‌جغنی اثبات ایدن دلائل محدثهٔ شعریه‌مزك الك گوزه‌للرندن بری ده بو یکی اوقودیغمز مصاحبه‌در. محررینه هزاران شاباش!

آرتق شاهد الغیب روح اولان شعر حقیقینك مرئیات جسمانیه‌سی گوندن گونه آرتیور، گوریيورز، یاواش یاواش گوزه‌للکلرینی طانیورز: بو «ایکی سوز»ك بر اثر ملیّ اولدیغنده شبهه وارمیدر؟ شیوه، قاعده‌یه موافق. امثالنه آثار غربیه‌دن باشقه بر یرده تصادف ایده‌بیلیرمی‌یز؟ فکری باشقه، افاده‌سی باشقه. اولکی مصاحبه‌مده: «چوجوق آنا، آتا لسانی دکل اوکرندیکی لسانی سویلر؛ بزده لسان ادبی اوکرندیکمز گیبی یازارز» دیمشدم. خطا ایتمه‌دم صانیورم. مناظر طبیعت مواسمه، اسالیب افاده افکاره گوره دگیشیر، ایکیسی ده طبیعیدر.

الفتك، اعتیادك کائنات حسده حکمفرما اولمادیغی هیچ بر نقطه یوقدر. اصلا مألوف اولمادیغمز هانگی گوزه‌للکه دفعةً مجلوب اوله‌بیلیورز؟ بوگون یازمقده اولدیغمز هانگی اثری بر عصر اولکی اسلافمزه بکندیره‌بیلیرز؟ گوزه‌ل بر یکیلکك تقدیر اولونماماسی ماهیتنك

بوسبوتون مجهول وغیر مأنوس اولماسندن ایلهری گلیر:
اونك ایچون «بوندن برعصر اولکی اسلافمزه..» دییورم.
حال بوکه بو گون یازیلانلری بو گون بیله بگنمهین یوق
دکل. تیقن شرط! بناءً علیه بوگون آکلامیانلر، یارین
آکلامیهجق اولانلرده بولونور.

شو صیراده ـ لهنده، علیهنده اولهرق کندیسندن چوقجه
بحث اولونان ـ معلم ناجیدن بر آزده بن بحث ایدهجکم.
بوصلاحیته کندیمی هرکسدن زیاده مالك بولورم: برکرّه
مشارالیهك آثار مطبوعهٔ نظمیهسی صانیرم هرکسدن زیاده
محفوظمدر. صوکراده کندیسنك شبّان ادب ایچنده
هرکسدن زیاده تشویق والتفاتنه مظهر بولونمقله مفتخرم:
«سرلوحهٔ شبان ادبا» وصفنك نام ناچیزیمه اضافتنی مرحو-
مك متروکات قلمیهسندن اولهرق ترکه سنده تصادف ایتدیکم
بر مجموعهٔ تقاریضدن باشقه بر یرده کورمهدم؛ «شاعر
مادرزاد» التفاتنه اوکجه کندی لساندن مظهر اولمشدم.
بو ذات عالیقدرك ضیاعنه، همده پك وقتسز، پك ایرکن
وقوعه کلمش ضیاعنه وفاتندن وفاتمه قدر آغلار، نامنی
دائما حرمتله یاد ایدرم.

انسان اخلاق و آثار اعتباریله ایکی شخصدر: مرحوم
فضائل فطریه وکسبیهجه ندرت امثالی غیر منکر ذواتدن

ایدی. مرحوم غایت فطین، غایت فاضل، فوق‌العاده غیور ایدی . مرحوم قاعدهٔ لسانه ، شیوهٔ بیانه مغایر بر کلمه ، ئه‌وت هیچ بر کلمه یازمامقله اسلاف ومعاصرینی ایچنده تمیز ایتدی .

اوغل بابانك ، شاگرد استادك سهونی ، قصورینی بولوب گوستره‌بیلیرسه بو اقتدارك، بومزیتك حق مباهاتی اومربیلره عائددر. انسانلرك تکاملی، تکملی حق وحقیقته یاقلاشماسی‌دیمك دگلمیدر ؟ . . دیمك که انسان ستایش ومؤاخذه‌ده حقدن، حقیقتدن نه قدر آیریلیرسه الی الابد او قدر اوزاق گورونه‌جك ، تنقیدلری الی الابد معلل بالغرض عد ایدیله‌جك.

ناجی ـ کندی تقدیر عاجزانه‌مه گوره ـ بر استاد شعر دگلـدی. فضولی ، نفعی، ندیم دگل مثلا نائلیٔ قدیم کعبنده برشاعر اوله‌مادی. انسان هرشیده مکمل اوله‌ماز. مرحومك هانکی مزیتده ممتاز اولدیغنی سویله‌دم.

مقبرك مقدمه‌سنی، مندرجاتنی دیوانه‌لك عد ایدن . . « دیوانه‌لکلرم » ی یکسان خاك مقابر گورن . . « تعلیم ادبیات» مؤلفنك «تقدیر الحان» ده‌کی مؤاخذاتنه «دمدمه» شیوه‌سیله مقابله ایله‌ین معلمك طبعاً شعرحقیقی‌یه.. فکراً، افادةً نزاهت ادبیه‌یه بیگانه قالدیغی آکلاشیلیر. آتشپاره ،

شراره، فروزان یالکز اسمارینك مدلول مادیسی اعتباریله محرق گورونیور. الك حزین بر موضوعه مبتنی اثری بیله بردمعهٔ تأثرله تجزیه اولونه‌میور. بو اثرلرك مکافاتی ـ مبتدیلر ایچون تکرار تکرار اوقونمق ؛ بر چوقلری ینه مبتدیلر طرفندن ازبرلنمك لزوم و لیاقتنده ـ طوتمالریدر : صحت و سلامت افاده‌لری لسانی تصحیح ایدر. تعبیر دیگرله شاعر اولمق ایچون استعدادی اولانلری وزنلی، قافیه‌لی تکلمه آلیشدیرر.

اولانجه انصافمی وجدانمده طوپلایه‌رق سویله‌یورم‌که بن آثار ناجیده احمد کمالك مثلا « استغراق » ی گبی.. حتی بك یکی شاعرلریمزدن فائق عالینك ینه مثلا « تنویم حسیات » ی گبی بر قاچ شعرینی گورمه‌دم؛ مرحومك

عکس ایتدی بنك واحسرتا
طاغلرله چیقدم آشنا،
هر طاغده‌کی قلبی صدا
افغانمك افغانیدر.

گبی نفایس شعریه‌سی کلیات آثارینك ارقام فهرستنده آحاد خانه سندن ایله‌ری کچمز صانیورم.

کافهٔ مؤلفاتنده اسمنه «معلم» صفتنی تردیفی.. «مسعود خراباتی» و « معلم ناجی » مخلصلریله ایکی شخص قیافتنده صحنهٔ مطبوعاته چیقه‌رق هر ایکیسی لساننده کندیسنی

گوکلره چیقاریرجه‌سنه توصیفی مرحومك هما، سما تخلّص ایدن بعض اسلاف گیبی مراسم نشریاته عدم وقوفندن باشقه برشیئه حمل اولونمیه‌جق خودنمالقلرندندر.

بن بوذات عالی قدری ایشته بویله بیلیر، بویله سویله‌رم. اسلافك بوگیبی نقصانلری انتقاد ایدلمش اوله‌یدی مرحوم البته بونقائصدن‌ده بری اولوردی. موتانك خیر ایله ذکر اولونماسی حقنده‌کی امر جلیل غرضسز انتقادلره مانع اوله‌یدی جنازه‌لری تزکیه لزومسز قالیردی. «ای جماعت بو ذاتی ناصل طانیرسکز؟» سؤالندن مقصد «دنیایه وداع ایدن شو همنوعکزی دیلکز دوندیکی قدر اوکك! . » یاخود «وجودی یره گومولمه‌دن اوّل کندیسنی گوکلره چیقارك! » دیمك اولماملی. چونکه بونده هیچ بر حکمت اخلاقیه تصور اولونه‌ماز. تزکیه اعمالك جزای اخیر دنیویسیدر. عربلر «من الّف فقد استهدف» دییورلر. آوروپالیلر مشاهیر قلمی دها زیاده تنقید ایدییورلر. بز نیچون یاپمیه‌لم؟ بز نیچون بکنمه‌دیکمزی بکنمش کورونمك جعلیتنده بولونه‌لم؟ دنیادن دون چکیلان ناجی فضائل مسلمه‌سیله بوکون‌ده صاغدر، یارین‌ده. فقط موضوعنك شعریت قدسیه‌سنه کوالکه بیله اوله‌میان او «خاطرهٔ بدرکبری» سرنامهٔ غراسی آلتنه یازلمش سوزلر قبیلندن

اثرلری دها دون بیله افول ایتمش ایدی. مراق ایدیور-
سه‌کز ایشته اوقیورم، دیکله‌یك:

پیش چشممده‌در اول جند جهانکیر هنوز
کوش جانمده‌در اول غلغل تکبیر هنوز
آرادن بیك بو قدر سال مرور ایتمش ایکن
دل حساسده حاکمدر او تأثیر هنوز
سیف اسلامه دکل صاعقه تعبیری سزا
اوبله بر صاعقه ایندیرمه‌دی تقدیر هنوز
نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی
سزی استاد فلك ایتمه‌دی تنظیر هنوز
بی‌بصیرتلر ایدرلر سزه اسناد افول
ایدیور شعشعه‌کز عالمی تنویر هنوز

او انجم رخشان هدایه بی‌بصیرتلر، فقط شو نظم عادی
ادایه هیچ شبهه ایتمه‌م که ذی بصیرتلر اسناد افول ایدر.
وزنلی، برده قافیه‌لی اولماسندن باشقه شو اثرك عادی سوزدن
فرقی وارسه کوسترك. حال بوکه مرحومك الك بکندیکی
شعرلرندن ایدی. بونی بیلیورم.
بز آرتق بوندن صوکرا ده :

سکندر سد نمیبستی‌که نامش درجهان ماند
دو مصرع را توانستی اکر بریکدکر بستن

فکرنده بولونورسه‌ق وای حالمزه! صنعت هنر ایکی
مصرعك، حتی ایکی یوز بیتك باغلانماسیله میسر اولمیه-

جق بر دور ترقیده‌یز . هله « اسلافمز بویله سویله‌دی »
سوزینك دلیل حکمندن سقوطی عادتا قدم پیدا ایتدی.

١٦ مارت ٣١٤

سلیمان نسیب ، احمد کمال ، حسین دانش ، توفیق فکرت بکلرك برر منظومه‌لری حقنده مطالعه‌لرم

— ٦ —

انتقاد شهرتك پیرویدر. حسن وقبحندن بحث اولونه‌جق اثرلر اوقونانلر، اوقونمق لیاقتنده بولونانلر اولورسه تنقید دها مفید، انتقادك فائده‌سی دها عمومی اولور.

برصنعتك برملتده سویهٔ ترقیسنه کوره حدوسطیسنده اولانلرجه دخی معلوم نواقصنی ، زوائدینی کوسترمکدن استفاده ایده‌جکلر یالکز مبتدیلرله نوهوسلردر . « بو منظومه‌نك شو مصرعی وزنسز، شو عباره‌ده ربط یوق؛ بوکلمه‌ده اماله. اوته‌کنده زحاف وار. ترکجه کلماتی فارسی، عربی قاعده‌سی اوزره بربرینه اضافه جائزمیدر یا؟ » کبی اخطارلر مکتبلرده ، خصوصی درسلرده، یاخود اصول ابتدائیه تعلیمنی درعهده ایدن غزته‌لرده اولور .

اوقوديغم ، اوقويه‌جغم ، اسکی ، یکی شعرلر حقنده وقت بولدقجه نشر مطالعات ایده‌جکم . ناجی مرحومك آثارینه ، اخلاقنه دائر صورت عمومیه‌ده اوله‌رق یازدیغم کوچك بر انتقاد ـ قناعت ویره‌جك الك کوچك بر نیه‌یه بیله مقرون اولمامق شرطیله ـ اوغرادیغی قوجه اعتراضلر صیراسنده انتقادلریمك غرضدن، عوضدن سلامتنه حکم اولونمق ایچین « ثروت فنون » مندرجاتی‌ده تنقیدم تکلیف اولونیوزمش . مندرجاتی بالنسبه اك زیاده بحثه دگر جریدهٔ ادبیه‌مز « ثروت فنون »در . مطالعاتم البته اکثریت اوزره بو غزته‌یه منحصر اوله‌جق .

انتقادی صرف تعریض ، صرف تزییف صانانلرك یك وجودانه مهاجماتنه قارشی خط حرکتلرندن بر خطوه انحراف ایتمکسزین مسلکلرنده ثبات ایله دوام ایدوب کیدن «ثروت فنون» شاعرلرینه، محررلرینه .. بو همتلی ، بو غیرتلی کنجلره «اویله یازمایك. شویله یازك ! » دیمك عادتا کیده‌جکی شواهقك ارتفاعلرینی مثلثات مستویه دستور-لریله، طوپوغرافیا آلتلریله اولچه‌رك اوتجه پلانی ترتیب، کذرکاهنی تعیین ایدن بر یولجی‌یه ارائهٔ طریق ایله‌مکدر.

بن بویله حدناشناسلق یاپه‌جق دکلم ، بنم یاپه‌جغم شی او رهنوردان عرفاندن برینك وقت بولدقجه رفاقتنی نیاز

ایدوب قولنه گیره‌رك یوروملیدر : او شاهقه‌لردن کچمك هوسی بنده‌ده وار. ایکی آرقداش یوررکن رفیقم نگران آفاق اولدیغی صیراده مقدم عزیمتمزه برچالیلق، برچوقور برقایا تصادف ایده‌بیلیر. بونی بن گورنجه «برادر! اوگمزده عقبه وار، طولاشه‌لم، برآز اوته‌دن گیده‌لم» دیرم. «خایر، اوته‌دن گیدرسه‌ك گچیکیرز، بوشکلی اقتحام ایده‌لم.» دیرسه – همراهمك درستیٔ حسابنه اعتماد اولدیغی ایچین – سسمی چیقارمام، یوررم. اخطارمده اصابتم وارسه رفیقمك بونی قبول، حتی برده تشکر ایده‌جکنه امینم. آرقه‌داشمك دلالتیله تماشا ایتدیکم محاسندن متحصل اذواق روحانیه‌می‌ده تحدیث ایده‌جکم.

ایشته بنم یاپدیق ایسته‌دیکم انتقاد، او قدرجق بر اخطاردن بویله بر تقدیردن عبارتدر.

*
* *

شیمدی «ثروت‌فنون» نسخه‌لرنده لاعلی‌التعیین برینی آچیورم : ۳۷۱ نومرولو نسخه تصادف ایتدی. بونك شعر یاپراغنی باشدن اوقویه‌لم :

بیلیرمیسك، شو اوزاقلرده جابجا گورونن
ستاره‌لر – كه برر شعر پر لطافتدر –
سنك او، گوزلریکك نور دلپذیرندن
اوچان اثیر معانیٔ سرمدیتدر .

همنشین سماوی نګاهنه لمعات جابجای نجومی اشارت ایدەرك بونلره او گوزەل گوزلرك اثیر معانیٔ سرمدیتی دیەك رقیق بر حسه. والهانه بر تأثیره دلالت ایدر .

« بیلیرمیسك ؟ » سؤال واداسیله افتتاح ایسه شعره عارفانه برتجاهل ذوقی ویردیکی ایچین رقت مؤدا آرتیور. بو نوع رقتلره تعبیرات محدثهٔ اخیرەدن اولەرق « اثیری » دینلر اولدی .

برشی عرض ایدەجکم . مقصدم شعری فنه تطبیق دکل؛ بونلرك نقاط نظر انتقادیسندەمخالفت شویله طورسون عادتا ضدّیت بیله اولدیغنه شبهه یوق. لکن شعر فکرك سلامتندن ، فکر ایسه بر مدلولك حقیقته شمولندن مستغنی اولەماز اعتقادندەیم .

نسیمه تلاطم بخش اولان بر قوتك طبل سمعی‌یی تیترتمسی دماغمزده «صوت» کیفیتنی وجوده کتیرر. محیط اثیره ایراث اهتزاز ایدن دیکر بر قوتك شبکهٔ عینیه‌یه وصول وحلول آنیسی‌ده « نور » دینیلن حادثهٔ بصریه‌یی حاصل ایدرمش . بونلر سلیمان نسیب بك افندینك‌ده اوقودیغی ، بلکه بندن مکمل بیلدیکی شیلر . شیمدی بو نظریه‌یه کوره نوردن اثیر اوجماسی ، سسدن هوا طیرانی گیبی حکمده تردّدی مستلزم بر ابهام خیالی اولمیورمی؟

بيليرميسك، شو كلستانده منكشف ازهار
- كه نورنور ملاحت، كه رنك رنك بهار-
سنك ظلال جمالكله بوى حسنكدن
دوشن ربيع شباب ومأل عصمتدر.

شو قطعه‌ده فكرك اينجه‌لكنه، خيالك كوزه‌للكنه، اسلوبك يكيلكنه دقت بويورلسون. «كه نور نور ملاحت كه رنك رنك بهار» مصرع برجسته‌سيله توصيف اولونان چيچكلرى لطافت ريعانلرى اعتباريله ظلال جمالدن مستعار بر بهار جوانى، عطريت رايحه‌لرى حيثيتيله بوى حسندن مقتبس مأل عصمت شعرى شعر ايله سويله‌مك دكلميدر؟

ازهار وبهار مناسبتلريله ايكنجى مصرعده «نور نور طراوت» ديمك دها موافق كيبى كورونوركن باقكز ملاحت كلمه‌سى شاعره دها مليح كلمش. «فروغ جمالكله» ديميوبده «ظلال جمالكله» ديمسندن آكلاشيليوركه بو رسّام طريفه نكار شعر لوحه‌لرينك بر آز كولكه‌لى دوشمه‌سنى التزام ايدييور.

بيليرميسك شو زمين وسماده پر خلجان
سرود ساحر ومستى فزا دهانكدن
چيقان ترانهٔ آهنك شعر وحكمتدر

شو اوچ مصرعدن استخراج ايله ذوقياب اولديغم مأل شودر: « بيليرميسك؟ ارض وسماده ساحر ومستى

فزا بر سرود پرخلجان وار ؛ او سنك دهانكدن چیقان آهنك شعر وحكمتك ترانه‌سیدر . »

ادوات و كلماتك تعقیدی، موجب اوله‌مجق درجه‌ده حذف و اهالی شعرك تمات آهنكندن صاییلسه لایقدر . ازجمله بوندن اوّل اوقودیغمز قطعه‌ده وزن مساعد اولوب‌ده «بیلیرمیسك شوكلستانده منكشف اولان ـ یاخود بولونان ـ ازهاركه نورنور ملاحت و رنك رنك بهاردر » دینلمش اوله‌یدی افاده‌نك حذفلردن متولد رونق ایجازینه خلل كلیردی. حالبوكه «زمین وسماده پر خلجان سرود ساحر ومستی فزا دهانكدن چیقان . . . در . . » عباره‌سنك تفهمی اشكال ایده‌جك براهماله حكم ایتمكدن كچه‌میورم. « خلجان » ایله « دهانكدن » كلمه‌لرنده قافیه ذوقی بولنمادیغنی‌ده اعتراف ایدرم. شعرك اسلوب خاصنه آشنا اولانلر « پر خلجان » یرینه « حاكم اولان » دیه‌جكنه دها زیاده احتمال ویررلر .

بیلیرمیسك كه طلوعكله، ای ندیمهٔ روح
حیات مرده‌مه بر فیض تازه ابتدی سنوح
بوكون بنی یاشاتان بر خیال ایچنده سنك
محاسنكله تجسّم ایدن سعادتدر

«بیلیرمیسك» سؤال مكررینه شو صوك قطعه‌ده «كه» ادات بیانك التحاقی دقت اولونه‌جق محاسن اسلوبدندر.

« ای ندیمهٔ روح » خطابنی « حیات مرده » ترکیب تضاد آمیزینك تعقیبی مراعاة النظیره جانلی بر مثال اولمش . « بنی یاشاتان ، برخیال ایچنده سنك محاسنکله تجسّم ایدن سعادتدر » افاده‌سی حساس بر قلبك سانحهٔ غرامی ، اوقودیغمز شعرك ده خاتمهٔ دلارامیدر .

*
* *

بوندن صوکرا کلان « آقشامدن صوکرا » سرلوحه‌لی شعری اوقویه‌لم :

مخمور عشق ، لیله فروزندهٔ کدر
رنجیده بر امل گیبی بی‌تاب اعتلا
قات قات بولوطلرك آراسندن بو شب قمر
بر حزن داغدار ایله اولمقده رونما

فضاده کاه برجبل مهیب گیبی کثیف بر ییغین حالنده طوپلانه‌رق یووارلانان ، بعضاً خفیف بر تولبند حالنده طاغیله‌رق اوچوشان بولوطلر آراسندن دقیقه‌ده برصفحهٔ نیلکونیله بروز ایدن قمری اونورانیتیله – ولوکه بی تابیٔ اعتلا وجه شبهیله اولسون – رنجیده ، بناءً علیه سونوك دیمك اولان امله بکزه‌تش گیتدکجه طبع شاعرانه‌سی تکمل ایدن احمد کمال بکك دیکر پارلاق تشبیهلری صیراسنده صایبله‌ماز . « گیبی » تنافری ده کاشکی اولماسه‌یدی .

رنجیده بر امل گیبی بی‌تاب اعتلا
قات قات بولوطلرك آراسندن بو شب قمر
بر حزن داشکار ایله اولمقده رونما
صدرنگیء سحاب ایله رخسارهٔ سما
بر بی نهایه حشر محاسن عیان ایدر
رسام چهره دست طبیعت نظر ربا
بیك نکته ، بیك بدیعه عیان ونهان ایدر

افاده‌ده سلاست ، فکرده انجسام ، تصورده مهارت رسامانه کوسترلمش ... فقط بو لوحهٔ رنکین خیالی‌یی وجوده کتیررکن شاعر غالباً قطعهٔ سحابه‌یی نیراژه‌زاره دوندورن «غروب شمس» لوحه‌سنی دوشونمش : مهتابده بولوطلر رنکارنك اولماز صانیرم. «بدیعه عیان» کلمه‌لری‌ده رفاقتدن متنفر کورونیور .

منطق شعره تحکم ایتمز ؛ شعر منطقه ، حکمته ، فلسفه‌یه تهکم ایدر . شعر جماده روح ، .. معنویاته ، روحانیاته جسم ، .. اشباحه، اجسامه یاقیشدیردیغی ، ایسته‌دیکی گبی برر اسم ویرر .

قرص‌قمردن انتشارایدن‌اوخفیف‌نوره شاعر سودالی بر کوکلدن اوجمش ، نهارلرله ، شفقلرله ائتلاف ایتمز ... لیل تاردن بر ملجاء صیانت آرار ــ صولغون بر خنده دیه بیلیر ؛ دیرده او سویله‌دیکی آهنکلی سوزلر شویله کوزه‌ل بر شعر اولور .

بر خنده چوره‌سنده آیك ایله‌یور طواف
صولغون .. بر اوبله خنده‌كه مغبر مساردن
ایلر ظلال حزننه آفاقك انعطاف

اوچمش اوصانكه بر دل سودا مداردن
ایتمز بهارلرله ، شفقلرله ائتلاف
بر ملجاء صیانت آرار لیل تاردن

*
* *

بر نشیمن تنها

طانیرم بر نشیمن تنها
سینهٔ زمردین مشجرده
صانكه بر لاجورد بسترده
خفته بر باكر پرن سیا

حسین دانش بك افندی افاده‌ده اغلاق التزام ایتمشدر.
شو درت مصرعدن :

« بر آغاجلغك یشیللكلری اورطه‌سنده تنها بر نشیمن طانیرم.
بو نشیمن تنها صانكه لاجورد بر بسترده اویومش بر باكر
پروین سیادر . »

مفهومنی چیقاریبورم.

بو تقدیرده سینهٔ زمردین مشجر بر بستر لاجورده،
تنها بر یر خفته بر دختره بكزه‌دلمش دیمك اولیور .
بنده‌كزه یشیل رنك لاجورده بكزه‌مز كورونور، تنهالقله

خفته‌لك وجه شبهی ایسه بر نشیمنك بر باکره تشبیهنه کفایت ایتمز صانیورم .

هر دقیقه شمال صمت آشوب
یا او نرمین نفس ریاح جنوب
بو گوزه‌ل موقعه تهاجم ایدر

بو اوچ مصرعده عرض واخطاره جسارت ایده‌جگم ایکی نقطه وار :

« شمال صمت آشوب » ترکیب توصیفیسندن « باد صمت آشوب شمال » ترکیب اضافی معناسی چیقماز . حال بوکه مقصد بودر . عربلر « شمال » ی « باد » معناسنه قوللانیورلر . بزده ایسه منفرداً بو معناده استعمالی زبانزد دکلدر ، « گون طوغروسی اسیور » دینیر ، چونکه ریاحدن برینك اسم ترکیبی « گون طوغروسی » در . « باطی » ، کشیشله‌مه » نسیمك جهت هبوبی اعتباریله آلدیغی اسملردر . « شمال ، جنوب ، شرق ، غرب » اویله دکل . بونلر بزده مجازاً بیله ریاحه علم اولمامشلردر .

برده « یاریخ شمالی یاخود باد جنوبی » دیرز . اولکی « یا » یی حذف ایله « ریخ شمالی یاخود باد جنوبی » دیه‌-یکمزده اولور ، حتی ایکی جمله‌نك اولنده یالکز « یا » ه استعمالیله « یا اسر یا اسمز ... یا شمال روزکاری یا جنوب » ده

دیيورز. فقط « شمال یاخود جنوب » مقامنده «شمال جنوب» دیمه یز . بناءً علیه سلیقهٔ لسان :

هر دقیقه شمال صمت آشوب
یا او نرمین نفس ریاح جنوب

بیتنده «یا» یه بدل «یاخود» دیمه‌یی اقتضا ایدر .
فصاحتی التزامده‌کی تعصبمی چوق کورنار، بلکه شو بیتك :

سمت بالاسی صحن میندر
دامن دلنشینی دریادر

« بالاسی صحن » افاده‌سنده تنافر گورمزلر . . .
مادامکه اسلوب مستحسنه مقرون اولمیان محاسن فکریه قیمتدن دوشیور ، مادامکه دگرسز فکرلر بیله حسن افاده ایله کسب قیمت ایدیور ، انشا وانشاد ایچین مدون اولان شرائطك اقدم والزمی فصاحت اولدیغنه شبهه ایدیلیرمی ؟

زیر پاینده هپ تصادم ایدر
صولت موج ایله سکون کنار
هله آقشام نه خوش مناظری وار

بوراده «تصادم» مصدری امواجك شماتت جوششیله کنارك سکون صامتانه‌سی ایچون مدار تجسّم اولیور .
گوزه‌ل! آنجاق « مسار » گیبی، « کنار » گیبی حروف

املاسی مد ایدیله‌رك اوقونان عربی ، فارسی کلمه‌لرك «قار» کبی ، « وار » کبی قیصه کسیله‌رك تلفظ اولونان ترکجه کلمه‌لرك تقفیه‌سنده قافیه ذوقی منتفی اولمیورمی دیرسکز ؟ بنده‌کز اوله‌جغنه اصلا شبهه ایتمه‌م . معلم مرحومك بو بابده‌کی حکم جوازیسی شایان التفات اولماسه کرك .

چلچراغ سپهر ایدنجه افول
سیلنیر رنك ارغوان افق
اورتر اطرافی بر سیاه تتق

دانش بك افندینك « چلچراغ » تعبیر غیر مأنوسنی - بوندن صوکرا یازیله‌جق فصاحت کتابلری ایچین « سنجل ، مستشزرات » کبی شیمدی‌یه قدر تکرارتکرار غرابت وتنافره مثال اوله‌رق ایراد اولونه اولونه ابتذال ایدیان کلمه‌لره بدل استعمال ایدلمك اوزره - بولدقلرینه حکم ایده‌جکم کلیور . مؤدای نظمه کلنجه واقعا غروبی متعاقباً افقدن رفته رفته قیزیللق کیدر ، اورطه‌لقده قارارر ؛ بو طوغرو ، فقط

ساعت ابکم ظلام حلول
ایدەرك ناکهان خموشیٔ جو
بو حزین وحشته اولور پیرو

بو اولمادی ! دورهٔ شبابهٔ ظلام اولسه اولسه ذوی‌الحیاتك زمانهٔ صمت وسکونی اوله‌بیلیر . خموشیٔ جو ایسه

لیلك حاولنه اصلا وابسته دکلدر. فرضا فصل زمهریرده ـ غلغلهٔ عواصف اولمادقجه ـ سردیٔ بارقه گذار ایله گیجه‌گوندوز سکوت ایچنده قالیر. حال بوکه یاز گیجه‌لری بولوطلر قیامتلر قوپاره‌رق بزی آزمی‌اویاندیرییور؟ بهارك لیال منوره‌سی قانادلی قانادسز برچوق حیوانجغزلرك نوحات یکدل ویکدمیله آزمی آلقیشلانیور؟

منظومه شو صورتله ختام بولمش:

اوزمان رهنور دخولیایم
واله بوی اخرویٔ تراب
اوله‌رق کائناتی استجواب
ایده‌رم مست صمت غبرایم.

لسان مادرزادلری اولان فارسی ادبیاتنده کی وقوف غامضه دانیلرینه ضمیمةً لسان شناسلقلری قوتیله آثار غربیه‌یی‌ده تتبعدن بر زمان خالی قالمادقلری نشریات مفیدهٔ روز مرّه‌لرندن استدلال اولونان دانش بك افندینك مکمل بر ترك شاعری‌ده اوله‌بیله‌جکلرینه دلالت ایده‌جك اثرلری منظوریمز اولمقده‌در؛ انشاءالله حیرتمزی موجب اوله‌جق شعرلرینی‌ده اوقورز.

*
* *

بوندن صوکره «علی کامی» امضاسیله «یاز گیجه‌لری»

سرنامه‌لی بر اثر کلیور . بونی کچه‌جکم. چونکه قارده - شمکدر . پدریمك . کندیمك، برادرلریمك بحثه دگر اثر - لریمز وارسه بونلری باشقه‌سی تنقید ایتسین . شیمدی « صحایف حیاتمدن » سرلوحه‌لی بدیعهٔ فکرتی اوقویه‌لم :

بونی شمرمده کوسترر بلکه
بن حقیقتدن احتراز ایدرم
آسمان فسحت کبودیله
دکز امواج پرسرودیله
کیجه اسرار بی حدودیله
بی ترهیب ایدر ...

شوقیصه قیصه . طوبی بش اوچرق سطردن عبارت اولان سوز ، صانیرم ، بنم کبی هرکسه بر هیجان حس ویرمکدن خالی دکلدر . بو نه‌دن ؟ .. چونکه شاعر بزه او سوزلرله ولهزدهٔ جلالت وجبروتی اولدیغنز کائناتی ، ظلماتی - محسوسات ظاهریه‌سیله - کوستریورده « بو حقیقتلر بنی اورکوتور! » دییور . فکرت بوراده شعر سویله‌میور ، شعریت محیطه‌نك کندیسنده تولید ایتدیکی تأثری ، کندیسنه خاصی اولان اسلوب وجیز ایله نظم ایدییور . او موضوع ، بو افاده البته بزی متأثر ایلر . دوام ایده‌لم :

. . اوفحستدن

صیقیلیر صانکه روح پرحذرم
صانکه هرطالغه بر لسانله بکا
حایقیرر ناشنیده بر معنی ،
صانکه لیلك ظلال خاموشی
جانلانیر پیش ارتعاشمده . . .

یاپیلان « لف و نشر » ه البته دقت بویورلمشدر . هم نه مرتب ، نه مکمل بر لف و نشر . یوقاریده گوکدن ، دکزدن ، گیجه‌دن بحث اولونمامشمیدی؟ ایشته او پهناوری‌ء نیلفامك ، اولجه‌زار پرغریوك ، او دجای هائلة الخیالاتك بو روح دها سرشت حساس اوزرنده ناصل تأثرلر حاصل ایتدیکنی بوبیتلر تصریح ایدییور . فکرت بوراده شعر سویلیور . « او فسحتدن صانکه روحم صیقیلیر ! » دیمکده شعر یوق ؛ لکن هر طالغه لسانه کلیورده بکا حایقیره ، حایقیره طویمادیغم شیلری سویله‌یور ؛ بن ایرکیلدکجه کیجه‌نك سسسز کولکه‌لری اوکمده جانلانیور ! » افاده‌سی شعر لسانیدر .

بونلر واقعا نا گفته اشعاردن صاییله‌ماز . ژان ژاق روسو دییور که : « سویله‌دکلریمز هپ ایشیتدیکمز ، یازدقلریمز ایسه هپ اوقودیغمز شیلردر . »

واقعا طوغرو ، طوغرو اما ایشیتدیکمزی ، اوقو-دیغمزی ایشیتدیکمز اوقودیغمز گیبی سویله‌یوب یازمقله طویدیغمز، دوشوندیکمز گیبی سویله‌یوب یازمق آره‌سنده بویوك فرق واردر . بزده روسسونك اوسوزی اکثریت حکم کلیسنی متضمن اولمق لازم گلیر . چونکه مسموعات و مشهودات انسانلره پك چوق نا شنیده ، نا گفته سوزلرده سویلتمش و سویله‌ته‌جکدر .

نه مکدر مزاج احولکه
اك ملوزدم شبابمده
کوره‌رك بوش حیات پرجوشی
نی غافل یاشاندی خلقتدن
ایتدی بیکانه سر محبتدن .

شاعر بوراده‌ده شعر سویله‌میور . ترانهٔ بیانی منظومات و اشعارینه قافیه آهنکندن استغنا حقنی ویرن بو شاعرك مقفی سوزلرینی اکثریتله قافیه‌سز گیبی کوسترمك معتادیدر . یاخود قافیه‌یی اقتضاسنه کوره یاپدیغی ایچون بزه اویله کورونور . از جمله :

نه مکدر مزاج احولکه

مصرعی اوقونورکن بونك ایلك اوقونان :

بونی شعرمده کوسترر بلکه

مصرعیله مقفی اولدیغنك فرقنه بیله واریلماز .

شوحزین فطرت غریبه‌مله
بن اوسیاحه بکزرم که مهیب
چولده شمسك شعاع سوزانی
یاقه‌رق کوزلرنده الوانی
کورمز ارتق سلامت امکانی
اوزمان هرپانده بر بوشلق
طوبه‌رق برادای ماتمله
ـ دست لرزانی پیش چشمنده ـ
اوطوروب نیم مرده وزنده
بر تجلی‌یه منتظر دوشونور ؛

شاعر کندیسنك هامون پیما بر سیاحه بکزه‌دیکنی سویله‌دکدن صوکرا مشبه بهنك حرمان و بحرانی تصویر ایدییور . احوال و اهوالنی سویله‌یور ؛ حاصلی کذارش حزن آکین حیاتی بر تشبیه تمثیلی ایله آکلاتیور . بو تشبیه شاعرانه‌در ! « کونشك محرق شعاعی کوزلرینی قارارته‌رق دیمیورده « کونشك سوزان اولان شعاعی کوزلرنده‌کی رنکلری یاقه‌رق ...» دییور ، بوافاده شعردر.

آنجاق فکر عاجزانه‌مه کوره « تیتره‌ین اللریله کوزلرینی اورتمش» مفهومنك

ـ دست لرزانی پیش چشمنده ـ

مصرعیله تبلیغی قرینه امدادینه بر آز لزومندن زیاده

استناد ایتمکدر. چونکه اومصرعدن بر حالی، برمنظره‌یی گورمه‌مك ایچین گوز یومملی کاش گورمه‌یوب ده یوزینی اللریله قاپاتمش اولمق معناسی استخراج اولونماز.

بوتجلی که موت هائلدر
اوکا بر شعر ایچنده سرخوشلق
ویره‌رك نشوهٔ حیات ایله پر
بر جهان گوستر که غفلدر . .
آه ای غفلت ای سراب نصیب ،
سنی ممکنمی ایتمه‌مك تعقیب ؟

ترقبکار تجلیسی اولدیغی موت هائل پر نشوهٔ آمال بر جهان بقا گوسترمك صورتیله اوبادیه نورد نومیدی - بر شعر ایچنده، بر مستیٔ خیال ایله استغراق حالنده - ناصل اغفال ایدرسه شاعر کندیسنك‌ده فیضای حیات ایچنده سراب نصیبی اولان اویله بر غفلتی تعقیب ایتمه‌دکجه یاشایه‌میه‌جغنی سویله‌یه‌رك منظومه‌یه حزین بر نتیجهٔ شعریه ویریور .

١ مایس ٣١٤

بسیم بکك بر اثری حقنده

— ٧ —

هر اهل صنعت ایچون وجوده کتیردیکی اثرك اربابی طرفندن بکنلمه‌سنی ایسته‌مك نه‌قدر طبیعی ایسه بکنیلوب بکنلمه‌یه‌جکنی مراق ایتمـك‌ده او قدر طبیعیدر . صنایع نفیسه اصحابی آراسنده دائمی الوقوع اولان « اثریمی ناصل بولدیکز؟ » سؤالی پك جدی، پك صحیحدر. صاحب اثرك بوسؤالدن یکانه مقصدی مخاطبك فکرینی آ کلامق ایکن « بکنمه‌دم » جوابنی آلمق کوجنه کیدر. چونکه انسان اصلا بکنلمه‌یه‌جکنه امین اولدیغی بر اثری کیمسه‌یه کوسترمز. براثری میدانه قویمق اونده آز چوق برقیمت تصور ایتمکدر. بو امنیه ایله ابراز اولونان محصول سعیك هیچه صایلدیغنی ایشیتمك البته کوجه کیدر. بو برمنتقد ایچون دوشونلمسی الزم نقطه‌در. مطبوعاتمزده اوته‌دن بری تنقید نامنه یازیلان مطالعه‌لر علی‌الاکثر بواهمیتلی نقطه‌نك نظر انصافه آلندیغنه دلالت ایتمز . تزییفلر ، استهزالر شخصه انتقال و تجاوزله زباندرازلقلر انتقادك حسن نیته مقرون اولمادیغنی اثبات ایلر.

نقصاندن بر آنك هیچ بر زمان هیچ بر کیمسه ایچون میسر اولمیه‌جغنی دوشونن اصحاب عرفان سهولرینك، ذهوللرینك خالصانه و خیرخواهانه بر صورتده کندیلرینه اخطار اولونماسندن شبهه یوقکه ممنون اولورلر.

مادامکه طبیعتلر مختلف، سانحه‌لر مختلف، صور تلقی مختلفدر انسانلرك دکل طبیعتك بیله آثاری قابل انتقاددر: بن کندی مشرب و آرزومه کوره قمرده‌ده نقصان بولورم، کمالك یازدیغی بر اثرده‌ده. احتمالکه اصابتده ایدرم: یعنی بنم بو تنقیدم احتمالکه ذوق عمومی‌یه ده موافق دوشر. ذوقه تعلق ایدن مطالعه‌لرمده اصابتم محتملدر. حال بوکه اصول و قواعده متعلق اخطاراتمك اکثریتله مصیب و مفید اوله‌جغنه حکم ایتمکده خیلی جسارتلی طاورانیرم. چونکه برکره بیلمه‌دیکمی، اصابتنه قناعت ایتمه‌دیکمی سویله‌مه‌م. بیلدیکمی ایسه بیلمه‌ین البته پك چوقدر. دنیاده هر فرددن ای‌بیلن نه‌قدر چوقسه بیلمه‌ین‌ده اوقدر چوق دکلیدر؟ شو حالده تنقیداتمك مفید اوله‌جغنی ادّعا نه‌دن تمدّح صاییلسین؟

تنقیدلرم کنارده «ثروت فنون» ده نمونه‌سنی عرض ایتدیکم وجه ایله واقع اوله‌جقدر. مطالعات مخصوصهٔ فکریه‌مك نه مرکزده، هانکی دائره‌ده اوله‌جغنی شعره

دائر اول و آخر نشر ایتدیکم مقاله‌لری اوقویانلر پك ایی تخمین ایده‌بیلیرلر.

شعر حقنده صوڭ دفعه اوله‌رق ثروت فنونه یازدیغم مصاحبه حسین دانش بك افندی طرفندن ینه او غزته‌ده بر ایکی نسخه صوکره انتقاد بویورلمش ایدی. بو مقاله‌ٔ انتقادیه‌نك خلاصهٔ مألی :

« صفا بك شعره دائر شویله بر فکر بیان ایدییور. حال بوکه بزم شعر حقنده اوقودیغمز، بیلدیکمز تعریفلر اویله دکلدر، بویله‌در: »

گیبی براخطاردن واسالیب انشا وانشاد ایله صور تقلید حقنده اوته‌دن بریدن اقتباس صورتیله برزمان «ملاحظات ادبیه » ده بنم ده اوزون اوزادی‌یه بحث ایتدیکم افکار حکمایی ـ حتی بر آز مغلق برافاده ایله ـ تکراردن عبارت اولدیغی ایچون شعره دائر اولان فکر مخصوصمی مجروح عد ایتمه‌یرك کما کان محافظه ایله تنقیدلریمی اوکا گوره یاپمقده دوام ایده‌جکم.

*
* *

کچن هفته چیقان نسخه‌مزك [*] شعرقسمنده مندرج « مجاهد بن مدانی حاجب محمد منصور اندلسی لساندن »

[*] یول مجموعه‌سی.

سرلوحه‌لی فخریه حقنده‌کی مطالعه‌لریمی عرض ایده‌یم:

تاریخ اسلامك ارباب حس و خیاله علویّات شعریه الهام ایده‌جك صحیفه‌لرندن بر قاچی ده ـ آلهی مشرب شاعریمز بسیم بك افندینك لسان حماسته ترجمان اولمق ایسته‌دکلری ـ داهیة الجهادك شئون حیاتیه‌سنی مصور اولانلردر .

انسانی آغلاتان برشی لسان شعری ده سویلتمك خاصیتنی حائز بولونور . تأثرك گوزلردن طغیانه یاش ، ناطقه‌دن صدورینه شعر دیرلر . ایکیسی ده عین منبعدن کلیور. شعرك وظیفه‌سی اخلاقه خدمت دکلدر. برشعری اخلاقه خدمتی نسبتنده تقدیر لازم کلمز. شعر اخلاقه اصلا خادم اولمادیغی حالده فوق‌العاده گوزه‌ل اولابیلیر. آنجاق «بواثر پك گوزه‌ل فقط ای دکل» وصفنك‌ده صنعت شعر اعتباریله مکمل اولوب ده اخلاقجه نقصان کوسترن محصولات فکر حقنده ایراد اولونماسی طبیعیدر : مثلا نفعینك الك نفیس برفخریه‌سنه بیله بوکون ای دیه‌میورز؛ چونکه اوگونك ایچون وزن ایله قافیه‌یی شایان قبول بر عذر بولمیورز . بوراده مقصدم نفعی‌یه نقصان خلق عزو ایتمك دکلدر ؛ بو خطا یاقین زمانه کلنجه‌یه قدر ادبیاتمزده مباح ایدی . نظمك حسیاتی تبلیغده نثردن فرقی اولمادیغی

آکلاشیلنجه وزنلی اوکونمك ده وزنسز اوکونمك گبی معایبدن عد اولوندی.

نظماً تفخر ایتمکله دهات ملتدن بری لساندن فخریه سویله‌مك آراسنده‌کی فرق آشکاردر. فخریه خصوصیله برمجاهد فی سبیل‌الله لساندن اولورسه عادتا سیف شریعتی انطاق دیمکدر. بالذات تمدحك مجاز اولدیغی یرلرده واردر. مثلا بر منظومه‌ده «سه‌ودیگم! گوزه‌للککی نه قدر تقدیر ایده‌جك، سنی نه قدر اوگه‌جك بر شاعر بولامازسك» دیمك البته جائزدر. حال بوکه بنده‌کز فخریه‌نك کبار مجاهدینه دخی برمناسبتله سویلتدیرلمسی فکرنده‌یم.

حاجب منصوردر عنوان ذیشانم بنم
منعطف فوز جهاده چشم امعانم بنم
ایلدم یحد هجوم اعدایه اصلا طورمدم
انهزامه یوز طوتان دشمنلره سیف اورمدم
کوستروب هردرلو آثار علو همق
اندلسده ایلدم اعلا جلال ملق
بن ایدم تحریض ایچون اسلامی جنکه برزمان
رهکذار اهل رجعت اوزره بی پروا یاتان

فخریه‌سی او مجاهد بی مدانی‌یه نه ایچون، کیملره قارشی سویلتدیریلیور؟ «اعدایه هجوملر ایتدم» سوزی بالطبع اعدایه خطاباً سویلنمز. بو ذاتك همّمات دلیرانهٔ

اولی العزمانه‌سی عالم اسلامیتده منکرمیدرکه مسلمانلره قارشی تمدحه لزوم کورسون؟ خصمه بویوك کورونمکده کوچکلرده معذوردر . فقط بویوك برذات اخوان دینی مواجهه‌سنده « بنم عنوان ذیشانم شودر ، شویله‌یم بویله‌یم » دیه‌او ٓونمز صانیرم. بسیم بك افندی بومنظومه‌یی خطاب صورتیله انشاد بویوره‌یدی دها زیاده جدیر تقدیر اولوردی .

اوروپای غربی‌یه صولت صالانلر ابتدا

مصرعنك «غربی‌یه» کلمه‌سنده یای نسبت کسره کبی اوقونیور ، کرك بونده اولسون کرك :

انفلاقگاهی اونور نصرتکدر اول زمان
کیم رسول اکرم ایلردی جهاد عالیشان

بیتنده « انفلاقگاه » ترکیبنك «فاعلاتن» و «عالی‌شان» وصفنك « فاعلات » وزنده او قونمالرنده‌کی هجنت زحافیه قابلمیدرکه سلامت ذوقی مسلم اولان بو شاعرك وقوف دانشپروریسنه خفی اولسون ؟ کندیلریده تسلیم ایدرکه «خالد ابن ولید» دیه‌یوبده :

سیف مسلول الٓهی خالد — ابن ولید

مصرعنده حسب‌الوزن واقع اولدیغی کبی « خالد »ی « ابن ولید » ه اضافه صورتیله تلفظ ایتمك « ابن ولیدك خالدی » مفهوم مالایرادینی اشراب ایتدیکی ایچین مخل معنی امالەلردن صاییلیر .

شش جهت اولمشدی الحق مستنیری بی کمان

بو مصرعده « الحق » ایله « بی کمان » کلمه‌لرندن بری — تأیید مدعا ایچین — کافیدر ظن ایدرم .

سهل الانشاد بروزن وقافیه ایله وجوده کتیریلن منظومه‌لرده بو کبی مسامحه‌لر بر آز فضله کورولیور .

بو اثر هیئت عمومیه‌سیله ناظم ذی اقتدارك پك اسکی ، حتی مبتدیلك محصوللرندن اولدیغنه بزی قائل ایدییور . انشاءالله یکی یکی شعرلریله‌ده تزیین صحایف ایلرز .

١ آغستوس ٣١٤

عین الفعلی ساکن کلمه‌لرك نظمده‌کی استعماللرینه دائر

— ٨ —

جرائد یومیه‌مزله رسائل موقوته اسبوعیه‌مزده — هله شو بر قاچ آیدن بری — نه‌قدر فائده‌لی بحثلر اولیور . نه دکرلی مقاله‌لر ، نه‌خوش دوشونلمش حکایه‌لر ، نه‌عبرت آمیز فقره‌لر ، نه‌ترجمه‌لر ، نه‌شعرلر نشر اولنیور ! حقیقت، افتخار اولنه‌جق، سه‌وینیله‌جك بر حال: انسان بوکون کونده‌لك ، هفته‌لق ـ لاعلی التعیین ـ هانکی غزته‌نك ، هانکی نسخه‌سنی اله آلوب کوزدن

كچيرسه مطلقا فنی ، ادبی .. جدی ، مزاحی بر ، برقاچ اثره تصادف ایدییور ؛ اوقیور .. وقتنی بوش كچيرمش اولمیور . بر چوق شیلر اوکره‌نیور . وقتم مساعد اولمادیغی ایچون علی‌الاکثر هپسنی اوقومق میسر اولماز . سرلوحه‌سیله امضاسی بنی مطالعه‌سنه جلب ایتمش نه‌قدر اثرلر واردرکه اوقومق نصیب اولمامش وهربری ایچمده بر عقده اولوب قالمشدر .

« قاموس‌الاعلام » مؤلف واجب‌الاحترامنك لسان وادبیاتمز حقنده اخیراً صباح غزته‌سیله نشر ایتدكلری مقاله‌لری اوقومشدم . بونلر لسان و ادبیاتمزك ملیتنی تأمین ایچون دوشونولوب موقع فعله‌قونلماسی لازم بولونان موادك باشلیجه‌لرینی محتوی ، بناءعلیه غایت مهم ایدی .

بویله اساسلی سوزلر اوحقایق منكشفهٔ فنیه‌یه بكزرکه مرور زمان ایله کاشفنك خاطر وخیالنه كلمه‌یه‌جك برچوق مخترعاته باعث ابداع اولور : الکتریقه بخار قوتلرینی کشف ایدنلر بوکون اوقوتلرله نه‌احتیاجلر تسویه‌اولوندیغنی، دها نه ایشلر گوریله‌جكنی تخمین ایده‌مه‌مشلردر . نتایج کشفیه‌لرینك تخمینلری خارجنده اولدیغنه شبهه ایدلمز .

ش . سامی بك افندی حضرتلرینك لسان وادبیاتمز ایچین سلیقهٔ ملیه‌یه کوره اشارت بویوردقاری طریق

اصلاح بك چوق مناظر ترقی و تکمله استکشافنه یارایه‌جق طوغرو ، کسدیرمه بر یولدر .

« تکلم لسانیله تحریر لساننك برلشدیرلمه‌سی » لزومی انکار قبول ایدرمی ؛ لسان ایله قلمك شیوهٔ افاده‌لرنده فرق اولماق لازم کله‌جکی حقیقتنك ادراك ایدلمش اولماسندن دکلمیدرکه بوکون قلم کیمك النده بولونیورسه لسانه وکالت ایدییور . هم نیچون ایتمه‌ملی ؛ لسان ایله قلم نه‌دن مختلف دیللر قوللانمالی ؛ مخاطبه — حاضر ایکن باشقه غائب ایکن باشقه درلو — سوز سویله‌مك نه‌دن لازم کلسین؟ بز مقصدیمزی مخاطب غائبمزه آکلاتمق ایچون بر واسطه‌یه محتاج اوله‌رق لسانمزه بدل قلممزی قوللانیورز . او بزم قلممزله سویله‌دیکمز سوزلری سامعه‌سنه بدل باصره‌سی دلالتیله آکلایور: بز قلممزله سویله‌یورز ، مخاطب غائبمز کوزلریله ایشیدییوردیمکدر. شو حالده شفاهاً غیرطبیعی تاقی اولونه‌جق برطرز افاده‌نك تحریراً دخی غیر طبیعی اولماسی طبیعی دکلمیدر ؛ بوکون غیر رسمی محرراتمز مکالمات شفاهیه‌مزه خیلی یاقلاشمشدر .

« حمد وسپاس حضرت ملك العلام وتصلیه و تسلیم جناب خیرالانام ونرضیه وتکریم آل واصحاب کرام دیباجه زیب صحیفهٔ کلام قلندقدن صکره باعث ترجمهٔ رساله بو وجهله بیان واعلام اولنورکه »

عبارەسی کبی طبعه کلال ویریجی ، طبیعت ناطقەیه مخالف ، کلفتلی ، جعلی افادەلرله کتابنه مقدمه یاپەجق، معلوماتنی بولسان ایلەیازەجق مؤلف بیلمم حالا بولنیورمی؟

*
* *

هرفنك کندینه مخصوص اصطلاحاری واردر . بونلر لایقیله بیلنمدکجەاو فنه دائریازیلان شیلر حقیله آکلاشیلەماز.

ای خواجه لسان شعرا باشقه لساندر

دیمکده عونی بك مرحوم ایله هم زبانز . شعر اویله هرکسك آکلایەجغی گیبی یازلمق اقتضا ایتمز. شعری شعر سویلەمك ایچون بیلنمەسی لازم کلن شیلری بیلنلر آکلامالی، کافی ! بزم وزنلرمز نصل اوزان عجمدن عبارت ایسه کافهٔ قواعد نظمیەمزده عجمانەدر . بناءً علیه خاقك بیکده بو لسانه آشنا دکلدر . عربدن، عجمدن آلدیغمز لغتلری کندی شیوهٔ ترکیمزه تطبیق صورتیلەاستعمال ایدەمیورز. نصل آلیورسەق اویله قوللانیورز .

عوامك تلفظ کلماتدەکی خطالری املاده حجت اولەماز. آنجق کرك محاورەده ، کرك تحریرده لسان ترکیمزك اسلوب افادەسی مقتضاسی اولەرق حرکەلرینی تحریفه مجبور اولدیغمز بعض عربی ، فارسی کلمەلری نظمدەده تحریفه جسارت ایدەجك قدر اولسون لساننمزه تصرف

ایتملی دکلیز : مثلا رخصت مرادفی اولان « اذن » کلمهٔ عربیه‌سنی عوام اولسون ، خواص اولسون جمله‌مز « کوکل ، اوغل » کبی بعض ترکجه کلمه‌لری نصل قوللانیورسه‌ق اویله قوللانیورز :

§ کوکلم لیال فرقتك ...
§ کوکل بیقدم اوصاندم بن ...

مصرعلرنده اولدیغی کبی « کوکل » کلمه‌سنك نون تلفظ اولنان ایکنجی کافی — لامك متحرك وساکن اولمسنه کوره — نصل بعضاً سکون ، بعضاً حرکه ایله قوللانیورسه‌ق « اذن» کلمه‌سنك ذالنی‌ده «بکا اذن ویرمك» دیرکن متحرك و « اذنکز یوقمی ؟ » دیورکن ساکن تلفظ ایدیورز . بونی عوام‌ده بویله سویلر خواص‌ده . بونك بویله اولماسی دیمك‌که سلیقهٔ ترکیه اقتضاسندن . اویله ایسه نظمده نیچون عرب شیوهٔ لسانی التزام ایدیورز.

شیمدی ، او کلمه‌نك :

اذن ویرك بکا بر لحظه‌جق اذن ویریکز

مصرعنده‌کی طرز تلفظنی بکنمیه‌جکز ، او مصراعی قصورلی بوله‌جغز ده

اذن ویرمم ، اذن ویرمم بن سکا

مصرعنده — عرب قاعدهٔ لغتنه موافق استعماله

ايدلمش اولان او كلمه‌نك طرز تلفظنى ذوق ملى‌يه نصل توفيق ايده‌جكز؟ نظمده مثلا «كبرلى، صبرلى» ديه‌ميورز.

بنده‌كزه قاليرسه ديمه‌لى‌يز: «عصر، عجز، رجم، حجم، علم، فكر، صنف، شعر، فعل الخ» كبى صوك ايكى حرفى ساكن عربى كلمه‌لرك — اقتضاسنه كوره نثرده‌ده، شعرده‌ده (باقلك بوراده نصل نه‌ثير، شيعير ديبورسه‌ق اويله‌جه) — عين فعلرينى تحريك ايتمه‌لى‌يز.

۸ آغستوس ۳۱٤

بعض تعبيرات جديده‌يه متعلق مطالعه‌لرم

— ۹ —

غرب ادبياتنى تتبعله متوغل بولنان شبان قلمك على الاكثر يالكز آثار شرقيه ذوق ادبيسيله مألوف اولانلر طرفندن اوغرايه كلدكلرى اعتراضلرك قسم كليسى واهميتليسى الفاظ وتراكيبه تعلق ايدنلردر. بر «ساعات سمنفام» دعواسى بر سنه‌دن زياده سوردى، بوقلمون كبى رنكا رنك تأويللره، تهكملره سبب اولدى. او كهنه دعوانى شيمدى تجديد فكرنده دكلم. بوكون يكى‌يا پيلان تركيبلردن، سنبوليك تعبيرلردن بحث ايتمك.. احوال

ومعنویاتك مادیات عوارضندن بولنان رنكار توصیفلری حقنده‌كی مطالعات مخصوصه‌می سویله‌مك ایستدیكم ایچون بو بابده واقع مباحثك همان مبدئی كبی كورینن « ساعات سمنفام » تركیب توصیفیسی حقنده‌كی فكرمی‌ده یازمق لازم كلدی .

غرابت عدم انسیت دیمك اولدیغی ایچون كلامده زمان ایله ، مكان ایله مقید اوله‌رق تحقق ایدر . بوكون غریب عد ایدیلن بر تعبیرك یارین قبوله واستعمال عمومی‌یه مظهر اولوب اولمیه‌جغنه دائر قطعی بر حكم ویریله‌مز . لكن یكی ایشیدیلن بر تعبیرك ، بر تركیبك — مصیب اولسون اولمسون — ذوق ذاتی‌یه توافق ایتمه‌سی‌ده ، ایتمه‌مسی‌ده واقع اولماسنه گوره بو یكی تعبیرلردن، تركیبلردن بعضیسنی نیچون قبول ایتدیكمی ، بعضیسنی نه‌دن ایتمه‌دیكمی تعیین ایده بیله‌جكم صانیورم .

واقعا اجزای لفظیه‌سی مأنوس اولمقله برابر شو « ساعات سمنفام » تركیبی — « سمن رنكده ساعتلر » معنای ناشنیده‌سنی متضمن بر تركیب وصفی اولمق اعتباریله غریبدر. واقعا بو تركیبه — ساعات كلمه‌سنك وقتی تعیین ایدن آلات اسم جنسیله التباسندن طولایی — اعتراض ایدنلر حقلیدی . لكن او تعبیری مدافعه ایدنلرك :

« لیل سیاه دیبورزده‌مهتابده كچیرلمش تلاقی زمانلری

ایچون ساعات سمنفام نیچون دیه‌میورز ؟ ساعت‌ده لیل کبی زمانك بر جزئی دکلمیدر ؟ « لیل سیاه » ایله « ساعات سمنفام » آره‌سنده — برینك مأنوس ، دیکرینك غیر مألوف اولمسندن باشقه — برفرق وارمیدر؟»

مألنده واقع مقابله‌لری دها زیاده شایان استماع ایدی . فی‌الواقع او ترکیب اویله خاطرلایورم‌که « ترانهٔ مهتاب » سرلوحه‌سی آلتنده :

آرتق اویان ای ماه
ای ماه دلارام ،
زیرا بچیور آه
ساعات سمنفام

افاده‌سیله ایراد اولنمش ایدی . « ساعات » یرینه «اوقات» دینلمش اوله‌یدی التباس محذوری‌ده بر طرف اوله‌رق مهتاب زماننه موافق بر وصف اوله‌جغنه شبهه یوقدی .

موصوفك نه اولدیغی بیلنمه‌دکجه اونك منفرداً استعمال ایدلمش صفتندن بر شی آکلاشیلمیه‌جغی کبی بعضاً بر ترکیب توصیفیدن بیله معنی چیقارلمق ایچون بر قرینه‌یه احتیاج کوریلور :

بن سزه «بریشیل کوردم» دیسه‌م مقصدمك نه‌اولدیغی نصل آکلامازسه‌کز «یشیل بر رؤیا کوردم» دیدیکم حالده

دخی — کندمی عالم منامده یشیللکلر ایچنده کوردیکمه دلالت ایده‌جك بر قرینه کوسترمدکجه — نه دیمك ایسته‌دیکمی آکلایامامقده معذورسکز . مع‌مافیه الفت واعتیاد بو قرینه احتیاجنی اکثریا تعدیل ایدر : مثلا « بر کوزل کوردم » دینلنجه بوندن کوزل بر انسان کوردیکم آکلاشیلیر . چونکه « کوزل وصفنك صورت منفرده‌ده استعمالی یالکز انسانلر حقنده زبانزد اولمشدر .

(لیل مذاب) ترکیبنده‌ده ـ منفرداً ایرادی حالنده ـ معنای مقصوده انتقال مشکلدر . بو تعبیرك سیهرنك بر دریایه وصف اولدیغی آکلاشیلنجه‌درحال ذهنده بر نسبت قیاسیه ، بر وجه تأویل حاصل اولور : «سیاه دکز . . . اریمش کیجه ! »

بر قلزم سیه منظره « لیل مذاب » اطلاقنده غرابت کورمکله برابر مناسبت وموافقتده بولورز دکلمی ؟ ایشته شعرده تشبیه واستعاره ایچون آرانیله‌جق مناسبتك ، موافقتك بوندن زیاده اولمسی‌ده لازم کلمز ، بو قدری کافیدر ! حال بوکه بر قبرستانده هول آزمای اوهام اولان بر زائرك وجودینه عارض رعشه‌یی « لرزهٔ سیاه » ترکیب وصفیسیله افاده‌ده او قدر مناسبت ، او قدر موافقت کورمه‌دیکمی اعتراف ایدرم .

شیمدی بالفرض « لرزهٔ روشن » دینلسه‌ده بوندن

بر سیمابهٔ مواجك اهتزازات لمعان آمیزی قصد ایدلسه اوزمان صفتله موصوف آراسنده صریح بر نسبت قیاسیه بولنور . چونکه صو سطحنده ، عین زمانده هم اهتزاز واقع اولیور ، همده بر سیالهٔ نور لامع اولیور کذلك سیاه یاپراقلرك ، کولکه‌لرك ، خیالرك والحاصل نه‌اولورسه اولسون سپهرنك اشیانك تیتره‌مه‌سنه « لرزهٔ سیاه » ترکیب وصفیسی چوق کورلمز . فقط وجودینك لرزهٔ سیاهه اوغرادیغندن بحث ایده‌جکمز مخلوقك عرق اسوددن بولندیغنه حکم ایله مقصودمزی اولان فکر توصیفه انتقال ایده‌مه‌مکده مخاطبمزی ، قارئمزی معذور کورملی یز

« زخم بر زخم شهادت اوله‌رق ترك حیات ایتمش بر عسکرك مرك خونینی . . » دیرسه‌ك بزه « اولومده رنك اولورمیمش ؟ » دیه اعتراض ایدنك ذوق شعریسی اولمادیغنه حکمده تردد ایتمیه‌لم . لکن « نزع مذهب » تعبیرنی اعتراضدن قورتاره‌جق ، مخاطبه قناعت بخش اوله‌جق بر وجه‌تأویل وارسه‌اوده نزع مذهبه اوغرادیغنی آکلاتمغی ایسته‌دیکمز وجودك آلتون صاریسی رنکنی آلمش اولمسندن عبارت ایکن او ترکیب عجیبك داخل بولندیغی منظومه‌نك کوستردیکی قرائن ضمنیه دلالتیله آکلاشلمش ایدی‌که نزع واقعه‌ك مذهبتیندن غرض کیجه‌لین موم ، لامبه یاخود الکتریق نورلری ایچنده

وقوعیدر . ایشته بو اولمادی . بو وصف افاده ایدلمك ایستەنیلن حال ایله متوافق دکل . بوده : « لرزۀ سیاه » ترکیبینك صورت استعمالنه بکزر . عدم موافقتلری اسبابنی تفحص ایدەلم، نەدن توافق ایتمیور؟ زیرا «مذهب، سیاه» صفتلری نزعایله لرزەیه دکل، موم ایشیقلریله مقبرەده محسوس وهم وخیاله تعلق ایدیور . موصوفه محیطك رنکی ویرلدیکی ایچوندرکه بو ترکیبلر مغلق ، معقد ، وحشی کوریلیور .

*
* *

شیمدی شو رنك آمیز توصیفات حقندەکی فکرمی تلخیص ایدەیم :

رنك ایله توصیف ایدیلن شی یا مادیدر یاخود معنوی. مادی ایسه لون مشهودیله کوسترلمك لازم کلیر ، مثلا بر پنبه دوداقلر آراسنده بیاض دیشلرك کورنمەسنه « خندۀ گلگون لآلی نمون » دیر .

رنك ایله توصیف ایدلمك ایستەنیلن شی ، معنوی ایسه یا اعتباری اولەرق هرکسجه یاقیشدیرلمش بر لون ایله وصف اولنور : مثلا ظلمتك مخوف اولمسی وچوجقلقدن بری هرکسجەاوماجینك . عفریتك، خیالاتك ــ حاصلی ــ بوتون اورکولەجك شیلرك سیاهپوش اولمق اوزره تصور

وتصویر ایدلمسی اعتباریله او نوع قورقولره «خوف سیاه» دینلمك كبی :

آتمشدی بو منظر بنی هرنك تنفر
بر خوف سیاهه !

یاخود او حال معنوی ، امارهٔ ظاهریهٔ جسمانیه‌سنده كوریلن رنك ایله بویانیلیر : چهره‌یه مورث احمرار اولان حدتك « تهور آتشین » تركیبیله افاده‌سی ده بوكا مثالدر. حاصلی یكی یاپیلان تركیبلر ایچنده غرابتیله برابر خوشمه كیدنلری — شو بر قاچ مثالی عرض ایتدیكم وجه‌ایله — موضوعنی مناسبات صریحه‌سیله بحق مفید اولوب‌ده باشقه درلو افاده قابل اولمیانلردر.

١٦ آغستوس ٣١٤

حسین جاهد بكك «شعر» سرلوحه‌لی برمقاله‌سی حقنده

— ١٠ —

اولكی هفته چیقان ٣٨٩ نومرولو « ثروت فنون » غزته‌سنده « شعر » سرلوحه‌سیله منتشر مقاله‌نك بعض نقطه‌لری حقنده سویلیه‌جك سوزلرم وار :

« شعر نه‌در ؟

« شعر دیر دیتز بردن بره عقله وزنلی قافیه‌لی بر چوق

« سوزلر کابر . فقط بو بر سوءاعتیاددر . چونکه شعر تعبیرندن
« آکلادیغمز معنانی تعیین ایچون بر آز تعمیق فکر ایدرسه‌ك
« ساده منظوم ومقفی سوزلره شعر دیمه‌دیکمزی آکلارز .
« فی‌الحقیقه نارین ، نازك ، ظریف بر چیچك کوردیکمز وقت
بونك قارشیسنده حس ایتدیکمز ذوقی یانمزده‌کی رفیقمزه : باق
« نه کوزل ، عادتا شعر ! دیه افهام ایتمك ایسترز . »

شعر تعبیرینك بویله کوزل بر چیچك حقنده استعمالی اساساً وضع اولندیغی معناده استعمالی دیمك دکلدر . بر چیچکه ، بر قوشه . . بر دختره ، بر اختره شعر دیمك عادتا کوزه‌ل چهره‌لره « آی ، کونش » اطلاقی کبی استعاری بر مجازدر ، حقیقت اوله‌ماز . حتی بونی اسلافمز بویله دیمزدی . محاسن کائناته بطریق الاستعاره بوکون بز شعر دیيورز .

عثمانلی شاعرلری ایچنده :

ای طلبکار انفس اشعار
ایله دقتله زیر وفوقه نظر
شعردر هپ اوکوردیکك آثار
شعردر هپ او طویدیغك سسلر :

. . . .

منظومهٔ شعریه‌سنی یازان استاد اکرمدن اوّل شعر تعبیرنی طبیعتك آثار آهنکدارینه اعاره ایدن اولمامشدر صانیرم . اولمشسه بیله اوده معاصرلردندر ، مع‌مافیه بوکون ینه بر مناسبت ، بر قرینهٔ مانعه اولمادقچه «شعر»

لغتندن منحصراً وزنلی ، قافیه‌لی سوزدن باشقه بر شی آکلاشیلماز ، بوده سوء اعتیاد ایله دکل کلمه‌نك معنای حقیقیسنه گوره‌در .

آثار صنعتك محصول هیجان وتأثر اولدیغی حکمت بدایع تمهیداتنه موافق صورتده شرح وایضاح ایدلدکدن صوکرا :

« بو هیجان وتأثر اساساً بر اولدیغی حالده آثار ادبیه‌ده « تجلی ایدنـنه شعر دیمشلر، صوکرا بوده بر درجه دها تقیید « ایدیله‌رك شعر بالخاصه وزن وقافیه ایله افاده ایدیلن تأثراتنه علم ایدلمش »

دینیلیور. شو عباره‌دن « انسانلر وقتیله آثار نثریه‌یه دخی شعر دیرلرمش‌ده‌صوکرا، صوکرا بوتعبیری منظومه‌لره تخصیص ایتمشلر . » دیمك ایستنلدیکی آکلاشیلیور . بو بویله‌میدر ؟ بنده‌کزه اویله کلیورکه بو افاده ایله حقیقت بر عکس ایدیلیور ؛ بونك ضدّی واقعدر : هیجان وتأثرك کافهٔ آثار ادبیه‌ده تجلیسنه شعر اطلاق ایدن حکمت بدایعدرکه شعره نسبتله فنون محدثه‌دن صاییلیر . حکمت بدایع بیله لسان شعرك موسیقی آهنکندن نصیب ونصابنی تصدیقدن وارسته دکلدر . شعر من الازل هریرده ، هر ملتده صاییلی ، اولچولو سوزلره علم اولمش: قرآن کریمك شعریتنه حکم ایدنلر ینه مسجعیتندن وانسجام

وانتظامندن طولانی ایتمشلردر . حال بوكه مهد مدنیتده بولندیغی زمان بیله فریادلری شعر آهنكندن خالی اولمیان انسانلر ایچنده شاعرانه یزلمش بر اثر منثوره امینم كه مثلا میلاددن اوّل كیمسه شعر دیمەمشدر .

شعرك بویله اوتەدن بری صرف موزون ومقفی سوزلره انحصاری تپی دكل طبیعیدر . چونكه انسان فطرةً مجبول بولندیغی رقص استعدادی حركات بدنیەسنده ، موسیقی استعدادی صوتنده بر انتظام ، بر آهنك كوسترمك دیمك اولدیغی كبی شعر استعدادی‌ده آهنكلی سوز سویلمك قابلیتیدر . سوزده آهنك یالكز وزن ایله . قافیه ایله مقید اولمسندن عبارت ظن اولنەرق شعرك نظمدن باشقه بر شی اولمدیغی ذهابی حاصل اولمش . بناءعلیه حالا هانكی لغتە باقسەكز شعر ایله نظمی مترادف المعنی بولورسكز .

شعری آثار مؤثره‌یه تعمیم بولنده‌كی افادەلر « حكمت بدایع » تعریفاتنه موافقدر . حتی « اوزەن وەزون » بدلالردن باشقه هر فردك آز چوق شاعر اولدیغنی بیله ادّعا ایدر . واقعا شعردن صورت مطلقەده بحث اولنوركن شاعریتك حساسیت دیمك اولمسنه وهركسده آز چوق تأثر قابلیتی بولنمسنه كوره بو ادّعا طوغرودر . آنجق « هر سوزك شعریتی تأثیری نسبتنده‌در . هركس تأثرینی

تبلیغده‌کی اقتداری نسبتنده شاعردر . بناءً علیه هر سوز آز چوق شعر ، هرکس آز چوق شاعردر . » کبی افاده‌لر شعرك ماهیتنی بحق گوسترمز . چونکه افرادینی جامع ، اغیارینی مانع دکلدر . اویله واسع وعمومی بر تعریفك نتیجهٔ مستدله‌سی « هر سوز شعر ، هرکس شاعردر » حکمنه منجر اولور . حال بوکه بر شی نظرده حقیله تعین ایتمك ایچون دیکر شیلردن ایچه آیرلمالیدر . شیمدی اویله مطلق وعمومی برصورتله واقع تعریفه کوره مقتدر دعوی وکیللرینی الك بیوك شاعرلردن صایمق لازم کلیر . حال بوکه بنده‌کزه قالیرسه خطابتله کتابت استعدادلری نصل آیریلیرسه شاعرلك‌ده بونلرك هرایکیسندن اویله آیریلیر : اویله نطوق آدملر واردرکه سزه دلسوز بروقعه‌یی عنعنه‌سیله کوزکزك اوکنده جریان ایدییورمش کبی سویلر، سویلرکن کندی‌ده آغلار ، سزی‌ده آغلاتیر . بویله محررلرده واردر . حتی بزده بیله . از جمله مدحت افندی حضرتلری‌ده حکایه‌لریله پك‌چوق قارئلری‌احتمال‌که آغلاتمشلردر. شاعر اولمادقلرینی هرکسدن اوّل کندیلری اعتراف بیوررلر ، شعر باشقه ، جربزهٔ نطقیه ... قدرت تصویریه باشقه‌در دیمك ایسته‌یورم . شعر حقنده‌کی فکر مخصوصمه دائر برآز دها لاقیردی سویلیه‌جکم. بونی بویله تکرار ایدیشم ، فکرمده بویله اصرار ایدیشم مطالعه‌می

ارباب قامه قبول وتصدیق ایتدیرمك ایچون دکل، قبول و تصدیق ایدیله‌جکنی اومدیغمدندر . احتمال که دعوامده یا کیلیورم. بونی بیلملی‌یم‌که‌وازکچه‌یم. فکرمك عدم‌معقولیتنه قائل اولسه‌م البته سویله‌مم. تعنددن، تمرددن نه چیقار؛

ایلك مقاله‌مده :

« فصاحتله بلاغت بر اثرك شعریتنی تأمینه کافی دکلدر. غایت حزین غایت فاجع برموضوع بولور، بونی کوردیکم، طویدیغم کبی نظم ایدرم . منظومه‌می اوقویان متأثراولورسه تأثیر او موضوعده‌در . شعرده ایشته او موضـوعدر ؛ بن او فاجعه‌نك یالکز رسـمنی ، بن او شـعرك یالکز نظمنی یاپمش اولورم . »

دیدکدن صـوکرا رمزی بابا مرحومك — تأثیری یالکز موضوعنده اولان —

کورنجه قابض ارواحی یار ویاورینه
کورن بیلیرکه نه حسرتله بر نکاه ایتدی .

بیتنی بوکا مثال اوله‌رق ایراد ایله :

« لدنیاتِ طبیعت تشبیه‌سز، استعاره‌سز کاتلیق تصویر اولنه‌مادیغی ایچوندرکه شعرده بونلردن عاری اوله‌ماز . »

دییه‌رك ، شعرده شیخ سعدینك :

چون ابر بهاران بروم زار بگریم
در قبرتو .. چندان که تو ازخاك برایی

بیتنی مثالی کتیره‌رك « بو بیتده باعث ذوق و تأثر اولان کیفیت یالکز موضوع دکل شاعرك تشبیه‌وخیالیدرکه بیتك مدار شعریتی‌ده او تشبیهدن ، او خیالدن عبارتدر» حکم عندیسنده بولنمش ومقالهٔ اخیرمده فکرمی :

« بر تصویر عینی موضوعك — موضوع کوزلسه دیمك‌که بر شعرك — چیزکیسی ، کولکه‌سی ، بویاسی موافق دوشمش بر رسمی .. (وزنلی ، قافیه‌لی ایسه) فصیح ، بلیغ ، مصنع بر نظمیدر ؛ بالذات شعر دکلدر. تصویر بذاته شعر اولمق ایچون شاعر مشهودینك لطافت ویا دهشتیله ، آهنك علویتیله ، تأثیر فجاعتیله والحاصل هر حال ومزیتیله متناسب ومتوافق اوله‌رق بوکا کندیلکندن، سرمایهٔ شاعریتی اولان خیالندن بر شی علاوه ایتمه‌لیدر . شعریت یالکز موضوعده ایسه شاعریت یالکز طبیعتده متجلی دیمکدر . طبیعتك یاپدیغی شعری سویله‌مك باشقه ، شعر سویله‌مك باشقه‌در . »

صورتنده تصریح وبرچوق مثاللرله مدعامی ایضاح وتشریح ایله‌مشدم . خلاصهٔ اعتراضات شودر :

« بر شیئی اولدیغی کبی تصویر ذاتاً ممکن اوله‌ماز . بر شیئی هرکس بر درلو کوره‌مز ، بو تفاوت ، قابلیت تأثر نسبتنده‌در . او تأثری حقیله تبلیغ‌ده هرکسك الندن کلمز. ایشته شاعر هم قابلیت تأثری هم‌ده قدرت تبلیغیه‌سی

زیاده اولانه ، شعرده او هیجان قلبی‌یی کوسترن سوزلره دیرلر . »

بر شیئك اولدیغی کبی تصویرندن مقصد ، عینیت مطلقه ، وجوده کتیرمك دیمك ایسه بو البته ممکن دکلدر . حتی کچن ریاضیده نقطهٔ هندسیه کبی (۲) رقمی‌ده فرضی عدد اولنور : دنیاده ذره‌جه یکدیکرندن فرقسز ایکی شی اولەماز . حال بوکه ادبیاتده بر شیئی اولدیغی کبی تصویردن مقصد او شیئك مشهود و محسوس اولان عوارض واحوالنی مخاطبه ایجه آکلاته‌جق قدر افاده ایتمکدرکه تصویرك بو درجه‌سی‌ده هر ذکی و نطوق آدمك لسانیله ، هر مستعد و مقتدر محررك قلمیله یاپه‌جغی بر شیدر . ایشته بنم هر مقاله‌مده دیدیکم « تصویر عینی » ده بودر.

اوقودیغم آثار ادبیه‌نك بعضیسنی بویله بولیورم : کوریورم‌که شاعر یالکز رساملق یاپمش : اولانجه اقتدارینی قارشیسنده طوران قوزونك یاخود کبوترك عوارض واحوالنی تعداده حصر ایتمش : اویله تصویر ایدیورکه او حیوانجقلر کوزمك اوکنه کلیوریور . صوکرا بعض اثرلرده بقیورم‌که واقعا بوده بر اورنه‌که باقیله‌رق یاپلمش اما منظوری اولان لوحه شاعره نه‌لر الهام ایدیور ؟ . . کندیلکندن نه‌لر یاپیور ! اویله تشبیهلر ، اویله استعاره‌لر وجوده کتیریورکه ایجادده همان طبیعتله مسابقه

اقتدارینی کوستریور ، واقعا او تشبیه واستعاره‌نك مداری ینه آثار طبیعتدر . لکن طبیعتدن اقتباس ایله ، ماهیت صورتیله وجوده کتیریلن لوحه صرف اثر ایجاددر .

شیمدی او منظره‌یی فروعاتیله، تفصیلاتیله سویله‌مکله خاطر وخیاله کله‌جك غایت مناسب وموافق تشبیهلرله ، استعاره‌لرله سویله‌مك البته بر دکلدر . اصل شرکسك الندن ، دیلندن کله‌ن‌ده ایشته بو صورتله تصویر اولدیغی ایچون شعرك ، شاعرلکك بوندن باشقه بر صورتله تجلی ایتمه‌سی لازم کله‌جکنه حکم ایدیورم . فکرمك غایت طبیعی اولدیغی حاجت قالیرسه دها پك چوق بنات ادبیه ایله اثبات ایدرم .

*
* *

تنقید وتحلیل اثناسنده « شو اثرك بوراسی شعردر، اوته‌سی دکلدر » دیمك طبیعیدر . آنجق شعرك خاییده‌سی، نادیده‌سی ، قبیحی ، ملیحی اوله‌جغی کبی بر اثرك هر نقطه‌سی‌ده شعر اولمق لازم کلمز . حتی علی الاکثر بر سانحهٔ شعریه قوجه بر منظومه‌نك سبب انشادی اولور . بناءً علیه فکر مخصوصمه کوره آثار ادبیه‌نك قیمتلرینه خلل کتیرمش اولمیورم .

٢١ آغستوس ٣١٤

محی الدین وعندلیب بکلرك اثرلری حقنده

— ۱۱ —

تنقیداته باشلامه‌دن اول استطراداً شونی عرض ایده‌یم‌که محاکاتم حقنده واقع اولمش، واقع اوله‌جق اعتراضلره مقابله‌یی بالوجوه زائد گوردم: بو اعتراضلر بنفس الامر یا حقلیدر ، یا حقسزدر . محق ایسه نه سویله‌سه‌م بوش ! دکلسه مدافعهٔ حقه حاجت یوق . هرکس اوقو - میورمی ؛ هرکس محاکمه‌یه تمییزه مقتدر دکلمی ؛ مقتدر اوله‌میانلر بیله هانکی سوزی دها زیاده مقنع بولورسه البته اونی قبول ایدر . عمومك حکم اولدیغی مسئله‌لرده حق ایرکچ بالذات کورونمك جلوهٔ ازلیه‌سنه مالکدر . تأخر تجلیسنه تحمّل متانتنی کوستره‌رك مسلکده ثبات ایدوب کیتمه‌لی .

کچن هفته چیقان ۱٤۹ نومرولو اسبوعی «معلومات»ده محی الدین امضالی ایکی منظومه وار که برینك سرلوحه‌سی « جانانه عرض مافی الضمیر » در . بر کتابه ، بر اثره عنوان بولمق بعضاً کوچ ، هم اوقدر کوجدرکه انسان کتابی ، اثری وجوده کتیررکن او درجه ذهن یورمش اولماز : حسیات مشترکهٔ بشریه‌یی متضمن اولدیغی ایچون

عین موضوعده پك چوق شیلر وجوده كتیرلمش واك
موافق اسملر امثالنه ویرلمش اولمقدن طولاییدركه انسان
محصـول قریحه‌سنی دیكر اسـامیٔ آثاردن آییره‌جق بر
عنوان بولمقـده اكثرا كوچلك چكر . فقط هر حالده
بر شی دینیله‌جـك . شعرده بو ضرورت ، بو سرنامه
یازمق لزومی اشكال نظمیه‌نك بو كونكی تنوعندن ایلری
كلیور . وقتیله دیوانلرده حروف هجـایه رعایتله ترتیب
آثار اولندیغی ایچـون بر غزل صـوك حرفیله آرانوب
بولنه‌بیلور . ردیفلر ، قافیه‌لر اسم خدمتنی كوردیكی ایچون
تسمیه لزومی كورلمه‌مش : « فلان ردیفلی » دیمك مثلا
ندیمك هانكی غزلی قصد ایدلدیكنی ایمایه كافیدر . شیمدی
قافیه‌لر متنوع ، شكللر مختلف. شوده واركه اسلاف تغزلی
بر حسه ، بر فكره تبعیتله دكل قافیه انجاسیله یاپارمش .
هر بیت اویله بام باشقه موضوعی متضمن اولنجه ابیاتك
مجموعنه بر اسم اویمامق طبیعیدر . شیمدی اویله دكل .
شیمدی غزل ابیاتنك دخی هم آهنك اولمسی التزام اولنیور .
هله معنویاتی مادیات عوارضیله تعریف وتوصیف شاننده
اولوب سنبولیزم دینیلان طرز انشاد ایله وجوده كتیرلمش
آثار ادبیه‌نك سرلوحه‌لری كورلدكجه معنالری مبهم قالیر .
بو قبیلدن اثرلرك یكانه مدار تفهیمی ، یكانه مفتاح اللغز معناییسی
اوستنده بولنان اوبر ایكی كلمه اولدیغی ایچـون سرنامه

خاطرده طوتیله‌رق اوقونملری شرطدر .

اسمك مسمی ایله تناسبی آثار ادبیه‌ده آرانه‌جق شیدر . « جانانه عرض مافی الضمیر » سرلوحه‌سنی اوقونیجه منظومه‌ده شاعرك معنویاتندن بحث ایده‌جکنه ذاهب اولمق طبیعیدر . « سن اولمانه‌لئ بن محو اولوزم . سنك باقیشـك بکا شویله شویله تأثیر ایدر الخ » کبی افاده‌لر عرض مافی الضمیر دکل عرض حقیقت ، عرض ماوقعدر . منظومه‌یی اوقویه‌لم :

اولمـه‌لئ سن تباه اولور کیدرم
چکه‌مم قهر وجور دورانی
نغمات هزار عشقکدر
اوبوتان دلده درد واحزانی

« فاعلاتن » وزننده اوله‌رق ایلك مصرعه « اولماصان سن » تلفظیله باشلامقده تنافر یوقمی دیرسکز ؟ « صان سن » البته متنافردر .

عطف تفسیری صورتنده یکدیکره ترديف اولنه‌جق ایکی ودهـا زیاده کلمه‌لردن ، حتی جمله‌لردن معناجه قوتلی اولانلری تأخیر بلاغت اقتضاسندن اولمسنه کوره « قهر وجور » دینیله‌جکنه « جور وقهر » دینلمك لازمدی . « قهر » دیدکدن صـوکرا « جور ، جفا » دیمکه لزوم قالمـاز . هله « محو وخراب » گیبیلر نه قدر معناسزدر ! برده ینه « واو عاطفه » ایله ترديف ایدیلن کلمه‌لرك کیفیت

وكميتجه عدم توافقی آهنك سلاستی اخلال ایدر « اراضی وجبللر — طاغلر واراضی — ارض وجبال » دیمك ایی دكلدر ، « اراضی وجبال » دیمه‌لی . حتی « جبال واراضی » دیمك سلاستجه دها ایيدر . حاصلی ایكی معطوف كلمه‌نك هر ایكیسنی بر لساندن اولمق اوزره یا مفرد یاخود جمع صیغه‌سیله كتیرمكه دقت ایتمه‌لی . « درد واحزان » ایی دكل . یا « درد وحزن » یاخود « دردلر ، حزنلر » دیمك مقتضای آهنكدر .

هر نكاه رقیق ومحزونك
تسلیتخوان روح زارمدر
دم یأسمده لانهٔ سینه‌ك
ملجاء فكر ناله‌كامدر

بو ایشته كوزل ، بو لطیف برشعر ! رقیق ومحزون بر نكاهك روح زاره تسلیتخوان اولدیغنی سویله‌مكده .. سینهٔ جانانی طائر فكر ناله كاره لانهٔ حضور اتخاذ ایله‌مكده شاعرلكدن بشقه نه وار در ؟ هله افاده نه قدر سلیس ! « لانه » ایله « ناله » قلب مشوشنه دلداده اوله‌جق صنعت پرستان بدیعده پك چوقدر .

نی ربط ایلین شو دنیایه
بند سودای كیسوانكدر
ظلمت یأسمی ایدن افنا
شعلهٔ مهر حسن وآنكدر

شعرده صنایع بدیع بالتصادف وبلا اختیار یاپلمش کورنمه‌لی . بوقارکی لانه ایله ناله او قبیلدن ایدی . محضا صنعت یاپمش اولمق ایچون شعر سویله‌نیرسه طبیعی بر شعر سویلنمش اولماز . شیمدی « سه‌ودیکم ! بنی بو دنیا ایله علاقه‌دار ایدن شی صاچلرکه اولان میلمدر» سوزی پك‌ده طبیعی اوله‌ماز. بو مفهومی شاعره :

بنی ربط ایلین شو دنیایه
بند سودای کیسوانکدر

بیتیله سویله‌تن حس قلبیسی دکل « ربط ، بند ، سودا ، کیسو» کلمه‌لرنده‌کی مناسبتلر. میلیون کره سویلنمش سوزلردن هله بویله‌سی تقلیدینه تنزل اولنه‌جق شیلردن اصلا صاییله‌ماز . اسلافمزك الڭ بارد وغیر طبیعی طرز انشادلری وارسه اوده ایشته بویله صنعت بولنده طبیعت شعریه‌یی پایمال ایتمه‌لریدر. ایکنجی «ظلمت یأسمی... الخ» بیتی‌ده خوابیده مقال ومأل !

اولمه‌ك سن تباه اولور کیدرم
چکمه‌مم جور وقهر دورانی
شیمدی فاش ایله‌مکله فخر ایدییور
سکا کوکلم بوراز پنهانی

ایلك بیتی تکرار ایله « کوکلم سکا شو راز پنهانی فاش ایتمکله فخر ایدییور » دیمکده مؤدای نظمی خیلی

تأييد قوتی کوزلدیکی ایچون شو صورت انتها حسن خاتمه‌لردن صاییلیر .

اوته‌کی منظومه‌یه کچه‌لم :

حالم

دلده بر حزن وضجرت مبهم
نی نالان یأس ایدر هردم
کچر آه وفغانله هردمم آه
اویوماز دلده حزن ومأتمم آه

« صحایف حیاتمدن » سرلوحه‌لی بدیعهٔ فکرتك محصول الهامی اولدیغی آکلاشیلان بو منظومه‌نك شو باشلانغجی فنا دکل ، خوش ! فقط کاشکی ایکنجی بیتك قافیه‌لری دها سلس التلفظ اوله‌یدی !

بکزه‌رم بن او مرغه کیم حیران
غمکسارم الم ، انیسی فغان
دوشه‌لی دام هجره یأسندن
بیقمش اولمش حیاتنه دشمن
چیرپینیر متصل ایدر فریاد
ایلر آنجق اولومدن استمداد

شو اوچ بیتده شاعرك کندیسنه « مشبه‌به » اتخاذ ایتدیکی مرغك عالم حیاتده نمونه‌سی اولمادیغی کبی سیمرغ کبی مخیل وموهوم بر وجودی بیله یوقدر . « حیاتنه دشمن اولمق ، اولومدن استمداد ایتمك » حاللری انسانلره

مخصوصدر . اوقتاو فوییه بر اثرنده « انسانك دیگر حیوانلردن بر فرقیده ایستهدیگی زمان حیاتی علیهنده بولنهبیلمهسی اقتداریدر » دییور . فی‌الحقیقه بر حیوانی انتحاره مجبور ایده‌جك هیچ بر اشكنجه تصور اولنه‌ماز.

واقعا جماداتی انطاق ایدن صنعت شعر ارباننك بر قوشه خصائص بشری اسناددە اصلا تردد ایتمه‌سی لازم کلیر . لکن بویله انسان مشبّه . قوش مشبّه‌به اتخاذ ایدلدکدن صوکرا دکل! « بن اویله بر قوشه بکزه‌رم‌که:» دیدکدن صوکرا قوشی‌قوشلقدن چیقارمق اولماز . انسان حالنده برمرغ تعریف ایدنجه آرتق کندینی اوکا بکزتمکه نه لزوم قالیر! مثلا « بن یازی یازار بر قوشه بکزه‌رم» دینجه « قوش یزی یازارمی ؟ » اعتراضی نه قدر طوغری نه قدر طبیعی الوقوع ایسه « بن حیاتندن بیقمش برقوش کبی‌یم» دینلجه‌ده «قوش حیاتندن‌بیقارمی ؟ » مؤاخذه‌سی اوقدر بجادر . شاعر « بن شویله بویله بر قوشم ، یعنی بن حیاتندن اوصانمش بر قوشم » دیه‌یدی بوده واقعا محذوف‌الادات بر تشبیه ، بر تشبیه بلیغ اولوردی . لکن بونك ضمننده « بن سزك بیلدیککز کبی بر قوش دکلم» معناسی مندمجدر. هم ذاتاً اویله دیمك ایستەنیلدیکی آکلاشیلیور . حال بوکه « بکزه‌رم » دینلنجه شایان مؤاخذه بر تشبیه یاپلمش اولیور .

کاه رویم اکرچه خنداندر
چشم قلبم همیشه کریاندر

« خندان» ایله « کریان » قافیه اولورمی‌یا ؟ ایکیسی‌ده صفت مشبهه : « آن » ایکیسنده مشترك بر ادات. بونلری تقفیه « شـاعران » ایله « ادیبـان » کلمه‌لرینی ، بوده « شاعرلر » ایله « ادیبلر » کلمه‌لرینی مقفی صایمقدن فرقسز بر خطادر ، پایمالی ! خصوصیله بویله معناسی یوز بیك شاعرك یوز بیك کره سویله‌دیکی مبتذل شیلردن‌اولورسه.

زهر خندمده اختفا ایلر
اك حزین دمعهٔ ملالی وکدر
دمع حزنمده کیزلیدر اکثر
بر درین خندهٔ صفاء مغبر
حاصلی عالمم پریشاندر
روز وشب روحم الاماخواندر

بو قطعه بدایع شعریه‌دن صاییله‌بیلیر . « تضـاد » صنعتنك بو قدر طبیعیسنه، هنورلکله شاعرلکك بوقدر طبیعی بر اتحـاد بدیعیسـنه هر زمان ، هراثرده تصـادف ایدیله‌مز :

*
* *

« معرفت» رساله‌سنك‌اون آلتی نومرولو نسخه‌سنده « اوندن اوکا ایلرم شـکایت » و « حسـب حال »

عنوانلريله عندليب فائق اسعد بكك بر تخميسيله برده تسديسی كوريليور. اولكيسيله :

« كل خاره دوشدی ، سينه فكار اولدی عندليب »
« بر خاره باقدی ، بركله زار اولدی عندليب »

بيتی، ديكريله‌ده ناجی مرحومك:

« فرقتيله برمهك رشك آور سياره‌يم »

غزلندن اوچ بيتی تضمين اولنمش . برنجيسی بيت ايله يك ادا، تضمينده موفقيت كوسترلمش. فقط ايكنجيسنده تسديس پارچه‌لريله غزل بيتلرينی ، (هله صوك ايكی بندده) اصلا متوافق الحس بولمادم : معلمك غزلی ، كدر سمتنه اوغرامامش بر قلبك سانحات قلندرانه‌سندن ايكن تضمين پك حزنلی، مرحومك كوله‌كوله سويلديكی سوزلری عندليبمز آغلايه تضمين ايدييور . حال بوكه قماش‌اوروجيلرينك — ياپدقلری يامه‌يی بللی ايتمه‌مك خصوصنده كوستردكلری مهارتی شاعرلر تضمينلرنده كوسترمليدرلر. هانكی مصرعی كيم سويلديكی بللی اولمامالی:

كرچه مأيوسانه كريانم هميشه زار زار
هيچ بر شی اولميور آرامش قلبه مدار
حالمه رحم ايتميور حالا اويار دلشكار
بويله بر آن يوق قرارم روز وشب ديوانه وار
« آب روی فيضجويان اولسه عنوانم نه‌وار »
« خاك پاك معرفتدن فيشقيرر فواره‌يم »

باقكز ياما نه‌قدر بللی : ایکی سس طویولیور : بری ایکلتی ، اوته‌کی اوکونمه . ایکیسی سطرنج طاشی ؛ فقط بری سیاه ، بری بیاض !

٢٨ آغستوس ٣١٤

محمد جلال بكك بر منظومه‌سنه دائر

— ١٢ —

بیلمه‌م نصل بر حس احترازك سوق مبرمیله هر مقاله‌ده تکرارینه مجبور اولدیغم بر حقیقت وار كه اوده هر اثری — صاحبیله آرامزده‌كی مناسبات ذاتیه‌دن ممكن مرتبه صرف نظرله — تنقید ایتمك خصوصنده التزام ایتدیکم مجاهدهٔ صمیمیه در . غرض عادی یه مغلوبیتله یاپه‌جغم انتقاد دن نه قازانیرم . دنیاده غرضكارلق یاپوب‌ده کندیسنه «بی‌طرف» دیدیرتمش برفرد وارمیدر كه بن بونك ایکنجیسی اولمق احتمالنه کوکه‌نه‌یم‌ده حسد ویا انتقام کبی حسیات نفسانیهٔ انسانیه‌می « عمومه خدمت » صورتیله ترویج ایتمکده بر مظهردوشونه‌یم : بن اوقودیغم بر اثری هانکی مزیتنه مبنی بکندیکمی . هانکی قصورندن طولایی بکنمه‌دیکمی سویلمکدن بشقه برشی یاپمق فکرنده

بولمیورم . کاشکی اثباتنده دلیل مقنع سردینه مقتدر اوله‌مادیغم ، دها طوغروسی یا کیلدیغم فکرلری‌ده بر تصحیح ایدن اولسه .

بر هفته‌لق مطبوعات ادبیه ایچنده پك عادی وپك عالی بولدقلرمدن زیاده هم‌قصوری، هم‌ده مزیتی‌اولانلری انتخاب ایله تنقید ایدییورم . اك موافقی‌ده بودر صانیرم . مثلا بو هفته اوچ نومرولو « مصور ترقی » رساله‌سنده محمد جلال بکك «تصادف»اسملی بر لوحه اطرافنه‌یازدیغی منظومه‌ایچون پك اعلی! [*] دیمکدن باشقه سوزم‌اوله‌مادیغی حالده (کیجه‌یه وداع) سرلوحه‌لی دیکر منظومه حقنده

[*] ذاتاً تفضیل صیغهٔ صرفیهٔ عربیه‌سندن اولمق اوزره کتیریلن کلمه‌لرك برده ترکجه « پك ، اك » کبی ادوات تفضیلیه ایله تردیفنی مرحوم ناجی افندی اصلا تنسیب اتمزدی . واقعا یا کلشدر . لکن معلم عدم تجویزده افراط کوستریردی . « اهون ، اعلی » کبی یا عین ماده‌دن دیکر صیغه‌سی مستعمل اولمیان یاخود ادوات تفضیلیهٔ ترکیه ایله‌برلکده استعمالی کثرتله واقع وشایع بولنانلری استثنا ضروریدر . مثلا « شونلرك اك اکملی »دیمکده ، حقیقةً ، معنی یوقدر. فقط «غایت اهون ، پك اعلی ! » دیمکدن‌ده اصلا چکینمه‌ملی‌یز . چونکه برنجی کلمه‌نك عین ماده‌دن یرینی طوته‌جق دیکر صیغه بولامایز . ایکنجیسنه کلنجه « پك اعلی » یرینه « پك عالی » نك قائم اوله‌میه‌جغی آشکاردر. وقس علیهما البواقی.

شایان عرض واخطار مطالعه‌لرم وار. بناءعلیه اوته‌کندن زیاده بو اثردن بحث ایتمك طبیعیدر .

بر امید خفیفه دونمشدر
او ضیالرکه شیمدی سونمشدر
مغربك پیش احتشامنده

مغرب — كه شمس مستقر سیران نمانك اختفا ایتدیکی — پیرامن سمادر . آفتاب دارا داراتك منظرهٔ رنکین غروبندن باشقه احتشامی یوقدر . بناءً علیه « مغربك احتشامی » ذاتاً صرف او ضیالرله قائم ، او ضیالرله دائم ایکن « مغربك پیش احتشامنده او ضیالر سونمشدر » دیمك عین زمانده بر شیئه هم وجود ، هم عدم اسناد تعبیر دیکرله جمع اضداد ایتمکدرکه منطقه ، واقعه توافق ایتمز .

نیلر سویلیور ترانهٔ باد
اویویور صانکه کیزلی بر فریاد
کیجه‌نك سینهٔ ظلامنده

نیدن مقصد بادك ترانه‌سی دکلیدر ؟ شو حالده تنی‌یی سویله‌ین ترانه دکل ترانه‌دار هبوب اولان باددر . عواصفك غریو شبانه‌سندن کنایه اوله‌رق کیجه‌نك سینهٔ ظلامنده فریادك اویودیغنه ، کیزلی بولندیغنه حکم ایتمکدن ایسه اویاندیغنی ، آشکار اولدیغنی سویله‌مك لازم کلیر صانیورم .

دالّرك رفرفیله حزن آور
اوبله سسلرکه انکشاف ایلر
بر قیزك روح پر غرامنده

« رفرف » کلمه‌سنه لغتده « قماش ، دوشه‌مه، صاچاق و دالّری صارقیق لطیف آغاج » معنالری ویریلیر . بو کلمه اخیراً بزده اوراق و اغصانك ، اجنحهٔ طیورك اهتزاز وضربانی معنالرنده استعمالی آهنك تقلیدی اعتباریله بونلره موافقتندر . « رفرف » ك شو صورتله شیوعیله برابر بو معنالری افاده ایدر دیکر بر لغتده اولمادیغی ایچون لسانمزده قاموس عربی‌یه مخالف استعمالی جای مؤاخذه دکلدر . آنجق « دالّرك اصوات رفرفی بر قیزك روح پر غرامنده منکشف اولور . » افاده‌سنك ذوق لدنیسنی بر درلو کشفه مقتدر اوله‌مادیغمی اعتراف ایله‌ملی‌یم .

هر کوزل شیده یاری بولورم
حسنی کشف ایدر کبی اولورم
قیزك نور ابتسامنده

هر کوزل شیده سه‌ودیکنی بولمق، تا بش خنده مثال ماهده حسن دلداری کشف ایدر کبی اولمق شعر ظریفی سانحات نا شنیدهٔ غرامدن صایلابازسه‌ده رایحهٔ خده جانانی نو شکفته بر کل آلك آغوش احترامنده بسله‌دیکنی

سویله‌مك ، هله بونی سویلرکن « بلکه خیال » دیه بر تردد صافدلانهٔ شاعرانه‌ده بولنمق بر شعرك مؤداسی قدر اداسنك‌ده یکیلکنی تأمینه کافی بدایع صنعتدندر .

نفس واپسین لیل بهار
صانکه لیلاقلر ایله‌یور ایثار
هر زمانده ، هر دوامنده

« نفس واپسین لیل بهار » دن مقصد نسیم آهسته‌دم سحر اولسه کرك . بونك یالکز لیلاقلر صاچدیغندن بحث ایتمکده شاعرك فکری نه‌در بیله‌مه‌م . فقط هر نه ایسه بر شی بر شیئی البته موجود ایکن ایثار ایدر . بناءً علیه :

هر زمانده ، هر دوامنده

مصرعی محضا یری بوش قالمسین دیه سویلنمش کبی طوریور . بونك یرینه باشقه شی بولنوب سویله‌نیدی معنایه کلمز بالعکس افاده حشودن قورتولمش اولوردی .

صاقلیور روح مغبرم بو سسی
حس ایدردم او واپسین نفسی
یارمك لرزش کلامنده ،

یوقاریده « هر نه ایسه » دیوب کچدك اما شیمدی بهار کیجه‌سنك نفس واپسیندن مقصد نه اولدیغنی آکلامق لزومی تحقق ایتدی : دلدارك لرزش کلامنده حس

اولنیور . اگر مقصد فی‌الحقیقه نسیم سحر ایسه جانانك لرزش کلامنده حس ایدلدیکی سویلنه‌جك بر هوانك « نفس واپسین لیل » تعبیریله افاده‌سی نه‌دن لازم کلیور ؟ اگر مقصد جانانك دم اخیرنده‌کی لرزش کلامی ایسه او حالده نسیمك غروب وقتنده‌کی هبوبی کیجه‌نك صوکندن ، کونك ـ باشلانغجندن اوّل خاطره کلمزمی ؟

غمه دوشدم ، اوت باشم دونیور
روز عمرم یاواش یاواش سونیور
کیجه‌نك دست انتقامنده .

§

ای هزار غریب ! بوش کلیور
بکا دنیا .. سسکده خوش کلیور
ناله‌ء روحك ختامنده

افاده‌لری منقح اولان شو ایکی بندك یالکز قافیه‌لرینه دائر بر فکر عرض ایده‌جکم . بویله اوفاق بر منظومه‌ده بر ماده‌دن اولمق اوزره قافیه تعدد ایتمه‌ملیدر . ایلك بنده « دونمش ـ سونمش » قافیه‌سی کلمشدی . بوراده ـــ ولوکه دیکر صیغه ایله اولسون ـــ اوماده‌نك تکرری جلال بك کبی مرتجل برشاعر ایچون چوق کورولور . « دونیور ، سونیور » قافیه‌سنك عکس صوتی قولاقده زائل اولمادن اول عقبنده « کلیور » ردیفنك کلیسی‌ده سامعه‌یه خوش کلیور . قافیه‌لرك تنوع آهنکنه اعتنا ایتملی.

ای زمین ! ای سمای نجم آلود
مشجره ، ای حیات بخش سرود
روزکارك دم خرامنده .

« سرود » ایچون « حیات بخش مشجره » وصفی انسب تعبیراتدر. فقط «مشجره»نك «سروده» حیات بخش اولماسی جای تأمل . خصوصیله « روزکارك دم خرامنده» دینیلیورکه بوده افاده‌نك تماميله عكسنی یعنی سرودك مشجره‌یه حیات بخشا اولدیغندن بحث ایدلمسنی ایجاب ایلیور .

اولورم هجر ایله امین اولکز
بنی هجرالله بی‌نشان بولکز
بو شبك صبح بیلفامنده .

« اولمق ، بولمق » ذاتاً بری ضمهٔ مبسوطه ، دیکری مقبوضه اولدیغی ایچون بر کره بیله تقفیه‌سی ابی دکلکن بو ماده دخی منظومه‌ده تکرر ایدییور .

محمد جلالك اك قصورلی بر اثری اولدیغی حالده بیله شو نشیده نه حسلی . نه قدر سریع الاختلاج ، ناصل شدید التأثر بر قلب شاعرانه سنوحاتندن بولندیغنی کوستریر . هله صوك بند بعض تضرعات معصومانه‌یه مؤثر بر خاتمه اولمق اوزره معرض نیازه دوکولن کوز یاشلری حکمنی حائز .

٥ ایلول ٣١٤

قافیه حقنده بعض مدافعات

— ١٣ —

دها اولکی هفته منتشر مقاله‌مه «انتقادلرم حقنده واقع اولمش . واقع اوله‌جق اعتراضلره مقابله‌یی بالوجوه زائد کورورم » استطرادیله باشلامشکن بوکون او مقالهٔ انتقادیه‌یه متعلق اوله‌رق اسبوعی « معلومات » ك کچن هفته‌کی نسخه‌سنده مندرج بولنان « اجمال ادبی » ایله نام عاجزانه‌مه اولمق اوزره محی‌الدین افندی طرفندن یزیلان ورقه‌یه جواباً بر آز لاقیردی سویله‌مك ایسته‌یشم مباحثه‌نك مکابره دکل بر مناظرهٔ منطقیه صورتنده جریان ایده‌جکنی اومدیغمدندر . « خندان ایله کریان » قافیه‌سنك سقط اولدیغنی تسلیم بویورلمقله برابر بو کبی قافیه‌لر اعاظم شعرای شرق طرفندن یاپلمش اولدقدن باشقه ذاتاً اسارت دیمك اولان قافیه کلفتنك اولا مشکلپسندلکارله بوسبوتون تقییدی جائز اوله‌میه‌جغی بیان وبو بابده اوزونجه بر مقاله نشر ایتدیکی درمیان اولنیور . ایکی اوچ سنه اول قافیه حقنده ثروت فنونه یازدیغم بر مصاحبه‌ده :

« قافیه تقییدینی بن شعرك هر شکلنه تعمیمده مصر دکلم . ذاتاً هر بندی سکز اون مصرعدن متشکل منظومه‌لرده خصوصیله

غیر معین بر مسافه ایله التزام اولنان اصول تقفیه‌یی تأثیرجه قافیه‌سزلکدن پك آز فرقلی بولور ، بویله اثرلری یالکز فصاحت وبلاغتندن لذتیاب اوله‌رق اوقورم . قافیه‌لرینه دقت بیله ایتمم . نیجه قافیه کندی کندینه طوبولمالیدر ، آرانمامالیدر . شمدی تصادف ایتدیکم بر « همدم » ك آرقه‌داشی بولمق ایچون کری‌یه دونوبده بر نظر قسری عطف ایتدکدن صوکرا « محرم » ه ملاقی اولمقدن نه اکلارم ؟ مقصدم بویله منظومه‌لر یازمیه‌لم دیمك دکل . اکر یازه‌جغمز شی دارات مؤداسیله قافیه سوسنی ضعیف بر کولکه حکمنده براقه‌جق پارلاق بر شعر ایسه مسامحه‌مزی ایسته‌دیکمز درجه‌ده توسیع ایده‌بیلیرز . حتی « عاشقانه ، شاعرانه — کائنات ، مخلوقات — خندان ، نالان — علیین ، سافلین » کبی کلماتی بیله تقفیه‌دن چکینمه‌یز . بوسبوتون قافیه‌سز دیمك اولان مفرد بیتلر یالکز معنالرینك کوزللکی سایه‌سنده دکلمیدرکه اوقویانه قافیه لزومنی حس ایتدیرمز؟

« آنجق بویله اثرلر ایچون قبولی ضروری اولان بومسامحه‌موضوعی هرکسك بوله بیله‌جکی بسیط کوزللکلردن اولوب ده محضا تصویرنده‌کی مهارتله احراز قیمت ایدن شعرلره تعمیم درجه‌سنده — اسراف ایدلك لایق دکلدر .

دیمشدم . بر شیئك اصابتنی اثبات ایچون اقامه اولنه‌جق دلیل او شیئك اربابی طرفندن اوته‌دن بری یاپلقده اولمسندن عبارت بولونمامالی ، هله : « بز بوخطایی تجویز ایتملی‌یز . چونکه اسلاف کرامز بونی یاپمشدر . » دیمك اخلاف ایچون جائز ومعقول کوروله‌یدی — هیهات ! — انسانلر بر آدیم ایلری کیده‌مزدی .

تکمل ارباب کمالك نقائصنه امتثال ایله دکل نواقصی اکمال ایله میسر اولور . « خنـدان » ایله « گریان » کلمه‌لرینی ایستر شیخ سعدی یاپسین ایستر نفعی... صاحب‌کلستانك، او شاعر یکتای ایرانك یاپدیغی « فلوات » ایله « وکرات» قافیه‌سنی برده ایستر « امرءالقیس » یاپمش اولسون ایستر متنبی ! بونلری تقفیـه خطا ایسه اونلر مسـامحه ایتمشلر دیمکدر . بناءعلیه کیمك اثرنده اولورسه اولسـون حین انتقـادده او خطایی کوسـترمك طبیعیدر . اکر قافیه سقطلغی ، قافیه سونوکلکی فکر صـاغلاملغیله ، خیـال پارلاقلغیـله تلافی اولنیورسـه بونی سـویله‌مك منتقدك وظیفه‌سیدر .

« عبث ، مقتبس » کلمـه‌لرینك جواز تقفیه‌سـنه — صرف لسان اکرمدن ایشـتمش اولدیغم ایچون — علی‌العمیا دکل بالمحـاکمه قائل وقانع اولدیغمی ینه قافیه حقنده‌کی مقاله‌مله اثبات ایتمشدم صانیورم . یا اوقونمامش یاخود اونودلمش . قافیه‌یی :

« مصرعلر نهایتنده موضوعی مختلف لااقل بر حرمك صوتیله ینه لااقل ایکی حرکه‌نك متقابلاً توافقیدر . »

دیه تعریف ایتمش و

« صوتك آلت تقدیری کوز دکل قولاقدر . قافیه‌نك باصره ایله دکل منحصراً سامعه ایله تقدیر اولنمسنه کوره کلماتك توافق

املاسی اصلا نظر اعتباره آلنامق ، یالکز اصواتك موافقت گوش دقته آلنق لازم کلیر ؛

دییه‌رك وتوافق اصواتك تکرر ادوات دیمك اولمادیغنی سویلیه‌رك حکم قاصرانه‌می ، حتی ایله یکتا ، کبی « فرات ، صراط — هپ ، مذهب — اساس ، اثاث — هیبج ، بهیج — راح ، شهراه — تهزیز ، لذیذ — ایقاظ ، انقاض — سن ، بیلسه‌ڭ — بن ، قلباً » کلماتنك دخی قوافیٔ مقیده‌دن باشقه شیلر اولمادیغنی ادعایه قدر واردیرمشدم .

بو ادعای کندی محاکمه‌مدن استنتاج ، محاکمه‌می ایسه « قافیه‌نك لطفی سامعه‌یه عائددر » اشارت حقیقیه‌سندن استخراج ایله‌مشدم . شیمدی صورارم :

— لسان شعرمزده قافیه‌یی تسهیل ایچون خطا اولدیغنی بیله بیله محضا اکابر شعرا یاپمشدر دییه شعرك قافیه علت غائیه‌سنه کلیاً مخالف اوله‌رق « خندان — کریان ، شاعرانه — عاشقانه ، دهات — کائنات » کبی عین ادات ایله نهایتلنمش کلماتك تقفیه‌سی تجویز بیورلدیغی حالده بو صرف تقلید ، صرف کورولن اثره علی العمیا اقتفا دیمك اولمیورده بنم « عبث ، مقتبس » قافیه‌سنی قبولمی خاطر ایچون اولیور ؟

بنده‌کز ـ جدّی ، ریاهر نه ایسه ـ منصف

كورونمك اعتیادنده بر آدمم . حقیقتك تجلیسنه قارشی تسلیمیت قدر تقدیر ایتدیكم بر فضیلت اولمادیغی ایچون حقلی چیقمقدن زیاده حقی تسلیم وقبولدن ذوق آلیرم . حتی كما ینبغی قناعت ایتمه‌دیكم حالده مخاطبمه حق ویره‌رك بیتیردیكم مباحثه‌لرچوقدر. فقط بویله ضمننده فائدهٔ عمومیه مندمج مسائلده ادلّهٔ مسروده‌یی جرح ایده بیلدكجه دعوامده اصرار وقابل مناظره كوردیكم معارضه‌لره : « هاتوا برهانكم » تكلیفنی تكرار ایدرم . عدم قناعتدن منبعث بر اصرار ایسه تعند صایلماز . بر شیئك صواب اولدیغی تحقق ایتمه‌لی كه ترویجنده اصابت كورلسون. تسهیلاً للصنعه مصیب وشایان ترویج اولان طرز تقفیه‌نك بوندن صوكراده « خندان ، كریان » وامثلی اولدیغی ادعا اولنه‌جقسه شیمدیدن مقنع بر محاكمه درمیان بویورلسون استفاده ایده‌یم ، قبول وتصدیقه مهیایم .

آثار ادبادن استنباط اولنان قواعد لسانیه هنوز تعیین ایتمینلردر . قافیه‌یی منطق تعیین ایدر ، ایتمش ، هر لسانده تعیین اولنمش . بناءعلیه شئونات ایله مثلا نكاتی هانكی استاد شعر تقفیه ایتدیسه مسامحه بویورمشدر . مسامحه ایتدیكی نقطه‌ده قاعده‌یی فدا ایله‌مكده معذورمیدر ، دكلیدر : اوده باشقه مسئله . هر مسئلهٔ ادبیه‌ده اثبات مدعا ایچون باغای سلف آثاریله استشهادك جوازینه

حکم ایتمك او اولاد آدمك لایخطیلکنی قبولدن باشقه بر اعتماد ایله اوله‌ماز . حال بوکه اصل غرابت کندی محاکمه‌مزله یاکلش اولدیغنه مطمئن بولندیغمز قافیه‌لر ایچون « مادامکه هردرلو قواعد لسانیه آثار ادبادن استنباط اولنور ومادامکه اسلاف ادبا بونلرك تقفیه‌سنی تجویز ایتمشلردر ، او حالده بوده بر قاعده حکمنی اکتساب ایتمش اولورکه اعتراض نابجادر » دیمکده‌در . دیمك اولیورکه قاعدةً خطا اولدیغنه حکم ایتدیکمز بر افاده‌یی بیله بیوك شاعرلردن بر قاچنك دیوانده کورنجه صواب ، حتی قاعده صیراسنده صایه‌رق اونی یاپمقدن چکینمیه‌جکز ، اویله‌می : والسلام ! اویله کلسین اماله‌لر ودها بیلمه‌م نه‌لر ، نه‌لرکه هر دیوانك هر نقطه‌سنده موجوددر.

محیی الدین بك افندی مدافعه‌نامه‌ده سهویات واقعه‌سنك قسم کلیسی ایچون آثار حقیره‌مدن مثال ومعادل کوسترمك صورتنی اختیار ایتمشلر . « منسیات » ده متنافر : خاییده بر سوز بولنمادیغنی دعوی خاطرمدن کچمه‌مشدر . معمافیه ایراد بیوریلان مثاللر ایچنده کندی انتقاد ایدیلن اثرلریله «منبع الهام» تنافردن باشقه مساواتنه حکم اولنه‌جق بر معادله قوروله‌مامش اولدیغی فناً تمهید قولای کورونیور . فقط نه لازم ! اثرلرمی اوقدر مدافعه قیدنده دکلم ؛ هله تنقیددن . تعریضدن قوجونور ضعف

قلب اصحابندن هیچ دکلم . یالکز شو قدر سویلیه‌جکم : محی‌الدین بك افندی خطیئات شعریه‌می کوسترمك ایسته‌یورلرسه بو تخطئه‌یی بویله محضا کندی اثرلرینی تنقید ایتدیکم ایچون اوچ آلمق غرضیله مقابلهٔ بالمثل مقامنده دکل استفادهٔ عمومیه‌یه خدمت فکریله یاپمالیلرکه اختیار ایتدکلری کلفتی برشکران جدی ایله تجزیه جائز کورلسون .

۱۲ ایلول ۳۱۴

دیکر مدافعه

— ۱٤ —

قافیه دعواسی نظماً اولمالی ،
هم‌ده لایقدر ستونلر طولمالی .
پك مهمدر قافیه ! ترکچه‌یه‌ك !
خیلی دقت ایتمك ایستر کچه‌یك .
قافیه : موزون سوزك آهنکیدر ،
صنعتی .. پیرایه‌سی .. فرهنکیدر .
قافیه : رقاص نظمك چنکیدر ،
لفظ ایله معنانك اما جنکیدر .

ایله‌مزسه فکری تبلیغ و ادا
ایتمه‌لی معنی ایچون آنجق فدا .
گرچه اطرافیله تعریف ایله‌دم
یك اوزون بر صیغه تصریف ایله‌دم .
سویله‌دم بر وضع اولنمش قاعده
سویله‌مکدن چیقمادی بر فائده
« آن چه میگویم بقدر فهم تست »
« مردم اندر حسرت فهم درست »
آه کلامم کافی دکلمش سوزلرم
بر ده موزون و مقفی سویله‌رم :
بلکه نظم اقناع ایدر ، دلسیرایدر
هر کسه منظوم سوز تأثیر ایدر .
اولمیور « گریان » ه « خندان » قافیه ،
« کائنات » ی « سانحات » ی تقفیه .
واقعا یوز بیتلی منظومه‌ده
بر اداتی اویله تکرار ایتمه‌ده
بر ضرورت وار ، ضرر یوقدر فقط
مقتضای قاعده بونلر سقط :
بویله ابیاتی مقفی صایمایز
حقلی یز بونده ، بوسوزدن جایمایز .

بونلری اسلاف یاپمش یاپمامش
طوغرو یولدن زید صاپمش صاپمامش .
مقتدا بزجه قواعددر بوكون
ضدّینه سوزلر زوائددر بوتون !
قاعده — سهوی ، خطائی — آ كلادیر
قاعده وار كن شواهد فضله‌در .
قاعده : میزاندر ، آلدقی اله
وزنی بر نظمك قولای بر مسئله
قاعده نظمك اوت میزانیدر
ذوق ایله منطق آنك اوزانیدر :
بر ترازودر ، قولاقلر كفّتین
صوته كوز آلت دكل ای نور عین !
قافیه آنجق وفاق صوتدر
بیتلرده اتفاق صوتدر .
اختلافك حكمی یوق املاده هیچ
فرق یوق «حالا» ایله «اولا» ده هیچ
قافیه اولماز فقط عین ادات
بونده بك زائد مستشهدات .
بزكه تركز اولمایز هیچ محترز ،
بزكه « ثا » یی « سا » تلفظ ایله‌رز :

بزجه اعلادر « عبث » له « مقتبس »
بويله حكمه اعتراض ايتمك عبث !
شيمدی بالفرض اولسه بر مصرعده «شاة»
ديكرنده قافيه اولسه « نشاط »
قاعده اصلا بوكا مانع دكل
فكر كز حالا نيچون قانع دكل ؟
بونده بر نقصانه قائلدی سلف
چونكه هپ تقليده مائلدی سلف :
بويله الفاظی عرب يابماز ديه
ايتمه‌مك لايقمی شيمدی تقفيه ؟
بويله فكر قاصر اسلاف ايله
قافيه تسهيل اولنماز لاف ايله!
قافيه : — خندان ايله كريان كبی —
كوستربر منظومه‌يی عريان كبی .
هم بو ، ديوانلرده‌ده اندر خطا
امتثال ايتمك خطا اندر خطا !..
سهو ماضی سزلره مستور ايسه
هپ خطيئات سلف دستور ايسه
نظمكزدن حذف وترقين ايتمه‌يك
نوهوس شبانه تلقين ايتمه‌يك !

سزلره کافی و وافیدر ادات
سزلره سهل القوافیدر ادات :
کندیکز بول بول یاپك ایسترسه‌کز
خلقه لکن طوغرو یول گوسترسه‌کز!
قافیه فکر مجدده محدوددر
اویله‌سی فناً فقط مردوددر .
رهگذار شعرده کورسه‌م فرات
پاپه‌دن اصلا چکینمه‌م بر صراط :
بیلسه وادی‌ی بونی کورمز سقیم
دیر عرب هذا صراط مستقیم !
حقمی آرتق یا تسلیم ایله‌یك
یا بکا مجهولی تعلیم ایله‌یك .
ظاهر اولسون بحث ایله حق وصواب ..
هم ویرك ایسترسه‌کز نظماً جواب
نظمه دائر بحثمز موزون گرك
برده معلوماتکز افزون گرك
شیمدی ایتمك ایسترم سزدن سؤال
آکلاشیلسین غایهٔ فکر ومآل :
سمع ایچوندر قافیه جرح ایله‌یك
باشقه درلویسه بونی شرح ایله‌یك

شاید اویله‌یسه نه لایقدر عناد ؟
بویله بر دستوره جائز استناد :
ایستر اولسون « یا » روی ، ایستر «الف»
صوت بر اولسونده اولسون مختلف .
بر حقیقتدر بو قائل ، عمرو وزید ،
کیمسه قویمش اورطه‌یه بر طوغرو قید :
سمع ایچوندر هپ قوافی شبهه‌سز
ایتمه‌یك قطعا تردد بونده سز .

٢٥ ایلول ٣١٤

طبیعیلك مزیتی — ساده‌لك — تصنع — اسلافك جای مواخذه مسلكی — اساتذهٔ سلفی تتبع احتیاجی .

— ١٥ —

بعض اثرلر ، هله بعض شعرلر واردرکه انسان اوقورکن مألیله روح آشنا چیقار . هر اوقودقجه « بونی بنده سویله‌یه بیلیردم . بونی بن دوشونوب یازمالیدم » دیمکدن وبونك تاثیر والهامیله گرك تقلیداً ، گرك یکیدن اولسون بر چوق شیلر قاره‌لامقدن کندینی آله‌ماز . بونك برده تمامیله ضدی واردر : طبیعتده سنوحات

شعریه استعدادی حس ایلدیکی بر زمانده اوقونور ، حتی موضوعاً حسیاته ده موافق دوشرده پستیٔ مفهومی ، خساست و رکاکت افادەسی عادتا گوکلده اولجه حصوله گلن شعر سویلەمك میلنی ازاله ایدر . بو نوع آثاردن قریحەیه کشایش ویرن اولکیسنك باشلیجه مزیتی طبیعی اولماسی ... سلیقەیی عقیم براقان ایکنجیسنك باشلیجه قصوری جعلی وکلفتلی بولنماسیدر .

طبیعتك وجوده کتیردیکی اثرلر بر عیارده دکلدر : فصیلهٔ نباتیەلری مختلف ایکی چیچك اوراق وتویجاتی .. نوعلری ، جنسلری مختلف ایکی حیوانك اعضا وتشکلاتی .. عرقلری ، اقلیملری مختلف ایکی آدمك اخلاق وتفکراتی نصل متنوع ، متفاوت . متخالف ایسه طبیعی یازیلان شعرلرده اویله فرقلی اولور : بو فرق سادەلك ، صنعت اعتباریلەدر .

بر اثرك سادەلکی عادیلك دیمك اولمیەجغی کبی فن بدیعك لفظی و معنوی محسناتندن بریله ، بر قاچیله صنعتدار اولماسیده طبیعیلکنه مانع دکلدر .

جنانینك :

وجهی وار قصد ایلەسەم هجرکله الفت ایتمکه
کورمەمك یکدر کوروب دیوانه اولمقدن سنی !

بيتيله تخفيفينك :

مرأته باقما بر ايكى كون ايله تجربه
صبر ايله‌مك فراقكه مشكل دكلميدر ؟

بيت مشهورنده صنعت يوق، لكن ايكيسى‌ده لطيف. هرسكالى عارف حكمت بك افنديـنك:

بر جهان سير فضاى ملكوت عشقم
جند ارواح ازل دست بدامانمدر

خيال پرواز نماى شاعرانه‌سى وارستهٔ صـنعت، لـكن نه قدر بلند آهنكدر !..

صنايع بديعك الك طبيعيلرى صرف مقتضـاى كلام اولمق اوزره تصادفى وغيرارادى صدور ايتمش كورونلريدر. بر مناسـب تعبير صـنعته فدا ايديلنجه افاده طبيعيلكدن چيقار ، تصنع ايدلمش اولور. شونى اونوتماملى كه انسانلر اوكجه صنايع بديعيه ترتيب ايدوب‌ده صوكرا اوكا كوره شعر سويله‌مه‌مشلر ، اوكجه طبيعى ، كليشى كوزل سويله‌دكلرى شعرلردن مرور اعصار ايله او صنعتلر كشف و تعيين اولنمشدر .

عونى بك مرحومك اقرباسندن برينه سويله‌ديكى بر مرثيه‌ده شويله كوزل بر بيت وار :

بن نيله‌يم بهارى او نازك نهالسز
كلمزسه كلسين كله‌جك نو بهارلر

بو بیتده « او نازك نهالسز » تعبیرینك صرف بهار مناسبتیله ، مراعاة النظیر اولمق اوزره سویلندیكی آكلاشیلیور . بو كبی نوحات ماتمده صنعت التزامی موضوعك تأثیرینه عادتا خلل ویرر . « او نازك نهالسز » یرینه مثلا « او دلداردن جدا » دینه‌یدی تصنعدن بری یعنی طبیعی بر سوز اولوردی

اسلافمزك جای تدقیق مسلكاری صنایع بدیعه رعایتلری دكل رعایتده افراط ایده‌رك شعر سویله‌مك ایچون بر مضمون صرفنی شرط عد ایدرجه‌سنه تكلفلر، تصنعلرله عین مضمونی تكرار تكرار سویله‌مش اولملریدر. واقعا او مضمونلری اساتذه اكثریتله یكدیكرندن اعلی قالبلره دوكمشلر ؛ هنرلرینه ، صنعتلرینه دیه‌جك یوق . فقط هپ او، هپ او، هپ او ! . . مثلا هر تشیخ ایدن شاعر صاچلرینه آق دوشمه‌سنی طاڭ یرینك آغارماسنه بكزتمش: رضائی نامنده بر شاعر شویله دییور:

آغاردی جابجا سر، وقت تدبیر صلاح اولدی
اویان ای دیدهٔ جان خواب غفلتدن صباح اولدی

حامیٔ آمدی اومضمونی شو یولده صرف ایدییور:

قوایه كلدی خلل چون كوروندی موی سفید
كم اولدی راحتمز لیلمز نهار اوله‌لی.

معاصرلرمزدن سنیح افندی حضرتلرینك اولسه کرك، عین مضمون بزده شو اسلوب ایله پرتونثار اولیور:

آغاردی ریش سیاهم جوان آرار گزرم
آچیلدی طاك یری بن شمعدان آرار گزرم

بومضمونی دها کیم بیلیر قاچ شاعر قاچ درلو قالبه افراغ ایتمشدر. مع مافیه او دیوانلرده آرایش حافظه اوله جق، جان صیقیلدیجه اوقونه جق، مقتضیات احواله موافق ظریف، لطیف نه شعرلر واردر. طرز تفکرمز، اسلوب ادبیاتمز نه قدر دکیشمش اولورسه اولسون اسلافی تتبع کلفتندن مستغنی اوله رق شعر ترکی‌یه ابتدا ایله‌مکده هیچ بر نوهوس ایچون موفقیت تصور اولنه‌ماز. مثلا شیخ غالبك «حسن وعشق» ی اوقومالی:

بیلمم که نه روزکار اسدی؟
کل صولدی، هزار صوتی کسدی.

§

کلمشدی کلال کفتکودن
کچمشدی خیال رنك وبودن

§

اول نه ایدی نه اولدی بیلمم
لبریز ایدی اول نه طولدی بیلمم

§

آغازه نتیجه ویردی انجام
اولدی کیجه‌نك صباحی آقشام

§

انوار ایله کائنات طولدی
اشته اوکیجه صباح اولدی.

کبی ابیاتی صدمات اعصاره سینه‌گیر مقاومت اولان اوابنیهٔ عتیقهٔ معماریه‌یه بکزه‌ر که پیشگاه مهابتلرنده انسانلر — خلف برخلف — الی غیر النهایه باش اگمکه، تعظیم ایتمکه مجبور اولور.

٣ تشرین اول ٣١٤

مقابله و تقدیرا

— ١٦ —

قافیه حقنده‌کی مطالعه‌م اوزرینه وقوع بولان اعتراضلره قارشی اولا ایکی دفعه اوزون اوزادی‌یه منثوراً، صوکرا برکره‌ده ینه اوزون اوزادی‌یه منظوماً مقابله‌ده بولنشم، قافیه ماهیتنك پك چوق مبتدیلرجه مجهول قاله‌رق اسلاف یاپمش یاخود یاپمامشدر دیه «سوزان» ایله «نالان» کبی عین اداتك.. «نیچون، نولدی» ایله «ایچون، اولدی» کبی

عين كلماتك تقفيه‌سنده خطا كورمه‌يوب‌ده « تحديث » ايله «تقديس» ، «آميز» ايله «تلميذ» ، «روح» ايله «گروه» كيبي لسان تركيده حسب السايقه هم آهنك تلفظ كلمه‌لرى قافيه اتخاذندن چكينمكده معنى اولماديغنى و قاعدهٔ موضوعه‌دن منطق دائره‌سنده استفاده صورتيله نظم تركينك توسيع وتسهيل قوافيسى ممكن بولنديغنى اثبات ايله‌يه‌رك اثر سلفه على العميا اقتفا اعتيادندن اخوانى واز كچيرمك ايچون خلافگويان مدعامك هر اعتراضنى چوروتمك لزومنى حس ايله‌مكدن ايلرى كلمشدى

معارضلرمك عرفان سريع الانتقاللرينه قارشى صحيفه‌لر طولوسى اشارتلرمك هله آرتق كافى اولديغنى آكلادم. كچن هفته چيقان «معلومات» ، اجمال ادبيسنك بر كوشه‌سنده :

« زوالى صفا ! ترويج مدعا ايچون نه يا‌په‌جغنى شاشيرمش كيبي نثر ايله آكلاده‌ماديغنى نظم ايله آكلاتمغه چاليشيور. (قافيه قولاق ايچوندر) ديه قولاق پاتلاديور. نه تحف شى ! انسان بومنكوش ادبي‌ي نره‌ده صاقلا‌ـ‌ون ؟ »

اداى تمسخر نماى اديبانه‌سيله بزجه برلايفهمك قولاغنى پاطلاتمق دوه‌يه خندق آتلاتمقدن قولاى ، كنديسنجه بويله عهده‌سندن كله‌ميه‌جكى مباحثه‌لرده اك كسديرمه يول شويله ظريفانه بر آلاى اولديغنى كوستره‌رك بحثه ختام ويريور. محى الدين افندى حضرتلرى ايسه — سلاست

جزیلهٔ سلسبیل آهنکنه حیران قالدیغم بر اسلوب وجیز نظم ایله — گاه :

نظماً اولمق ایستنلمش بحث هم
نثراً اولسه صانکه اولمازمش اهم

§

ایتملی بر طوغری، محکم رأی بث
« بویله شیئه اعتراض عبث »

گیبی « قولاق ایشیتمه‌دك ، گوز گورمه‌دك » مقید قافیه‌لی سانحه‌لر استحضاریله طبع طغیان اعتیاد شاعرانه‌لرینی پرجوش . . . بعضاً ده قافیه آهنکنی بوسبوتون فراموش بیوره‌رق :

طوغریسی باقدم بو شیرین سوزلره
کلدی حیرت عقل عبد احقره

گیبی قافیه‌سی (تحفلق صاتان غزته‌لر اصطلاحلرنجه) برآز آللاق بوللاق ، لکن مقالی مألندن مألی مقالندن بارلاق نظمپاره‌لرله :

ایلرم کیتمزبا معنی بیندن
تقفیه «خندان» ایله «کریان» ی بن

سؤال مسکتنی ایراد و :

مقتدامزدر قواعد طوغری، بر
یاکلشی، سهوی قواعد کوسترر
قاعده دیرکه: رویلر دائما
هپسی بر جنس اولمق ایلر اقتضا

تعریف اساس آموز عارفانه‌لریله «عبث» له «مقتبس» قافیه‌سنك قبوله مظهریتنی بالاستبعاد ، ینه « منسیات » ه طوغرو ارخای عنان انتقاد و قاعده پرور گورونمك ایسترکن سقط تعبیرلره اهمیت ویرمه‌دیکمی‌ده بر اثرمدن بولوب چیقاردقلری «بلاپروا» سهویله بحقٍ اثباته ظفریاب اوله‌رق دعوالرمی ، نحوالرمی ، فتوالرمی برباد ایتدکدن صوکرا :

قافیه مفتون صفا، کورمه عجب
نظم آنی‌بی اوقورسه روز شب
زرده‌سك آه ای مقید قافیه
حسنکه اولسون فدا بیك صافیه
ایله کیم تشریف عریان قالسون
نظممه بالعزة والعافیه
کسمه بندن لطفکی چونکه بنم
عاشق زار (مقید قافیه)

لطیفهٔ خوش آینده‌ٔ ماتفتانه‌سیله بحثی مسکی الختام بیوریورلر.

بو منظومهٔ جوابیه‌یه نظماً مقابله نصل قابل اوله‌بیلیرکه طبیعیت افاده‌سی حیرتی جالب ، طبیعیت افاده‌سی طبیعتدن منظوم سویله‌مك استعدادینی سالبدر ! معمافیه اون بش سنه اول بوندن اهون براضطرار ایله سویله‌دیکم بربیتی زور زورینه آنجق تثنیه ایده‌بیله‌رك دیرم‌که:

نه دیدمسه بن معارض بنه ادّعایه کیتدی
بن او ادّعایه قیزمام امکم هبایه کیتدی
ایکی ذات ایدی مباحث باقکز نهایت الامر
بری اورطه‌دن چکیلدی بری ابتدایه کیتدی!

*
* *

بزده مباحثات قلمیه‌نك اصول مناظره‌یه رعایت صورتیله وقوعی ایچون فکرمزك دها پك چوق تربیه‌یه محتاج اولدیغی — مطبوعاتمزده هر زمان کندی کندینه ثابت اولور — حقیقتلردن. حقیقت ایسه عندمزده اك حقیر شیلردندر.

کوش خواهم که صرف حق شنود
ورنه عالم پراست از گفتار.

مباحثه‌لره دقت بیورلسون: بزده هیچ بر دلیل نظر اعتباره آلنماز. هیچ بر حقیقت تسلیم اولنماز نتیجه‌یی اله آلیر ایسته‌دیکمز کبی تزییف ایدرز. صوکرا مدعی او نتیجه‌یی اثبات ایچون ایسته‌دیکی قدر دها قوتلی صغرالر، کبرالر ترتیبنه... دها مقنع مثاللر، برهانلر سردینه قالقشسین بزجه ملتزم اولان مقابله اظهار صواب ایچون دکل حقی استصحاب ایتمش کورونمك ایچوندر. بناءً علیه ایکنجی دفعه درمیان ایدیلن امثالك. دلائلك‌ده نه اهمیتی

اوله‌بیلیر؛ ذاتاً اهمیت ویرمك ایشمزه‌کلمز: مدافعه مشکل.
حقی تسلیم ایتمك مغلوبیت دکلیدر ؟ بزه غلبه شرفی لازم.
بناءً علیه مخاطبك استعمال ایده‌میه‌جکی بر لسان هزل
وتهکم قوللانمالی یزکه قاله قالسون، بوسکوتندن مغلوبیت
معناسی آکلاشیلسین:

« قازك آیاغی اویله دکل! قاباق دادی ویردك! قولاق
پاطلادییورسك ! آل سکا اشکمبه‌دن آفرینلر ! » کبی
تعبیرلرله مناظرهٔ ادبیه‌یی عوامك درکات سفلای منازعات
ومشاتماتنه تنزیل وعقلمزجه ادلهٔ مسروده‌یی شو صورتله
تهزیل ایله ینه عقلمزجه مخاطبمزی ترذیل ایتمش اولورز.
هیهات!. شیمدیلك ایشته بزم ادبیات!

٩ تشرین اول ٣١٤

تلذذ ایده‌جکم شعر ناصل اولمالی؟

— ١٧ —

شعری کندی نقطهٔ نظرمه کوره تعیین ایده‌بیلیورم.
بر اثر ادبینك شعر اولوب اولمادیغنی بك نظرده — کندی
آکلایشمه کوره — فرق ایدییورم. نقطهٔ نظرمی‌ده پك
چوق ایضاحات ایله یزدم. لکن شعرده آرادیغم کوزللك

نه‌در ؟ هانكی شعرلرینی متلذذ ایدییور ؟ بونی تعییندن عاجزم! اوت، فصیح اولمالی، بلیغ اولمالی. اوكا شبهه یوق. فصاحتی آكلیورز . سوز بلیغ اولمق ایچون ده « روحه نفوذ ایتمه‌لی، قلبده بر تأثر، بر هیجان حصوله كتیرمه‌لی» دییورز. شرائط واركانتی كوریبورز. حال بوكه اونفوذ، اوتأثیر طوغرودن طوغرویه روحه تعلق ایتدیكی ایچون اولمالی‌كه ینه حقیله تعیین اولنه‌میور . طوغروسی بونده متحیرم :

خاك اولسه‌ده ذهنم سنی تصویر قیلار او
محو اولسه شو منظر سنی ایلر بكا اخطار.

شو بیتده نه وار؟ نه واركه بكا تأثیر ایدییور؟ غلوآمیز بر مبالغه دكلی ؟ قاعدةً (غلو) مقبولمیدی؟ هانیا بو بیتده منطق ؟ قابده تأثیر حصوله كتیرمك ایچون سوز بویله‌می اولمق لازم كلیر دیه‌جكز؟ ناصل دیه‌بیلیرز؟ بالعكس واقعه، طبیعته ، منطقه . . هیچ اولمازسه لسان شعره مخصوص اولان منطقه توافقنی كوزه‌ده‌جك دكلی یز ؟

مبالغات عجمانه‌دندر دییه :

كوز یاشم ماهی‌یه واردی دود آهم تابماه

مصرعنی یاخود :

سرم اوستنده قات قات دودآه افلاكه دونمشدر
غبار غمم كوكلده توده توده خاكه دونمشدر

بیتنی خوش کورمیورده حامدك « فنا » عنوانلی او
مشهور مرثیه‌سنی اوقورکن :

محشرلر ایچنده قوشارم سایه‌که هرسو
مقبرلر ایچنده طونارم نورکی هربار

§

پیشکده کچر برلره انوار ذکاوت
کرداب بکرداب قالیر جوشش افکار

§

برلحظهٔ عمرمده طورر عصر کهن سال
برقطرهٔ اشکمده عیاندر یم زخار

§

بیتلرینی نه‌دن غنی‌اوله‌رق تکرار ایدییورم؛ بو بیتلرك
متضمن اولدقلری مبالغه‌لر «تبلیغ» ه مثال اوله‌بیلیرمی؛

فن بدیعده مبالغه‌نك اوچ قسمه آیرلمسنه سوز یوق.
فقط اویله علی الاطلاق ممتنع الوقوع یاخود جاری العاده
اولمسی اعتباریله بر مبالغه‌نك مدخولیتنه ، مقبولیتنه حکم
ایتمك بیلمه‌مکه افرادینی جامع ، اغیارینی مانع بر تعریف
اولمق اوزره ناصل قبول اولنمش؛ فوق العاده مؤثر ، صوك
درجه‌ده بلیغ نه سوزلر کوریلیورکه تضمن ایتدکلری
خیاللر عقلاً ، عادتاً مستحیل الوقوعدر . ازجمله یوقاریکی
بیتلر نجه ناصل روحنواز ایسه هرکسك ده کندی ذوقنه
موافق امثلهٔ غلو یوق دکلدر:

چیقمادی بر نمیتن قد بلند همته
اطلس گردونی بر قاچ گره تخمین ایتدیلر

بیتی «غلو» دن باشقه بر شیمیدر؛ بونی کیم بکنمیور؟
نابینك کهنه سقف وجدار بر خانهٔ رخنه‌دار حقنده

ایام زمستانده بنی گردش دوران
بر خانهٔ ویران شده‌یه ایله‌دی مهمان
مانند قفس رخنه‌لری خارج تعداد
مانند فلك سقفی کواکبله درخشان

وصفنی «تبلیغ» اولدیغی ایچون بکنه‌جکزده ینه
اوقصیده‌نك شو :

بختم کبی تیره.. کف امید کبی تنك
چشمم کبی پرآب، درونم کبی ویران.

پارچه‌سنی... کذلك نابینك:

باقیلورمی اومه خاور حسن آباده
ایتسه مرآته نظر عکسی کلیر فریاده

مطلعنی اغراقدر، غلودر دیه آته‌جقمی یز ؟

آکلاشیلیورکه شعرده کوزللك اولچویه کلمیور.
ادبیاتده علائمی تمیز ایله برر اسم ویره‌رك صنعت اطلاق
ایتدیکمز کوزللکلر عادتا رنکلرك (٧) رقمیله تحدید
اولنالری قبیلندندرکه بردن یدی‌یه قدر هر ایکی عدد
آراسنده موجود اولان درجات الوان داخل حساب

ایدیلنجه او رقمك صاغ طرفنه صایبسز صفرلر علاوه‌سی لازم کلیر. هرشیده کوزللك نسبی، اعتباری اولدیغی کبی اعتیادلرده بو اعتبارده حکم کلیسی. دخل عظیمی منکر دکلدر. استاد اکرمك بیوردقلری کبی: البسه‌ده مودا زمان زمان ناصل تبدل ایدییورسه ادبیاتده‌ده بو اعتبار اویله تحول ایدر. مع‌مافیه منسوب اولدقلری لسانه تجدد بخش اولان آثار دهائت وجوده کتیردکلری ادوار ادبیه‌یه برر سر لوحهٔ فارقه اولمق اوزره ملتك تاریخ ادبیاتنده تعیین ونه زمان اولسه قیمت اصلیه‌لریله تبین ایتمك شرفنی محافظه ایدرلر.

نه دییوردم؟ اوت! شو تلذذ ایده‌جکم شعرك ناصل اولماسی لازم کله‌جکنی بر درلو تعیین ایده‌میورم. طبیعی؛ البته طبیعی اوله‌جق. طبیعیات ایچنده بنم ذوقیاب اولدیغم کوزللك نه‌در؟ اصل مسئله بوکه هنوز حل ایده‌مه‌دم.

«ثروت فنون»ك کچن هفته‌کی نسخه‌سنده «دائما» سرنامه‌لی بر منظومه واردی. شویله باشلیور:

سسك لرزش نهانده
چیرپینیر شعر روح حسیات
رنك پرخندهٔ دهانکده
بوسهٔ حار ناکهانکده
موج بر موج روح شعر حیات

بو لسانی، بو افاده‌یی طبیعی بولمادیغم ایچون بکنمه‌م: بر صوتك اهتزازنده شعر چیرپیندیرمق، بر بوسه‌ده روح طالغه‌لاندیرمق کبی شیوه‌لرده نه دنسـه اصلا ذوق آلمق نصیبم یوق. هله «شعر روح حسیات» ترکیبنده تنافر ثقلتنی تلافی ایده‌جك هیچ بر معنی کوره‌میورم.

دستکیر بقا اولان سنسك
عقبات فنا ایچنده بکا
رهبر اعتلا اولان سنسك
ازلی آشنا اولان سنسك
دهر نا آشنا ایچنده بکا

ایشـته بو کوزل ! چونکه طبیعی. مابعدی کیتدکجه کوزللشیور. دیمك شاعر اوکجه طبیعتنی جبر ایتمش، تصنعله باشـلیور ؛ صوکرا استغراقده دوام ایتـدکجه قریحه‌سنه کشایش، طبعنه انبساط کلیور. واقعا اویله‌در: علی‌الاکثر شعرك باشلانغجی کوج، صوکراسی قولای سنوح ایدر.

۱٦ تشرین‌اول ۳۱٤

ادبياتده استعداد وصنعت

— ١٨ —

ادبياتك غايهٔ خدمتی يالكز طويغولريمزی، دوشونجه‌لريمزی حقيله ، حقيقتيله تصويردن عبارتميدر ؟ يوقسه ادبيات علی‌الاطلاق صنعتلی سوز سويله‌مكميدر؟

بومسئله‌نك حلی ذوق ادبينك تعيننه خدمت ايده‌جك. هر ايكی صورتك آيری آيری شدتله طرفداری چوقدر: بعضلر صنايع بديعيه‌يی هيچه صايار، كيميسی ده صنعتسز اثری شعر صايماز. ديمك اولوركه بومهم برمسئله‌در. بونی حل ايتمكه چاليشه‌لم:

فی‌الحقيقه اكر بر شاعرك ، بر خطيبك وظيفه‌سی احتساسات قلبيه‌سنی، محاكات فكريه‌سنی استعداد وبلاغت فطريه‌سنه كوره تبليغدن عبارت ايسه يكانه مدار موفقيت الهامات شخصيه‌در . يوق اكر ادبيات ابراز صنعت ايتمكدن، بوده اصول و شرائط كلامی . . محسنات بيانی اوكرنمكدن عبارت ايسه شعرك، بلاغتك مرتبهٔ قصواسنه وصول ايچون قواعد انشاد و تقريری ، صنايع بديعی تعلّم كافی اولمق لازم كلير.

طبیعتك محصولات ادبیه‌یی — کندیسنده منطبع اولدیغی وجه ایله — خارجه عکس ایله‌دیکنی قبول ایتمك ایچون فکر بشری نا قابل مقاومت بر حس طبیعی‌یه تبعاً غیر ارادی، غیر اختیاری فرض ایتمك ضروریدر. هرکسك مجرّبیدرکه الهامات ادبیه بعضاً آنی، بعضاً ده اتعاب فکر ایله تفکرات متوالیه ایله واقع اولور. ایلك سانح اولان شعری مطلقا صورت سنوحیله ابقا مجبوریتنده دکلز. بر اثر ادبی وجوده کتیررکن اوکجه ابداعنی اصلا خاطریمزه کتیرمه‌دیکمز شعرلری دوشونه دوشونه، آرایه آرایه استطلاعه موفق اولورز. اوکجه وجوده کتیردیکمز اثرك — تأمل وتفکرله — قصورینی تصحیح، نقصانی اکمال ایدرز. شو حالده آکلاشیلیورکه بضاعه‌مزه کوره مکمل شعر سویله‌مش اولمق ایچون محتاج اولدیغمز قوّت یالکز الهام دکلمش؛ برده تفکره مجبور ایمشز. اوت، بونلردن بری ایجاده خدمت ایدیورسه اوته‌کی اصلاح وتعدیل وظیفه‌سنی ایفا ایله‌یور. بری خام اشیا وجوده کتیرمکده ایسه اوته‌کی بو اشیانی جالب استحسان اوله‌جق شکللره افراغ ایتمکده‌در. حاصلی بری شعرك مدار انشاد وتبیینی، دیکری قواعد لسانیه‌نك، صنایع بدیعیه‌نك بادئ تلفیق وتدوینی اولمش.

بوتقدیرده ادبیات ایچون نه «حسیاتی حقیله، حقیقتیله

افاده فنندن عبارتدر » دیمك طوغرو اوله‌جق نه‌ده « فن ادبیات مصنع افاده‌لرك معرفتیدر » دیه بیله‌جكز . انافس ادبیه بو ایكی قوتك محصولات اتحادیدر. موضوعك نوعنه، ادیبك درجهٔ تأثر و مرتبهٔ دهاسنه كوره بعضاً الهام تفكردن ، بعض كره‌ده تفكر الهامدن زیاده حكم فرما اوله‌بیلیر . لكن بونك حدودی واردر ، آشدیمی موازنه مختل اولور : الهام حدینی كچرسه اثرده منطق ، محاكمه قالماز. تفكرده افراط ایدیلنجه طبیعته خلل ویرلمش، موجب كلال بر اثر وجوده كتیرلمش اولور.

پكی ! بو ایكی قوتك برنده افراط اولدیغنی نه ایله آكلایه‌جغز ؟ بونی ذوق سلیم بیلدیرر . هر ایكی قوتده آهنك اعتدالی تمیز ومحافظه اقتدارینك تجلیسی‌ده ذوقك سلامتنی كوسترر.

نظریات ادبیه‌نك كافه‌سنده غایة الآمال دیدار ادبده اظهار حسن وجمالدر. كافهٔ شعراء كافهٔ بلغا بو مقصده خدمتلری نسبتنده اثبات مظهریت ایدرلر شیمدی مسئله‌یی برایكی مثاله تطبیق ایله تنویر ایده‌لم. سامینك:

مجلسده مصحف رخ دلداری دون كیجه
بوس ایتمكه توجه ایدركن رقیب دون
اول كامذار كولدی دیدی «لا یمسه»
بن بوس ایدوب همان دیدم «الاالمطهرون»

قطعه‌سنده حسن تصویر صنعتدن عبارتدر . بو لطیف برلطیفه‌ا! بونده حس قلبی اظهارینه، تأثر عاشقانه ابرازینه محل یوق . شاعرك یالکز صنعتده‌کی موفقیتنی ، صنعتلرك طبیعیتنی آرایه‌جغز . شیمدی مثلا ایلك بیتك قافیه‌سی «دون» اولدیغی حالده برنجی مصرعده «برکیجه» دینلمه‌یوب‌ده « دون کیجه » دینلمه‌سی شکلی واملائی بر جناس یاپمش اولمق ایچون بیله اولسه طبیعی دوشدیکی ایچون چوق کورلمز . حتی ایلك مصرعده «رخ» کلمه‌سی وارکن ایکنجی مصرعده «توجه ایدرکن» یرینه «تقرب ایدرکن» دیمش اوله‌یدی شاعرك — حق تعبیر استعمالنده — غفلت ایله‌دیکنه بیله حکم اولنه‌بیلیردی . کذلك ایکنجی بیتده — قطعه‌نك سبب انشادی اولدیغنه شبهه اولمیان — او پارلاق صنعت اقتباس وارکن برنجی بیتده « مصحف رخ دلدار » تعبیرینه بدل « صفحهٔ رخ دلدار » دیه یدی شاعر دها بیوك غفلت ایتمش اولوردی.

حال بوکه صفوت مرحومك آل عال العال عبا محبت معصومانه‌سیله انشاد ایتدیکی

سبطین نور مشهد ایچون یا علی مدد
زهرای عرش مسند ایچون یا علی مدد
بالجمله آل امجد ایچون یا علی مدد
الله ایچون محمد ایچون یا علی مدد

استمداد کرّار جویانه‌سنده غایت صاف ، غایت صمیمی حسلرك جذبات جوشا جوش الهامی تجلی نما اولدیغی ایچون بونده بدایع صنعتی آرامق فریادده موسیقی پرده‌لری آرامق قدر عبث اولور . مع‌مافیه بو نوحه مادام که نظم شکلنه کیرییور، شرائط اصلیهٔ مخصوصه‌سنه توافقی لابددر وزن، قافیه خطاسی بولنمق شویله طورسون قاعدهٔ ارتقایه مخالف اوله‌رق مثلا صوك « الله ایچون محمد ایچون یا علی مدد » مصرعی اوکجه سویلنمش اوله‌یدی قطعه‌نك شو حالنده‌کی تأثیره نه قدر خلل کله‌جکی آکلاشلمق ایچون اوردنجی مصرعی باشه کتیروب اوقومق کافیدر .

٢٤ تشرین اول ٣١٤

ختام

PL
206
I85